

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2017

Bc. Martin Skala

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Diplomová práce

Bc. Martin Skala

Politický vývoj na Slovensku po volbách v roce 2010

Political Development in Slovakia after the 2010 Elections

Praha 2017

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Ing. Milan Znoj, CSc.

PodĎakovanie:

Chcel by som sa poďakovať Doc. PhDr. Ing. Milanovi Znojovi, CSc. za trpezlivé vedenie práce, veľmi cenné rady, ochotu a ľudský prístup. Rovnako by som rád poďakoval Mgr. Jiřímu Koubkovi, PhD. za všetky usmernenia a pomoc pri vypracovávaní diplomovej práce.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som celú diplomovú prácu vypracoval samostatne, za riadneho použitia a citovania uvedených zdrojov, a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia alebo na získanie iného titulu.

V Prahe, dňa .....

.....

Martin Skala

Abstrakt

Účelem diplomové práce je analyzovat a zkoumat změny na slovenské politické scéně v období od parlamentních voleb 2010 až po parlamentní volby 2016. Práce čerpá jednak ze Sartoriho teorie stranických systémů, tak z materiálů Institutu pro veřejné otázky, které rozebírají ve svých publikacích předmětné období. Na základě zkoumaných pohybů, diplomová práce věnuje svou pozornost jednotlivým vládám, jakož i charakteristice a voličské podpoře relevantním stranám. Během sledovaného období došlo jednak k prohloubení fenoménu tzv. oligarchické demokracie, tak na druhé straně k výraznému přeskupování voličské podpory na středo-pravém politickém spektru od hodnotově zavedených politických stran k novým, těžko definovatelným subjektům, ale i k rostoucí podpoře antisystémové strany s fašistickou minulostí.

Klíčová slova

volby, politické strany, oligarchická demokracie, populismus, středo-pravé strany, antisystémové strany

Abstract

The purpose of this master thesis is to analyze and examine the changes in the Slovak political scene between the parliamentary elections 2010 and parliamentary elections 2016. The work derives from Sartori's theory of party systems and materials from Institute for Public Affairs, which discussed the examined period in their publications. By examining the motion, master thesis devotes its attention to the particular governments as well as to the characteristics and electoral support to relevant parties. On the one hand, the phenomenon of oligarchical democracy has deepened in the examined period, on the other hand a significant regrouping voters support for the center-right of the political spectrum from value-established political parties on new, difficult to define entities, but also growing support for anti-system party with fascist past.

Keywords

elections, political parties, oligarchic democracy, populism, center-right parties, anti-system parties

Zoznam skratiek

AECR	- Aliancia konzervatívcov a reformistov
ALDE	- Aliancia liberálov a demokratov za Európu
ANO	- Aliancia nového občana
CDU-CSU	- Kresťanskodemokratická únia Nemecka - Kresťansko-sociálna únia Bavorska
DPH	- Daň z pridanej hodnoty
DÚ	- Demokratická únia
EDP	- Európska demokratická strana
EFD	- Európa slobody a demokracie
EP	- Európsky parlament
EPH	- Energetický a priemyslový holding
EPP	- Európska ľudová strana
EÚ	- Európska únia
FND	- Fond národného majetku
HDP	- Hrubý domáci produkt
IVO	- Inštitút pre verejné otázky
KDH	- Kresťanskodemokratické hnutie
KDS	- Konzervatívni demokrati Slovenska
KSČ	- Komunistická strana Československa
KSS	- Komunistická strana Slovenska
ĽS-HZDS	- Ľudová strana - Hnutie za demokratické slovensko
ĽSNS	- Ľudová strana Naše Slovensko
NAKA	- Národná kriminálna agentúra
NaS	- Národ a spravodlivosť
NATO	- Organizácia Severoatlantickej zmluvy
NKÚ	- Najvyšší kontrolný úrad
NOVA	- Nová väčšina
NR SR	- Národná rada Slovenskej republiky
OKS	- Občianska konzervatívna strana
OL	- Obyčajní ľudia
OLaNO	- Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti
PES	- Strana európskych socialistov

S&D	- Progresívna aliancia socialistov a demokratov
SaS	- Sloboda a solidarita
SAV	- Slovenská akadémia vied
SDKÚ-DS	- Slovenská demokratická a kresťanská únia - Demokratická strana
SDE	- Strana demokratickej ľavice
SF	- Slobodné fórum
SKOK	- Slovenská občianska koalícia
SLS	- Slovenská ľudová strana
SMK	- Strana maďarskej komunity (predtým Strana maďarskej koalície)
SNS	- Slovenská národná strana
SOP	- Strana občianskeho porozumenia
SPP	- Slovenský plynárenský priemysel
SŠHR	- Správa štátnych hmotných rezerv
USA	- Spojené štáty americké
VOS	- Vojenské obranné spravodajstvo
VšZP	- Všeobecná zdravotná poisťovňa
VÚC	- Vyšší územný celok
ZRS	- Združenie robotníkov Slovenska

Obsah

Zoznam skratiek.....	7
Úvod.....	11
1 Teoretická časť.....	13
1.1 Definícia politického systému	13
1.2 Definícia stranického systému.....	13
1.3 Definícia politických strán	16
2 Parlamentné voľby v roku 2010	17
2.1 Politická situácia pred parlamentnými voľbami.....	17
2.1.1 <i>Vláda Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS.....</i>	<i>17</i>
2.1.2 <i>Pohyby v opozícii .....</i>	<i>19</i>
2.1.3 <i>Prezidentské voľby v roku 2009 .....</i>	<i>21</i>
2.1.4 <i>Voľby do Európskeho parlamentu v roku 2009 .....</i>	<i>23</i>
2.1.5 <i>Voľby do samosprávnych orgánov VÚC v roku 2009.....</i>	<i>24</i>
2.1.6 <i>Predvolebná kampaň.....</i>	<i>25</i>
2.2 Výsledky volieb.....	27
3 Vláda Ivety Radičovej.....	32
3.1 Kauzy Radičovej vlády.....	34
3.2 Referendum v roku 2010	37
3.3 Komunálne voľby v roku 2010	39
3.4 Voľba kandidáta na generálneho prokurátora	41
3.5 Hlasovanie o navýšení eurovalu a pád vlády	44
3.6 Kauza Gorila.....	46
3.7 Charakteristika Radičovej vlády.....	49
4 Predčasné parlamentné voľby v roku 2012	50
4.1 Politická situácia pred parlamentnými voľbami.....	50
4.2 Výsledky volieb.....	53
5 Druhá vláda Roberta Fica	58
5.1 Kauzy druhej Ficovej vlády.....	58
5.2 Voľby do samosprávnych orgánov VÚC v roku 2013	63
5.2.1 <i>Výsledky volieb.....</i>	<i>63</i>
5.2.2 <i>Vzostup Mariána Kotlebu .....</i>	<i>64</i>
5.2.3 <i>História Ľudovej strany Naše Slovensko.....</i>	<i>65</i>
5.3 Voľby do Európskeho parlamentu v roku 2014	66
5.4 Komunálne voľby v roku 2014	68
5.5 Referendum 2015	70

5.6	Charakteristika vlády Smeru-SD	72
5.7	Pohyby na stredo-pravej scéne	75
6	Prezidentské voľby v roku 2014	84
6.1	Kandidáti a ich kampaň	84
6.1.1	<i>Andrej Kiska</i>	84
6.1.2	<i>Robert Fico</i>	86
6.1.3	<i>Radoslav Procházka</i>	89
6.1.4	<i>Milan Kňažko</i>	90
6.1.5	<i>Gyula Bárdos</i>	91
6.1.6	<i>Pavol Hrušovský</i>	92
6.1.7	<i>Ostatní kandidáti</i>	93
6.2	Výsledky volieb	94
6.2.1	<i>Prvé kolo volieb</i>	94
6.2.2	<i>Druhé kolo volieb</i>	97
7	Parlamentné voľby v roku 2016	99
7.1	Predvolebná kampaň	99
7.2	Výsledky volieb	99
7.3	Povolebná konštelácia	101
7.3.1	<i>Dôvody úspechu ĽSNS</i>	106
7.3.2	<i>Stredo-pravé strany</i>	108
	Záver	112
	Zoznam použitej literatúry	116
	Zoznam tabuliek	122

Úvod

Politický vývoj na Slovensku po voľbách v roku 2010 priniesol viacero zaujímavých a bezprecedentných situácií. V parlamentných voľbách v roku 2010 sa ĽS-HZDS Vladimíra Mečiara po prvý raz od svojho vzniku nedostalo do parlamentu, čo znamenalo jej definitívny koniec. Naopak zvíťazila pravicová vláda, ktorú prvýkrát v histórii Slovenska viedla žena. Rovnako tak táto vláda nebývalým spôsobom ukončila svoje trvanie, dôsledkom nevyslovenia dôvery časťou jej koalíčných poslancov v roku 2011. Následné predčasné voľby v roku 2012 priniesli ďalšie novum, a to vládu jednej strany, Smeru-SD, ktorý po volebnom úspechu nepotreboval na zostavenie vlády žiadneho koalíčného partnera. Za dôležitú udalosť, ktorá nemala v moderných slovenských dejinách obdobu možno pokladať aj zvolenie Mariána Kotlebu, zo strany ĽSNS, za predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja v regionálnych voľbách v roku 2013. Išlo tak o prvý volebný úspech tejto extrémistickej a krajne pravicovej strany. Prezidentské voľby v roku 2014 so sebou priniesli rovnako bezprecedentný výsledok, kedy najsilnejšieho kandidáta a hegemóna slovenskej politiky Roberta Fica, porazil občiansky kandidát Andrej Kiska. Prvýkrát tak bol za prezidenta zvolený človek bez akejkoľvek politickej minulosti a skúsenosti. Voľby do NR SR v roku 2016 so sebou priniesli nielen ďalší, oveľa významnejší úspech Kotlebovej strany, ktorá sa po prvý raz dostala do parlamentu, ale aj tretiu vládu Roberta Fica, ktorá na rozdiel od tej predošlej pozostávala z pravoľavej koalície Smeru-SD, SNS, Mosta-Híd a Siete. Došlo tak k prelomeniu tabu medzi Smerom-SD a niektorými pravicovými stranami ako aj medzi dvoma antagonickými stranami SNS a Mostom-Híd. SDKÚ-DS a KDH vo voľbách skončili historicky pred bránami parlamentu, čo v prípade SDKÚ-DS, vzhľadom na dlhodobé trendy, znamená pravdepodobný koniec tejto strany. Otázkou je, ako charakterizovať a vysvetliť tieto prekvapivé a závažné zmeny na slovenskej stredo-pravej politickej scéne, či a nakoľko sa stranícky systém utvára podľa pravoľavej osi.

Diplomová práca analyzuje všetky voľby a referendá od parlamentných volieb v roku 2010 po parlamentné voľby v roku 2016 a rozoberá vývoj slovenskej politickej scény v danom období.

Práca je rozdelená do siedmich kapitol. Prvá kapitola je zameraná na teoretické vymedzenie problematiky politického systému, stranického systému a politických strán. Druhá kapitola sa venuje jednak samotným parlamentným

voľbám v roku 2010, tak politickej situácii, ktorá voľbám predchádzala, menovite prezidentskými, európskymi a regionálnymi voľbami v roku 2009. Tretia kapitola rozoberá vládu Ivety Radičovej. V podkapitolách sú preskúmané jednotlivé kauzy, komunálne voľby v roku 2010, voľba kandidáta na generálneho prokurátora, hlasovanie o navýšení eurovalu a pád vlády ako aj kauza Gorila. Predčasnými voľbami v roku 2012 sa zaoberá kapitola štvrtá, na ktorú nadväzuje druhá Ficova vláda spracovaná v nasledujúcej kapitole. V podkapitolách je spracovaný charakter vlády jednej strany s jej kauzami a problémami, tak aj voľby, ktoré sa v tomto volebnom období uskutočnili, a to voľby do VÚC v roku 2013, komunálne a európske voľby v roku 2014. Prezidentské voľby, ktoré časovo rovnako spadajú do tohto obdobia, sú však svojou dôležitosťou vymedzené samostatne v kapitole šiestej. Posledná kapitola vyhodnocuje parlamentné voľby v roku 2016, udalosti pred voľbami, výsledky volieb, prekvapujúci úspech extrémistickej strany ĽSNS aj súčasný stav demokratickej pravice.

Východiskom diplomovej práce je bližšie skúmanie pohybov a posunov v rámci stredo-pravých strán, kde dlhoročné, etablované strany vymieňajú nové a častokrát aj ťažko definovateľné politické subjekty a hnutia. Od roku 2010 prešla stredo-pravá časť politického spektra zásadnou premenou, kedy strany ako SDKÚ-DS, KDĽ, SMK boli postupne marginalizované a nahradené novými politickými subjektmi ako je SaS, hnutie OĽaNO, Sme rodina Borisa Kollára a Siet'. Tieto udalosti a pohyby mali za následok výrazné prekreslenie politickej mapy na Slovensku. Čo sú dôvody týchto zmien na stredo-pravej politickej scéne za posledných šesť rokov? Došlo ku generačnej a ideovej výmene? Ak áno, čo to spôsobilo a aké to bude mať dopady? Aké sú hodnotové východiská nových strán? Je po voľbách 2016 deliaca čiara medzi ľavicou a pravicom minulosťou? Je Slovensko oligarchickou demokraciou? Prečo došlo k posilneniu extrémnej pravice? Bude aj naďalej rásť? Predstavuje Kotlebova ĽSNS reálnu hrozbu pre demokraciu?

Práca čerpá prevažne zo zdrojov Inštitútu pre verejné otázky, ktorý je nezávislou mimovládou neziskovou organizáciou združujúcou odborníkov z rôznych oblastí, vytvorenou so zámerom presadzovať hodnoty otvorenej spoločnosti a demokratickej politickej kultúry vo verejnej politike a spoločenskom rozhodovaní. Inštitút svojimi publikáciami analyzuje spoločenské, politické, ekonomické, zahraničnopolitické, právne, kultúrne a ďalšie otázky verejného záujmu a zverejňuje zistené skutočnosti.

1 Teoretická časť

1.1 Definícia politického systému

Keďže diplomová práca má za úlohu rozoberať vývoj politického systému na Slovensku, musíme sa najprv pokúsiť objasniť, čo pojmem politický systém vlastne znamená. Politický systém možno definovať ako politologický pojem zahŕňajúci charakteristiky modelu politického systému a prístupy k jeho skúmaniu.

Jedným z kľúčových prístupov v skúmaní politického systému je systémový prístup (systémová teória), ktorý sa rozšíril počas behaviorálnej revolúcie v 50. a 60. rokoch 20. storočia. Jeho hlavným predstaviteľom bol David Easton, ktorý ako prvý opísal všeobecný model politického systému. Systémovú teóriu predstavil ako prostriedok pre poznanie zákonitostí vzťahu mocenskej sféry a spoločnosti. Systémová teória tak umožnila štúdium väzieb, vzťahov a procesov, ktoré sa utvárajú na základe interakcií medzi politickými subjektmi. Termín systém tu popisuje komplex systémových prvkov, ktoré je možné ohraničiť voči okoliu. Systém je definovaný pomocou troch zložiek. Prvou zložkou sú identifikovateľné prvky (jednotlivci, inštitúcie), druhou sú vzťahy vzájomnej závislosti a treťou sú hranice systému (štát vo vzťahu k iným štátom).¹

Pre komplexné sledovanie systému je nutné sa zamerať na vstupy (všetko, čo do systému vstupuje) a výstupy (všetko, čo systém produkuje). Medzi vstupy zaraďujeme požiadavky (potreby a žiadosti na systéme) a podporu (akceptácia systému spoločnosť - legitimita). Výstupy naopak delíme na tvorbu (ustanovenia zákonov a noriem - zákonodarná moc), aplikáciu (výkonná moc) a posudzovanie (zachovanie stanovených zákonov a pravidiel - súdna moc).²

1.2 Definícia stranického systému

Dôležitou súčasťou problematiky, ktorou sa diplomová práca zaoberá je stranický systém. Preto je nevyhnutné aspoň lapidárne vysvetliť, akým spôsobom možno stranický systém definovať. Štúdium politických strán a stranických systémov síce spolu súvisí, no zároveň sa od seba zásadne odlišuje. Ak chceme skúmať

---

¹ Kubát, Michal. (2002) Stranické systémy. In Cabada, Ladislav. (ed.). *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex-Bohemia, s. 168.

² Kubát, Michal. (2002) Stranické systémy. In Cabada, Ladislav. (ed.). *Úvod do studia politické vědy*. Praha: Eurolex-Bohemia, s. 184.

konkrétny stranický systém je nepochybne dôležité poznať jednotlivé politické strany figurujúce v danom systéme ako aj pochopiť vzájomné interakcie medzi jednotlivými stranami.

Vo všeobecnosti možno stranické systémy rozlišovať na statické a dynamické. Pod statickým prvkom rozumieme jednotlivé politické strany, ktoré sú základom každého stranického systému. Keby sme však analyzovali iba politické strany ako také, bolo by tu riziko, že by sme nezistili nič o celkovom charaktere stranického systému. Preto je potrebné vnímať aj prvok dynamický, ktorý zahŕňa vzájomné vzťahy jednotlivých politických strán v systéme, ktoré sú ovplyvnené primárne ich vzájomnou politickou rivalitou.³

Konečnú podobu stranického systému potom určuje množstvo premenných, ako napr. počet strán, ich vnútorná štruktúra, ideológia, veľkosť, koalície alebo typy opozície, ktoré strany utvárajú.⁴

Stranický systém tak možno definovať jednak ako konfiguráciu politických strán v rámci politického systému, súbor vzájomných vzťahov medzi politickými stranami, ktoré sú dôsledkom recipročnej rivality determinovanej predovšetkým bojom o hlasy voličov a v prípade väčšieho počtu strán nutnosťou hľadania potenciálnych koaličných partnerov⁵, alebo ako súhrn strán v interakcii v danom politickom systéme ako aj konšteláciu utvorenú v rámci daného politického režimu súhrnom vzájomne závislých prvkov, vyplývajúcich predovšetkým z počtu a veľkosti existujúcich politických strán.⁶

Maurice Duverger stranický systém definuje vzťahom všetkých vlastností strán v danom systéme. Týmito vlastnosťami môžu byť veľkosť, geografická lokalizácia, aliancie a iné.⁷ Táto definícia je však kritizovaná, že neoddeľuje stranický systém od vlastností samotných politických strán.

---

³ Kubát, Michal. (2002) Stranické systémy. In Cabada, Ladislav. (ed.). *Úvod do studia politické vedy*. Praha: Eurolex-Bohemia, s. 246.

⁴ Novák, Miroslav: *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1997, s. 45.

⁵ Kubát, Michal. (2002) Stranické systémy. In Cabada, Ladislav. (ed.). *Úvod do studia politické vedy*. Praha: Eurolex-Bohemia, s. 247.

⁶ Novák, Miroslav: *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1997, s. 45.

⁷ Duverger, Maurice: *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*. New York: Wiley, 1954, s. 203.

Všeobecne za najpresnejšiu definíciu stranického systému možno považovať tú, ktorú ponúka Giovanni Sartori. Ten píše že: „stranícky systém je presne oným systémom interakcií vyplývajúcim z medzistraníckej súťaže. To znamená, že systém, o ktorom hovoríme, súvisí so vzájomným vzťahom strán a zároveň s tým, ako je každá strana funkciou (v matematickom zmysle slova) ostatných strán a ako reaguje súťaživo alebo inak na ostatné strany.“⁸ V tejto definícii Sartori oddelil stranícky systém od strán a charakterizoval dôležité vlastnosti stranického systému, ktorými sú interakcie straníckych jednotiek medzi sebou a ich súťaživosť vo voľbách. Z tejto Sartoriho definície môžeme odvodiť, že stranícky systém je systémom, pokiaľ obsahuje minimálne dve strany, medzi ktorými môže dochádzať k vytváraniu vzájomných vzťahov a súťaže.

Sartori taktiež rozpracoval otázku relevancie politických strán. Na základe tohto kritéria rozdeľuje strany na tie, ktoré sú v systéme dôležité, a majú teda byť počítané, a tie ktoré sú irelevantné a marginálne. Túto relevanciu hodnotí podľa jej koalíčného alebo vydieračského potenciálu. Koalíčný potenciál vyjadruje, či je daná politická strana vhodným a potrebným koalíčným partnerom pre vytvorenie koalície väčšiny. V tomto ohľade nezáleží na veľkosti politickej strany, pretože aj malá politická strana môže disponovať koalíčným potenciálom, zatiaľ čo relatívne veľkej strane môže taký potenciál v niektorých prípadoch úplne chýbať.⁹

Dôležitým prvkom Sartoriho teórie je aj koncept antisystémových strán. Tie predstavujú ideologickú opozíciu k danému politickému režimu. Spochybňujú legitimitu daného režimu a podkopávajú jeho základy. Ich cieľom je zmena celého politického systému v duchu ideológie, ktorú vyznávajú.¹⁰ Tieto strany sú dlhodobo ignorované a vylúčené ostatnými stranami z účasti na vládnutí. Nedisponujú tak teoreticky žiadnym koalíčným potenciálom. V ich prípade však môžeme hovoriť o tzv. vydieračskom (opozičnom) potenciáli.

---

⁸ Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 55.

⁹ Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 126-127.

¹⁰ Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 137-138.

1.3 Definícia politických strán

Vymedzenie pojmu politická strana je pre politologickú obec paradoxne problematická. Napriek tomu, že neexistuje jednotná, všeobecná definícia, isté východisko ponúka „minimálna definícia“ Giovanni Sartoriho. Definícia môže byť označovaná ako minimálna, ak sú z nej vypustené všetky charakteristiky, ktoré nie sú kľúčové pre identifikáciu daného predmetu.¹¹ Minimálna definícia tak zahŕňa len nevyhnutné, ale zároveň plne dostačujúce znaky popisovaného javu.

Podľa Sartoriho je politická strana: „akákoľvek politická skupina, ktorá sa predstavuje vo voľbách a je schopná prostredníctvom volieb umiestniť kandidátov do verejných úradov.“¹² Politické strany možno odlišiť od záujmových skupín práve kritériom volieb, keďže záujmové skupiny neusilujú presadzovať svoje ciele pomocou volieb.

Sartoriho minimálna definícia využíva iba nevyhnutný počet charakteristických znakov a podľa jej kritikov nemôže poskytnúť dostatočnú charakteristiku, alebo sa stať všeobecnou definíciou politickej strany. Slúži len ako pomocný nástroj k uvedomeniu si spoločných znakov všetkých politických subjektov, ktoré označujeme ako politické strany.

---

¹¹ Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 70.

¹² Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 74.

2 Parlamentné voľby v roku 2010

2.1 Politická situácia pred parlamentnými voľbami

2.1.1 Vláda Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS

Predchádzajúce parlamentné voľby v roku 2006 spôsobili viaceré významné zmeny vo fungovaní slovenskej politickej scény. Po necelých ôsmich rokoch skončila stredo-pravá vláda pod vedením Mikuláša Dzurindu a nahradila ju koalícia dovtedajších opozičných subjektov. Robert Fico a jeho strana sa tak prvýkrát dostala do exekutívy spolu s ĽS-HZDS a SNS, ktoré sa do nej vrátili po dvoch volebných obdobiach. Účasť týchto dvoch strán s empirickou skúsenosťou ich spôsobu vládnutia spolu so Smerom-SD, ktorý bol dovtedy relatívne nepopísanou tabuľou, vyvolávalo relevantné obavy, či nedôjde k určitému regresu kvality demokratického usporiadania na Slovensku.¹³

Smer-SD ako dominantná strana zadefinovala podstatu vládnej politiky ako budovanie „silného sociálneho štátu“. Hlasná kritika Smeru-SD, ešte ako opozičnej strany, však nemala za následok výrazné zmeny pranierovaných reforiem Dzurindovho kabinetu, len ich čiastkovú korekcie resp. do nich vôbec nezasahovala. „V rétorickej rovine išlo o hlásanie nevyhnutnosti uskutočniť kompletnú revíziu reforiem predchádzajúcej vlády stredo-pravých strán, ktoré podľa Smeru-SD podrývali základy „sociálneho štátu“. V rovine praktickej politiky však išlo skôr o pragmatickú kombináciu selektívnej revízie dovtedajších reformných krokov v niektorých oblastiach a zachovanie následkov reformných opatrení v iných oblastiach bez ich ďalšieho prehlbovania. Vládna politika koalície Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS sa vyznačovala vyzdvihovaním záujmov kolektívnych entít a celkov (štátu, národa), pričom pri rozdeľovaní prostriedkov z verejných zdrojov sa uplatňovala metóda stranického klientelizmu a preferovania skupín organizovaných záujmov (najmä finančných a podnikateľských skupín), blízkych stranám vládnej koalície, predovšetkým Smeru-SD.“¹⁴

---

¹³ Tretia Mečiarova vláda, zložená z ĽS-HZDS, ZRS a SNS, v rokoch 1994-1998 vykazovala značný autoritársko-nacionalisticko-populistický charakter. Snažila sa koncentrovať politickú a ekonomickú moc a obmedzovať priestor pre slobodnú demokratickú súťaž, aby vytvorila čo najpriaznivejšie podmienky na reprodukciu vlastného mocenského postavenia. Zastavil sa proces konsolidácie a Slovensko začalo naplňovať viaceré znaky neliberálnej demokracie. Ako príklad možno uviesť parlamentnú „noc dlhých nožov“ z novembra 1994, vylúčenie poslanca Gauliedera z parlamentu, únos prezidentovho syna, vražda príslušníka SIS či zmarenie referenda v roku 1997.

¹⁴ Bútora, Martin, Bútorová, Zora: *Slovenské voľby '10: šanca na zmenu*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky,

Tri strany vládnej koalície spájala namiesto programovej a ideovej zhody prax stranického klientelizmu. Svedčili o tom údaje publikované o viacerých prípadoch profitovania určitej časti podnikateľského prostredia z väzieb vytvorených medzi ňou a vládnu koalíciou. Niektoré z týchto káuz mali silnú spoločensko-politickú rezonanciu s dosahom na vzťahy medzi politickými aktérmi, na pôsobenie vybraných inštitúcií ústavného systému a na vzťahy medzi SR a Európskou úniou. Dodatočné informácie o okolnostiach týchto káuz potvrdzovali, že ich spoločným menovateľom bolo úsilie klientov strán vládnej koalície využiť vhodné politické okolnosti na získanie prístupu k verejným zdrojom (prostriedkom zo štátneho rozpočtu, resp. z fondov EÚ). Ďalšou spoločnou črtou korupčných káuz bol pre štát nevýhodný charakter uskutočnených transakcií. Spoločným prvkom bol aj prístup najvyššieho vedenia vládnej koalície, vrátane premiéra Roberta Fica, ktoré nielenže sa nesprávalo iniciatívne pri odhaľovaní podozrivých okolností viacerých transakcií nevýhodných pre štát, ale naopak, všemožne sa snažilo tieto okolnosti zahmlievať. Aktérom týchto káuz poskytovalo politické krytie v podobe odôvodňujúcich vyhlásení, poukazujúcich na spoločenskú dôležitosť činnosti realizovanej v rámci dotknutých projektov, a iba pod ťarchou zverejňovaných faktov konalo smerom k vyvodzovaniu zodpovednosti.¹⁵ Okrem spomínaného klientelizmu a netransparentného nakladania s verejnými zdrojmi, dochádzalo taktiež k posilňovaniu etnického nacionalizmu vo verejnom diškurze, presadzovaniu etnického modelu národného štátu a zvýšeniu napätia v slovensko-maďarských medzištátnych vzťahoch.

Vládna koalícia realizovala politiku spôsobom, ktorý podkopával liberálnu demokraciu, keďže marginalizovala a delegitimizovala parlamentnú opozíciu, oslabil mechanizmy kontroly výkonnej moci, porušovala normy právneho štátu ako aj spochybňovala princíp rovnosti pred zákonom. „Úsilie o kumuláciu všetkých najvyšších ústavných pozícií v štáte v rukách najsilnejšej vládnej strany sa zdôvodňovalo potrebou zabezpečiť „jednotu“ pri riešení sociálno-ekonomických problémov (napríklad dôsledkov svetovej hospodárskej krízy). Podľa hodnotenia medzinárodných organizácií, monitorujúcich stav v jednotlivých oblastiach verejného

---

2011, s. 60-61.

¹⁵ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútor, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 39.

života, došlo na Slovensku v období rokov 2006 až 2010 k zjavnému zhoršeniu v oblastiach súvisiacich s kvalitou demokracie.¹⁶

Hoci Ficova vláda bola zložená z ideovo a programovo odlišných subjektov, jej stabilita bola neporovnateľne vyššia ako tomu bolo v prípade Dzurindových vlád. Už pri povolebných rokovaniach sa vytvorilo nerovné postavenie medzi dominantným Smerom-SD a jeho dvoma menšími koalíčnymi partnermi. Potvrďuje to aj prípad z roku 2009, kedy premiér Fico, po viacnásobných škandáloch odobral strane SNS ministerstvo životného prostredia. Národnári však zotrvali vo vláde až do konca volebného obdobia napriek silnej verejnej kritike tohto kroku.

2.1.2 Pohyby v opozícii

Na druhej strane, opozícia sa snažila prezentovať svoje politické pozície a programové návrhy ako alternatívu, nadväzujúcu a rozvíjajúcu reformné opatrenia z rokov 1998 až 2006, hoci jej návrhy neboli vládnu väčšinou brané na zreteľ. Absentovala však v nej jednotnacia programová báza, na ktorej by mohla spoločne vystupovať, čo sa prejavilo skôr v jednotlivých snahách o diskreditáciu vládnych predstaviteľov. Do určitej miery tu mohli zohrávať rolu doznievajúce konflikty ešte z predošlého obdobia, ktoré viedli k predčasným voľbám.

Počas štyroch rokov prešli opozičné strany vnútrostraníckymi zmenami, osobitne na pozícii lídra. SMK v roku 2007 zvolilo za predsedu Pála Csákyho, čo viedlo k odchodu niektorých členov na čele s bývalým predsedom Béloom Bugárom. Tí neskôr v roku 2009 založili novú stranu - Most-Híd, ktorá nemala byť len úzko etnickou stranou, ale hlásila sa k myšlienke slovensko-maďarskej spolupráce, čo predstavovalo nový prvok v straníckom systéme na Slovensku. Strana sa deklaroval ako stredo-pravý subjekt (čomu zodpovedajú jej stanoviská v sociálno-ekonomickej oblasti), avšak bez jasnejšej ideologickej definície. Po dlhšom čase tak o priazeň najmä maďarského voliča súperili dve strany.

K štiepeniu došlo aj v KDH, ktorého príčinou bolo odlišné hodnotenie straníckeho vedenia k možnej budúcej spolupráci hnutia so Smerom-SD spolu so súperením o post predsedu. Vo funkcii ostal dovtedajší šéf konzervatívco Pavol Hrušovský, ktorý sa voči spolupráci so Smerom-SD zásadne nevyhraňoval. Skupina

---

¹⁶ Bútora, Martin, Bútorová, Zora: *Slovenské voľby '10: šanca na zmenu*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2011, s. 61.

poslancov okolo neúspešného kandidáta na post predsedu, Vladimíra Palka, začiatkom roka 2008 hnutie opustila a založila nový politický subjekt - Konzervatívni demokrati Slovenska (KDS), ktorý však zostal z hľadiska voličskej podpory marginálny. Zmena predsedu prišla nekonfliktne až v roku 2009, kedy Pavla Hrušovského nahradil bývalý eurokomisár Ján Figel'.

V SDKÚ-DS okrem konfliktov, ktoré nepresiahli regionálny rozmer, neprišlo k žiadnej výmene až do obdobia tesne pred parlamentnými voľbami 2010. V reakcii na pochybnosti o financovaní strany a v snahe neutralizovať negatívne dopady týchto pochybností došlo k rozdeleniu pozícií volebného lídra a predsedu strany. Zatiaľ čo predsedom ostal Mikuláš Dzurinda, na čelo kandidátky bola zvolená podpredsedníčka Iveta Radičová.

Na politickej scéne sa objavila, okrem Mosta-Híd, ďalšia nová strana, a to Sloboda a solidarita (SaS), ktorú založil bývalý poradca ministra financií za SDKÚ-DS Ivana Mikloša (dočasne aj Jána Počiatka za Smer-SD) Richard Sulík. Na rozdiel od niektorých iných nových strán SaS nevznikla ako výsledok štiepenia existujúcich subjektov a ani sa nestala platformou na pokračovanie politickej kariéry osôb, ktoré sa už predtým angažovali v stránickej politike. Stranu založili prevažne ľudia z podnikateľského prostredia na princípe generačnej výmeny a nových tvárí v politike. Strana sa od začiatku zadefinovala ako opozičný subjekt s takmer nezmieriteľným postojom voči stranám vládnej koalície Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS. Jednoznačne sa vyslovovala za koaličnú spoluprácu s opozičnými stredo-pravými stranami, hoci neskrývala ani kritický postoj voči niektorým aspektom činnosti týchto strán z obdobia ich vlády v rokoch 2002 až 2006.

Za svoje základné hodnotové piliere určila SaS rešpektovanie slobody jednotlivca a spoločenskú solidaritu. Ideovo obsadila voľný priestor pre politickú stranu liberálnej orientácie, čo potvrdili aj jej predstavitelia, ktorý stranu od založenia označili ako liberálnu. Obsahuje v sebe ako libertariánske prvky (konzervativizmus v oblasti fiškálnej politiky, liberalizmus v kultúrno-etických otázkach) tak v otázkach európskej integrácie sa prezentovala pred voľbami 2010 ako mierne euroskeptický subjekt, pričom dôvodmi pre tento postoj neboli kultúrno-politické a etické otázky, ale najmä otázky ekonomickej a sociálnej politiky.¹⁷

---

¹⁷ Bútora, Martin, Bútorová, Zora: *Slovenské voľby '10: šanca na zmenu*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky,

2.1.3 Prezidentské voľby v roku 2009

V dňoch 21. marca a 4. apríla 2009 sa uskutočnili prezidentské voľby. O post hlavy štátu sa opäť uchádzal Ivan Gašparovič s podporou Smeru-SD, SNS a HZD. Ten netajil svoju blízkosť k strane Smer-SD a viackrát spomenul, že v týchto prezidentských voľbách už ani nejde o neho, ale o Smer-SD a vládnu koalíciu, keďže „opozícia urobí všetko pre to, aby mohla zasadiť koalícii ranu tým, že bude mať svojho prezidenta“. Taktiež sa nechal počuť, že: „v tejto pozícii a v tomto čase som prakticky akoby členom [Smeru-SD], lebo môj neúspech bude neúspechom Smeru a môj úspech bude úspech Smeru, a samozrejme koalície“.¹⁸ To len flagrantne dokazovalo jeho „apolitický“ výkon funkcie. Spoločnou opozičnou kandidátkou sa stala Iveta Radičová z SDKÚ-DS, ktorej podporu vyjadrili všetky relevantné opozičné subjekty.¹⁹ Ďalej do prezidentského úradu kandidovali Frantušek Mikloško z KDS, Zuzana Martináková zo Slobodného fóra, Milan Melník za ĽS-HZDS, Dagmar Bollová ako nezávislá kandidátka a Milan Sidor s podporou KSS.

Predvolebný zápas kandidátov o prezidentský úrad bol programovo značne oslabený a deformovaný. Súťaž predstáv o obsahovej stránke výkonu funkcie hlavy štátu bola nahradená vybranými a čiastkovými otázkami, ktoré so samotným výkonom prezidentskej funkcie nemali veľa resp. vôbec nič spoločné a boli niektorými účastníkmi volebného zápasu vybrané so zámerom diskreditovať protikandidátov, predovšetkým zo strany Ivana Gašparoviča. Išlo najmä o použitie tzv. maďarskej karty rozdeľujúcej spoločnosť, spojené s narábaním s podvrhmi a falzifikátmi ako aj ex post rekrimináciu vzťahu k samostatnej slovenskej štátnosti v zavádzajúcej podobe. V kampani dominovali kultúrno-etické otázky, zredukované do podoby hodnotového sporu o princípy reprodukčného správania a ochrany tradičnej rodiny.²⁰

Keďže v prvom kole žiaden z kandidátov nezískal nadpolovičnú väčšinu hlasov všetkých voličov, do druhého kola postúpili dvaja kandidáti, ktorí získali

---

2011, s. 71.

¹⁸ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútora, Martin: *Slovensko 2009: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 32.

¹⁹ Iveta Radičová kandidovala s podporou SDKÚ-DS, KDH, SMK, SaS, OKS a Občiansko liberálnej strany LIGA.

²⁰ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútora, Martin: *Slovensko 2009: súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 61.

najväčší počet hlasov, a to Ivan Gašparovič s 46,70% a Iveta Radičová s 38,05%. Volebná účasť dosiahla 43,63%.

Tabuľka č. 1 Výsledky prvého kola prezidentských volieb v roku 2009

Kandidát	Počet platných hlasov	Podiel platných hlasov v %
Ivan Gašparovič	876 061	46,70
Iveta Radičová	713 735	38,05
František Mikloško	101 573	5,41
Zuzana Martináková	96 035	5,12
Milan Melník	45 985	2,45
Dagmar Bollová	21 378	1,13
Milan Sidor	20 862	1,11

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2009.

V druhom kole zvíťazil Ivan Gašparovič, ktorý získal 55,53% hlasov zúčastnených voličov zatiaľ čo jeho protikandidátku Ivetu Radičovú podporilo 44,46% voličov. Volebná účasť bola 51,67%. Podľa politológa Grigorija Mesežnikova „vítazstvo Ivana Gašparoviča znamená, že funkciu hlavy štátu bude na Slovensku v období 2009 až 2014 aj naďalej zastávať politik, ktorý stelesňuje to najoportúnnejšie, čo slovenská politika dokázala vyprodukovať v období postkomunistickej transformácie. Verný spojenec autoritárskeho lídra Vladimíra Mečiara, ktorý ho opustil až v okamihu, keď nebol zaradený na kandidačnú listinu HZDS pred parlamentnými voľbami v roku 2002. Politik, ktorý sa primkol k vládnej koalícii a vláde na čele s premiérom Robertom Ficom tak pevne, že prestal rozlišovať medzi svojim deklarovaným krédom ‚Myslím národne, cítim sociálne‘ a politickými programami vládnych strán.“²¹ Zatiaľ čo prehra Ivety Radičovej znamená, že: „Slovensko si ešte bude musieť počkať na modernú ženu v kresle hlavy štátu“²², pričom ju charakterizuje ako „osobu s jasnou predstavou o optimálnom vývoji

²¹ Mesežnikov, Grigorij: Prezidentské voľby na Slovensku: výsledky a súvislosti. *Inštitút pre verejné otázky* [online]. 23. apríl 2009. Dostupné z <http://www.ivo.sk/5576/sk/aktuality/-prezidentske-volby-2009> [cit. 25. marec 2016].

²² Tamtiež.

krajiny.²³ Rozhodnutím väčšiny zúčastnených voličov sa presadila predovšetkým tendencia mocensko-politickej kontinuity.

Tabuľka č. 2 Výsledky druhého kola prezidentských volieb v roku 2009

Kandidát	Počet platných hlasov	Podiel platných hlasov v %
Ivan Gašparovič	1 234 787	55,53
Iveta Radičová	988 808	44,46

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2009.

Prezidentské voľby 2009 tak ukázali, že Slovensko je na jednej strane politicky rozdelená krajina, v ktorej populistí a radikálni nacionalisti ešte stále dokážu mobilizovať voličov pomocou primitívnych xenofóbnych hesiel, zatiaľ čo na druhej strane rastie počet tých, ktorí si myslia, že na čele krajiny by mala stáť osoba, stelesňujúca jej modernú, dynamickú a otvorenú tvár.²⁴

2.1.4 Voľby do Európskeho parlamentu v roku 2009

Voľby do Európskeho parlamentu sa uskutočnili 6. júna 2009. Účasť voličov dosiahla 19,64%, čo bola najnižšia účasť v Európskej únii. Nízka účasť paušálne zodpovedá nízkemu záujmu slovenských voličov o európske voľby. Preto tieto voľby nie sú natoľko reprezentatívne, aby sa od nich dala odvodzovať reálna sila a podpora jednotlivých strán pre nadchádzajúce parlamentné voľby.

Výsledky volieb do EP možno posudzovať v dvoch rovinách. Prvou je rovina európska, keďže išlo o voľby do inštitúcie EÚ. Konfigurácia politických síl v EP odráža pomer síl medzi jednotlivými straníckymi frakciami. Najviac poslaneckých mandátov, a tým pádom faktickým víťazom eurovolieb sa na Slovensku stala Európska ľudová strana (EPP). Jej členskými stranami sú SDKÚ-DS, SMK a KDH, ktoré získali spolu 6 mandátov. Druhou v poradí je Strana európskych socialistov (PES), ktorá po voľbách 2009 vytvorila v EP frakciu Progresívnej aliancie socialistov a demokratov (S&D). PES je na Slovensku zastúpená Smerom-SD, ktorý získal 5 mandátov. Jeden mandát získala na Slovensku skupina Aliancia liberálov a demokratov za Európu (ALDE), do ktorej sa zaradil poslanec zvolený za ĽS-HZDS.

²³ Mesežnikov, Grigorij: Prezidentské voľby na Slovensku: výsledky a súvislosti. *Inštitút pre verejné otázky* [online]. 23. apríl 2009. Dostupné z <http://www.ivo.sk/5576/sk/aktuality/-prezidentske-volby-2009> [cit. 25. marec 2016].

²⁴ Tamtiež.

Táto strana sa hlási do Európskej demokratickej strany (EDP). Jeden poslanecký mandát získala aj SNS, ktorá patrí do novej politickej skupiny - Európa slobody a demokracie (EFD).

Pri posudzovaní výlučne domácej roviny výsledkov európskych volieb možno konštatovať, že ich absolútnym víťazom sa stala vládna koalícia Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS, ktorá získala 7 poslaneckých mandátov z 13. Relatívnym víťazom volieb sa stala strana Smer-SD, ktorá získala 5 mandátov, čo je najväčší počet spomedzi všetkých kandidujúcich strán.

SaS ako nováčik na politickej scéne, zaznamenal 4,71% a len tesne sa neprebojoval do EP. Išlo vôbec o prvé voľby na ktorých sa strana zúčastnila. Tento výsledok však možno hodnotiť ako pozitívny, keďže strana bola založená len vo februári roku 2009. Pre stranu to znamenalo sľubne naštartovaný cestu do nadchádzajúcich volieb do NR SR. Bugárov Most-Híd sa volieb nezúčastnil, keďže strana bola založená až deň po voľbách 7. júna 2009.

Tabuľka č. 3 Výsledky volieb do EP v roku 2009

Politická strana	Počet platných hlasov	Podiel hlasov v %	Počet mandátov
Smer-SD	264 722	32,01	5
SDKÚ-DS	140 426	16,98	2
SMK	93 750	11,33	2
KDH	89 905	10,87	2
ES-HZDS	74 241	8,97	1
SNS	45 960	5,55	1

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2009.

2.1.5 Voľby do samosprávnych orgánov VÚC v roku 2009

V dňoch 14. a 28. novembra 2009 sa uskutočnili voľby orgánov samosprávnych krajov. V prvom kole si občania zvolili 408 poslancov krajských zastupiteľstiev predsedov štyroch samosprávnych krajov (Trnavského, Nitrianskeho, Žilinského a Košického). Predsedovia zvyšných štyroch samosprávnych krajov boli zvolení v nasledujúcom druhom kole. Hoci volebná účasť bola v regionálnych voľbách vyššia ako v predošlých v roku 2005, no stále bola pomerne nízka.

K volebným urnám prišlo iba 22,9% oprávnených voličov v prvom kole a 18,4% v kole druhom. Jedným z dôvodov nízkej účasti mohla byť volebná únava, keďže v roku 2009 sa okrem dvojkolových regionálnych volieb uskutočnili aj dvojkolové prezidentské a voľby do EP.

Smer-SD si v regionálnych voľbách, ziskom 135 mandátov poslancov krajských zastupiteľstiev, upevnil pozíciu najsilnejšej vládnej strany. Strana si tak navýšila počet poslancov oproti predchádzajúcim voľbám spred štyroch rokov o 85 mandátov. V siedmich krajoch vytvoril Smer-SD volebnú koalíciu s ĽS-HZDS, pričom táto strana získala 40 mandátov, čo bolo o osem menej ako vo voľbách 2005. Táto koalícia získala väčšinu v zastupiteľstvách štyroch samosprávnych krajov (Trenčianskom, Žilinskom, Banskobystrickom a Košickom). Opozičné stredo-prave strany SDKÚ-DS, KDĽ, SMK, OKS, KDS, SaS a Most-Híd, ktoré vo väčšine krajov vytvorili spoločné koalície, získali spolu 155 poslaneckých mandátov, oproti 206 mandátom z roku 2005. Národnári, ktorí sa stali súčasťou volebných koalícií iba vo dvoch krajoch so ziskom 9 mandátov, čo predstavovalo o päť mandátov menej ako tomu boli v predošlých voľbách. Ostatné kandidujúce strany získali v dokopy 14 mandátov. Zvyšných 55 mandátov si podelili medzi sebou nezávislí kandidáti.

Dominancia vládnych strán (obzvlášť koalícia Smer-SD a ĽS-HZDS) sa vo väčšej miere, ako pri voľbách do krajských zastupiteľstiev, prejavila pri voľbách predsedov VÚC. V prvom kole zvíťazili kandidáti vládnej koalície v troch krajoch (Trnavskom, Žilinskom a Košickom). V druhom kole vyhrali ich nominanti aj v ďalších troch krajoch (Trenčianskom, Banskobystrickom a Prešovskom). Kandidát zjednotenej stredo-pravej koalície dokázal uspieť len v jednom kraji, a to Bratislavskom.

2.1.6 Predvolebná kampaň

V kampani pred parlamentnými voľbami v roku 2010, rovnako v roku 2006, nebola stanovená maximálne povolená výška finančných prostriedkov, ktoré smú strany vynaložiť na svoju kampaň. Išlo o zákonnú zmenu z roku 2005, kedy bol zrušený limit v hodnote 12 miliónov slovenských korún. K výraznejšiemu navýšeniu nákladov na kampaň v porovnaní s minulými voľbami však nedošlo.

Ústrednou témou kampane boli ekonomické otázky. Zatiaľ čo v ostatnej predvolebnej kampani v roku 2006 bola hlavnou konfrontačnou líniou otázka

zachovania alebo naopak zásahu do hospodárskych reforiem druhej Dzurindovej vlády, v kampani v roku 2010 sa pozornosť presunula na otázku sociálneho štátu. SDKÚ-DS sa v otázke programu viac priblížila k stredu, čomu symbolicky nasvedčuje aj zvolenie Ivety Radičovej za volebnú líderku. Zásadným sporom sa stala problematika ekonomickej pomoci Grécku v súvislosti s jeho kritickou hospodárskou situáciou, ktorú proklamovala vládna väčšina na čo opozičné subjekty zaujali negatívny postoj. Ten pomerne efektívne využívali aj ako kritiku navyšovania slovenského verejného dlhu a rozpočtového deficitu, k čomu dochádzalo počas vlády Roberta Fica.

Tradične sa objavila aj tzv. maďarská karta, na jar roku 2010, kedy v maďarských parlamentných voľbách suverénne zvíťazil Fidesz pod vedením Viktora Orbána a historický úspech zaznamenal aj extrémistický Jobbik. Pre SNS a do istej miery aj Smer-SD to znamenalo živnú pôdu pre posilnenie tejto agendy. Nespôsobil to však dramatický nárast nacionalizmu počas kampane, keďže istá úroveň bola trvalou súčasťou politiky vládnej koalície.²⁵

Do pozornosti sa dostala aj otázka financovania vládneho Smeru-SD, ktorú otvoril jej bývalý člen Bohumil Hanzel, ktorý obvinil predsedu strany Roberta Fica z nezákonného financovania jeho strany a predávania miest na kandidátke vo voľbách v roku 2002.²⁶ Z obavy o svoj život zveril obálku s neurčeným obsahom švédskemu veľvyslancovi. Situácia sa vyhrotila dva dni pred voľbami, keď bola zverejnená nahrávka, ktorá zachytáva „hlas podobný Ficovi“. Ten v nej hovorí o paralelnom financovaní strany a hľadaní peňazí „vlastnou hlavou“ mimo oficiálne účtovníctvo. Hoci Fico pravosť nahrávky poprel, závažnosť celej kauzy ako aj jej načasovanie, mala významný dopad jednak na nerozhodnutú časť voličov Smeru-SD ako aj na menej loajálny elektorát strany, ktorý mohol vyjadriť svoju podporu inej strane alebo sa volieb nezúčastniť.

Polarizácia, ktorá je charakteristickou črtou slovenskej politickej scény, kulminovala v predvolebnom období, kedy sa väčšina spoločnosť rozdelila do dvoch táborov podľa príslušnosti, či k vládnym alebo opozičným stranám. Dochádzalo

---

²⁵ Nacionalistický tón vládnej politiky sa prejavil napríklad pri prijatí kontroverzného jazykového zákona, zamedzení vstupu maďarského prezidenta na územie Slovenska, alebo postoj vlády v prípade napadnutia Hedvígy Malinovej.

²⁶ Informácie, ktoré zverejnil Bohumil Hanzel hovoria aj o tom, že Smer-SD získaval od svojich sponzorov finančnú podporu aj výmenou za nominácie na lukratívne pozície. Príspevky neprechádzali oficiálnym účtovníctvom a predstavovali teda paralelnú formu financovania.

taktiež k výraznejšej občianskej aktivizácii v podobe súkromných iniciatív z umeleckého či publicistického prostredia, ktoré sa spravidla negatívne vymedzovali voči stranám a predstaviteľom vládnej koalície. Kampaň do istej miery tak svojou podobou pripomínala predvolebné obdobie v roku 1998. Hoci sa zastavil klesajúci trend volebnej účasti, rekordná volebná účasť z roku 1998 sa však nezopakovala.

2.2 Výsledky volieb

Dňa 12. júna 2010 sa uskutočnili voľby do NR SR. Kandidovalo v nich celkovo 18 subjektov, z ktorých 6 získalo zastúpenie v parlamente. Vo voľbách sa nepotvrdil trend klesajúcej volebnej účasti, ktorá narástla od parlamentných volieb v roku 2006 o vyše 4% a dosiahla 58,83%. To bolo spôsobené najmä vysokou polarizáciou spoločnosti, podobne ako tomu bolo v roku 1998, čo viedlo k druhému prelomeniu kontinuálneho poklesu účasti voličov.

Víťazom volieb sa stal vládny Smer-SD so ziskom 34,79% hlasov a 62 poslaneckými mandátmi, čo je o 12 viac ako v predošlých parlamentných voľbách. Na druhom mieste skončila opozičná SDKÚ-DS so ziskom 15,42% a 28 mandátmi. Pohoršila si tak o 3 poslanecké mandáty. Za ňou sa umiestnila SaS s 12,15% a 22 poslaneckými kreslami, KDH s 8,53% a 15 mandátmi a Most-Híd s 8,13%, ktorý obdržal 14 poslaneckých mandátov. Na poslednom mieste sa umiestnila SNS, ktorá získala 5,08%. S tesným výsledkom si vybojovala účasť v NR SR s 9 poslancami. Historický prvýkrát pred bránami parlamentu ostali dve stálice slovenskej politickej scény, a to Mečiarovo ĽS-HZDS a SMK, ktorej elektorát sa preskupil do konkurenčného Mosta-Híd.

Rovnako ako po parlamentných voľbách v roku 2006, aj po voľbách v roku 2010 došlo k úplnej mocenskej diskontinuite. Voľby však nespôsobili len zásadnú mocenskú zmenu v štáte, ale aj významné preskupenie síl v rámci slovenského stranického systému. So 79 poslaneckými mandátmi voľby vyhrala stredo-pravá opozícia SDKÚ-DS, SaS, KDH a Most-Híd. Dvomi dovtedajším vládnymi stranami Smeru-SD a SNS pripadlo zvyšných 71 mandátov.

Tabuľka č. 4 Výsledky volieb do NR SR v roku 2010

Politická strana	Počet platných hlasov	Podiel hlasov v %	Počet mandátov	Počet mandátov oproti 2006
Smer-SD	880 111	34,79	62	+ 12
SDKÚ-DS	390 042	15,42	28	– 3
SaS	307 287	12,15	22	+ 22
KDH	215 755	8,53	15	+ 1
Most-Híd	205 538	8,13	14	+ 14
SNS	128 490	5,08	9	– 15
SMK	109 638	4,33	0	– 20
ES-HZDS	109 480	4,32	0	– 15

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2010.

Poverenie na zostavenie vlády z rúk prezidenta však obdržal Robert Fico, ako predseda strany, ktorá získala vo voľbách najväčší počet hlasov. „Zvláštnosťou povolebnej situácie bola výrazne asymetrická interakcia medzi národno-populistickými a programovými stranami. Programové strany možnosť spolupráce so Smerom-SD a jej koalíčnymi partnermi (ĽS-HZDS a SNS) už pred voľbami vopred vylúčili, a to bez ohľadu na možné volebné výsledky, pričom po voľbách tento kategorický postoj potvrdili. Na druhej strane Smer-SD sa usiloval získať partnerov na koalíčnú spoluprácu spomedzi všetkých strán, no osobitné úsilie vynaložil na získanie súhlasu na koalíčnú spoluprácu od KDH.“²⁷ Principiálnu dohodu o vzniku novej vládnej koalície dosiahli predstavitelia stredo-pravých strán dva dni po oficiálnom vyhlásení volebných výsledkov a odmietli nielen rokovať so Smerom-SD o možnej koalíčnej spolupráci, ale čo i len sa stretnúť s jeho zástupcami. Príčinou odmietnutia komunikácie ako aj prípadného vstupu do koalíčnej spolupráce so Smerom-SD neboli iba programové a ideologické rozdiely medzi touto stranou a stredo-pravými stranami. Dôvody boli omnoho hlbšie, mali pôvod v predchádzajúcich volebných obdobiach a spočívali v tvrdom konfrontačnom prístupe Smeru-SD k výkonu moci, v pokusoch tejto strany delegitimizovať a kriminalizovať

²⁷ Bútora, Martin, Bútorová, Zora: *Slovenské voľby '10: šanca na zmenu*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2011, s. 75.

stredo-pravé strany a ich predstavitel'ov v rokoch 2006 až 2010, v konfliktnom type osobnosti Roberta Fica, orientovaného na sústavné vyvolávanie politickej konfrontácie a v neposlednom rade aj v kompromitujúcom pozadí vzniku a činnosti Smeru-SD, ktorý bol založený ako mocensko-politický projekt určitých podnikateľských kruhov s nejasným, resp. pochybným financovaním a ktorý počas pôsobenia vo vláde budoval systém založený na straníckom klientelizme, vytvárajúcom podhubie pre korupciu.²⁸

Keďže Robert Fico nedokázal poskladať potrebnú nadpolovičnú väčšinu, poverenie na zostavenie vlády si následne prevzala líderka, v poradí druhého najsilnejšieho subjektu, SDKÚ-DS Iveta Radičová. Po sérii povolebných rokovaní v polovici júna lídri strán oznámili, že na spoločnom stretnutí dosiahli principiálnu dohodu o koalícnej spolupráci a o vytvorení vlády, ktorú povedie Iveta Radičová. Vzápätí predstavili programové tézy, ktoré sa stanú základom programu budúcej vlády a začali rokovania o personálnom zložení vlády. Na post predsedu NR SR zasadol šéf liberálov Richard Sulík, ktorý mal pôvodne ambície byť ministrom financií. Dovtedajšie opozičné subjekty tak vytvorili vládnu koalíciu zloženú z umiernených konzervatívcov (SDKÚ-DS), kresťanských demokratov (KDH) a liberálov (SaS), vrátane strany, ktorá zastupuje maďarskú národnostnú menšinu (Most-Híd). „Sumárny výsledok pravicových strán je vskutku pozoruhodný, avšak k celkovému víťazstvu týchto strán paradoxne dopomohol samotný Smer-SD. Ten svojou masívnou mobilizačnou kampaňou tesne pred voľbami odobral vo svoj prospech hlasy mnohých voličov SNS a ĽS-HZDS a tým zničil základnú podmienku pre pokračovanie nacionálno-populistickej koalície.“²⁹ Poškodenie „ratingu“ strany v dôsledku zosilnenia korupcie a klientelizmu, ako aj agresívny a zlostný štýl politiky Roberta Fica zlikvidovali možnosť dohodnúť vládnu spoluprácu s niektorou zo stredo-pravých strán. Pre Smer-SD znamenali výsledky volieb Pyrrhovo víťazstvo, keďže vo voľbách síce získal viac hlasov ako v roku 2006, no zároveň nedokázal poskladať vládnu väčšinu a musel sa uberať do opozičných poslaneckých lavíc. Aj keď sa Robert Fico predtým viackrát vyjadril v tom zmysle, že ak premiér vo voľbách nezíska opätovnú dôveru mal by z politiky odísť, tento sebareflexívny krok

---

²⁸ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútora, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 43.

²⁹ Mesežnikov, Grigorij: *Parlamentné voľby na Slovensku 2010: výsledky a kontext*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. 29. jún 2010. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6070/sk/aktuality/ivo-k-parlamentnym-volbam-2010> [cit. 27. marec 2016].

neučinil, dokonca prijal post podpredsedu NR SR. Nešetril však kritikou a rodiacu sa vládnu koalíciu hanlivo nazval „zlepencom“.

Pre mnohých občanov symbolizovali štyri roky vládnutia nacionálno-populistickej vlády na čele s Ficovým Smerom-SD obdobie mocenskej arogancie, porušovania základných pravidiel právneho štátu, konfrontačnej protimenšinovej politiky, bezbrehej korupcie a klientelizmu, prehlbujúceho sa zadlžovania štátu a primitívneho agresívneho nacionalizmu. Voľby potvrdili, že táto politika narazila na odpor väčšej časti spoločnosti a nič na tom nezmenil ani dobrý výsledok Smeru-SD, ktorý bol nútený prejsť do opozície. Avšak „slovenský politický posun v roku 2010 neodrážal fundamentálny posun od ľavice k pravici ale len ľavo-pravý posun v hlasovaní tých voličov, ktorí sú vysoko citliví na korupciu... Neodrážal ani zásadný pokles sily slovenského nacionalizmu, ale skôr posun slovenských nacionalistických voličov od malých strán so silnejším dôrazom na národné otázky [SNS] k Ficovej väčšej, difúznejšej, ale dostatočne nacionalistickej alternatíve.“³⁰

Čo sa týka nových strán (SaS a Most-Híd) výsledky, ktoré zaznamenali v ich prvých voľbách do NR SR, možno hodnotiť ako raketový úspech. Nielenže sa dokázali, len rok po vzniku, prebojovať do parlamentu, ale ich volebné zisky (v súčte s ďalšími pravicovými stranami) im zaručili účasť priamo v exekutive. V prípade SaS, najviac voličov strany predstavovali bývalí voliči SDKÚ-DS a Smeru-SD, zatiaľ čo stranu Most-Híd, neprekvapujúco volili najviac voliči, ktorí v minulosti volili SMK. Obe strany volila aj značná časť prvovoličov.³¹

Hoci vo voľbách nekandidovali žiadne koalície, obe tieto strany vytvorili akési „kryptokoalície“, keď pribrali na svoje kandidátky jednak zástupcov inej, menšej strany ako aj predstaviteľov iniciatívy označujúcej sa za „občianske hnutie“. V prvom prípade išlo o dohodu strany Most-Híd s Občianskou konzervatívnou stranou (OKS) o kandidovaní dohodnutého počtu členov OKS na kandidačnej listine Mosta-Híd v určenom poradí (celkovo 14 kandidátov). V druhom prípade išlo o umiestnenie kandidátov zastupujúcich „občianske hnutie“ Obyčajní ľudia (OL) na štyroch posledných miestach na kandidačnej listine SaS. Zástupcovia OKS a OL sa

---

³⁰ Deegan-Krause, Kevin: 2010 Slovak Parliamentary Elections: Post-Election Report. *Monkey Cage* [on-line] 13. júl 2010. Dostupné z http://www.themonkeycage.org/2010/07/2010_slovak_parliamentary_elec.htm [cit. 28. marec 2016]

³¹ Gyárfašová, Oľga: SaS berie hlasy Smeru a SDKÚ, Most získava voličov SMK. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 2. jún 2010. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6082/sk/aktuality/sas-berie-hlasy-smeru-a-sdku-most-ziskava-volicov-smk> [cit. 29. marec 2016].

potom v predvolebnom období sústredili na oslovenie voličov prostredníctvom odkazov o možnosti využitia inštitútu preferenčného hlasovania. Táto taktika sa ukázala ako mimoriadne úspešná, keďže vďaka nej boli do parlamentu zvolení štyria kandidáti OKS a štyria kandidáti OL.³²

Voľby v roku 2010 spôsobili viaceré bezprecedentné zmeny. Po prvýkrát v dejinách Slovenska najvyššiu vládnu pozíciu bude zastávať žena. Prvýkrát od pádu komunistického režimu v roku 1989 nebude v slovenskom vládnom kabinete sedieť ani jedna osoba, ktorá by bola v minulosti členom komunistickej strany. Rovnako tak sa po prvý raz do NR SR nedostal bývalý hegemón slovenskej politiky Vladimír Mečiar a jeho ĽS-HZDS. Pred bránami parlamentu skončilo aj SMK, ktorému značná časť elektorátu prešla k Mostu-Híd. Vznik ďalšieho subjektu zastupujúceho maďarskú menšinu a následné prerozdelenie tohto voličstva však nenaplnilo predvolebné riziko, že do NR SR sa nedostane ani jeden subjekt, a tak nebude mať maďarská minorita pod dlhých rokoch svoje zastúpenie v parlamente.

Napriek týmto zmenám, v slovenskom straníckom systéme naďalej pokračovala kontinuita. Výsledky volieb nespôsobili také pohyby v rámci systému politických strán, ktoré by viedli k zmene jeho typu a veľkosti. Slovenský stranícky systém sa aj naďalej vyvíjal v podobe extrémneho pluralizmu, pre ktorý je príznačný pomerne veľký počet relevantných strán. Ani po voľbách 2010 neklesol počet subjektov zastúpených v parlamente pod šesť. Tendencie k zvýšeniu miery fragmentácie niektorých segmentov straníckeho systému nenadobudli takú intenzitu, ktorá by vytvárala potenciál na premenu existujúceho extrémneho pluralizmu na pluralizmus atomizovaný. Naďalej pretrvávali z minulosti zdedené prvky polarizácie, ktoré do značnej miery určovali charakter straníckych interakcií, ovplyvňovali vzájomné väzby strán a ich koalíčné stratégie. Pretrvávajúce spomínaných prvkov však neznamenal taký posun straníckeho systému, ktorý by vyústil do jeho premeny na polarizovaný pluralizmus z ideologického hľadiska. Stranícky systém si aj naďalej zachoval podobu umierneného pluralizmu.

---

³² Bútora, Martin, Bútorová, Zora: *Slovenské voľby '10: šanca na zmenu*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2011, s. 75.

3 Vláda Ivety Radičovej

Koaličná zmluva medzi stranami SDKÚ-DS, SaS, KDH a Mostom-Híd bola oficiálne podpísaná 6. júla 2010. Dva dni po podpísaní koaličnej zmluvy, dosluhujúci premiér Robert Fico podal demisiu a prezident Ivan Gašparovič vymenoval Ivetu Radičovú za novú predsedníčku vlády. Vytvorená vládna koalícia bola zoskupením dvoch stredne veľkých (SDKÚ-DS, SaS) a dvoch menších strán (KDH, Most-Híd) blízkej ideovej orientácie. Na rozdiel od predošlej vlády chýbala v koalícii dominantná strana a pomer síl medzi jednotlivými koaličnými partnermi bol viac-menej vyvážený. Išlo o tzv. minimálnu víťaznú koalíciu, ktorá si zachovávala väčšinu voči v parlamente vďaka spolupráci všetkých jej členov, pričom prípadný odchod z koalície čo i len jednej strany by viedol k strate koaličnej väčšiny. Prítomnosť frakčných skupín v poslaneckých kluboch Mosta-Híd a SaS (poslanci za OKS a za hnutie Obyčajní ľudia) predstavovalo pre krehkú väčšinu isté riziko možného autonómnejšieho vystupovania týchto poslancov ako aj ich prípadné osamostatnenie.

Prvý polrok Radičovej vláda pôsobila ako efektívny vrcholný orgán výkonnej moci, prijímajúci prislúchajúce rozhodnutia v oblasti vnútornej a zahraničnej politiky. Vláda sa sústredila na presadzovanie svojho programového vyhlásenia, na prípravu a realizáciu konkrétnych opatrení, ako aj na sumarizáciu stavu, ktorý zanechal po sebe predchádzajúci vládny kabinet. Po nástupe do funkcií niektorí zástupcovia ministerstiev zverejnili informácie, že už po parlamentných voľbách 2010 odchádzajúci členovia bývalej vlády prijímali rozhodnutia, ktorých zámerom bolo skomplikovať výkon funkcie novej vláde ako aj o klientelistickom resp. korupčnom pozadí realizácie niektorých vládnych projektov, o podozrivých, netransparentných okolnostiach mnohých prípadov verejného obstarávania, o početných prípadoch nehospodárneho nakladania s prostriedkami verejných zdrojov.³³

Nová vláda sa okrem iného zaviazala systémovo bojovať s korupciou, klientelizmom a netransparentnosťou, ktoré sa praktizovali v predchádzajúcom volebnom období. Vládne inštitúcie rozbehli proces revízie vybraných zmlúv, uzavretých so súkromnými obchodnými spoločnosťami v období pôsobenia predchádzajúcej vlády. Niektoré zmluvy, ktoré boli pre štát zjavne nevýhodné sa

---

³³ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútor, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 46.

zrušili, alebo ich podmienky boli upravené spôsobom výhodnejším pre dotknuté štátne inštitúcie. Jednotlivé ministerstvá priebežne zverejňovali konkrétne sumy, ktoré sa dôsledkom revízií zmlúv ušetrili. Personálne zmeny sa vláda usilovala vykonávať nominovaním osôb so zodpovedajúcimi kvalifikačnými predpokladmi, a tým zvýšiť celkový profesionalizmus v riadiacich pozíciách v štátnej správe, s prihliadnutím na pomery vo vládnej koalícii, na mocenské záujmy strán a ich programové priority.

Dôležitou zmenou pri realizácii programu zvyšovania transparentnosti a posilňovania kontroly pri nakladaní s prostriedkami z verejných zdrojov bolo prijatie novely „infozákona“. Novela zaviedla povinné zverejňovanie zmlúv, objednávok a faktúr na základe ktorého boli pre verejnosť, prostredníctvom internetu na špeciálnej webovej stránke, prístupné zmluvy, objednávky a faktúry uzatvorené štátnymi orgánmi. Bola vypracovaná novela Občianskeho zákonníka a zákona o slobodnom prístupe k informáciám, v súlade s ktorou obchodné zmluvy štátu a samosprávnych orgánov so súkromnými spoločnosťami nadobúdajú platnosť až po ich zverejnení na internete. Novela bola schválená v parlamente v decembri 2010. Vláda zaviedla prax zverejňovania na internete aktuálnych zmlúv a kontraktov, uzatváraných ústrednými orgánmi štátnej správy (od začiatku roka 2011 začal fungovať centrálny register zmlúv).

Vládna koalícia sa usilovala o zavedenie pevnejších prvkov transparentnosti do verejného života a posilnenie rovnosti občanov pred zákonom so snahou o väčšiu otvorenosť a efektivitu súdneho systému. Snažila sa obmedziť poslaneckú imunitu (návrh ústavnej úpravy na zrušenie trestnoprávnej imunity poslancov NR SR, ako aj návrh na zrušenie priestupkovej imunity poslancov) ako aj znížiť poslanecké platy. Ústrednou témou bolo tiež odstránenie deformácii spôsobených nezodpovednou politikou predchádzajúceho vládneho kabinetu a nastolenie poriadku a zavedenie disciplíny v systéme verejných financií.³⁴

Napriek programovej a ideovej blízkosti strán vládnej koalície, musela pri viacerých otázkach vynakladať zvýšenú snahu na dosahovanie vzájomne akceptovateľných kompromisov. Dôležitým faktorom sa stal postoj premiérky Ivety Radičovej, ktorá ovplyvňovala hľadanie konsenzuálneho riešenia. Zasadzovala sa o

---

³⁴ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútor, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 47.

realizáciu priorít SDKÚ-DS ako jej materskej strany, no v niektorých otázkach trvala na prijatí takých rozhodnutí, ktoré zodpovedali viac jej osobnému presvedčeniu založenému na vlastnej expertíze ako odborníčky na sociálne vzťahy a sociálnu politiku.

Počas prvého polroka vláda preukazovala dostatočnú mieru jednoty pri hlasovaniach v parlamente a okrem ústavného zákona o poslaneckej imunite. Pri niektorých návrhoch však hľadanie kompromisného riešenia trvalo dlhšie, s verejným prezentovaním odlišných stanovísk a so snahou koaličných strán zotrvať na svojich pôvodných stanoviskách napriek nesúhlasu koaličných partnerov.

3.1 Kauzy Radičovej vlády

Napriek tomu, že vláda Ivety Radičovej jasne deklarovala svoj zámer bojovať proti klientelizmu, korupcii a za väčšiu transparentnosť pri využívaní verejných zdrojov, sa kauzy s podozreniami na klientelizmus nevyhli ani jej.

Začiatkom septembra 2010 sa v médiách objavila kauza Hayekovci, v ktorej dvaja štátni tajomníci, menovite Martin Chren (štátny tajomník ministerstva hospodárstva za SaS) a Ivan Švejna (štátny tajomník ministerstva dopravy za Most-Híd), čelili podozreniu z klientelizmu. Hoci obaja štátni tajomníci neboli zo svojich funkcií odvolaní, Ivan Švejna (v polovici decembra 2010) a neskôr aj Martin Chren (koncom februára 2011) sami zo svojich pozícií odstúpili.³⁵

Ďalšou kauzou so silným mediálnym ohlasom bol v druhom polroku 2010 prípad odstúpenia novovymenovaného riaditeľa spoločnosti TIPOS-u Stanislava Žiačika. Médiá koncom septembra 2010 zverejnili informáciu, že TIPOS uzatvoril obchodnú zmluvu s reklamnou agentúrou, ktorej Stanislav Žiačik bol do roku 2001 spolumajiteľom. Ministerstvom financií bolo následne vyžiadané stanovisko dozornej rady TIPOS-u. Stanislav Žiačik však ešte pred zverejnením správy dobrovoľne odstúpil. Správa dozornej rady TIPOS-u konštatovala, že riaditeľ nijaké predpisy neporušil.

Ako problematická sa ukázala byť aj otázka štátneho občianstva. Koalícia sa v programovom vyhlásení zaviazala zmeniť zákon o štátnom občianstve z dielne predošlého Ficovho kabinetu, ktorý bol reakciou na kontroverzný maďarský zákon

---

³⁵ Tódová, Monika: Radičová rieši kauzu hayekovci ako Fico. *Denník SME* [on-line]. 24. september 2010. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/5564278/radicova-riesi-kauzu-hayekovci-ako-fico.html> [cit. 16. apríl 2016].

o dvojitom občianstve presadený Viktorom Orbánom. Ten umožnil, aby občianstvo Maďarska získali všetci ľudia, ktorých predkovia žili v Uhorsku a ovládajú maďarčinu. Predošlá koalícia ho zmenila pred voľbami tak, aby slovenskí občania pri získaní cudzej štátnej príslušnosti zároveň prišli o slovenské občianstvo. Pri hlasovaní 10. februára 2011 však vládne znenie, ktoré rušilo sankciu straty občianstva, nezískalo podporu koalície. Igor Matovič, vtedy ešte člen klubu SaS, aj Radoslav Procházka (KDH) spoločne so Smerom-SD hlasovali za zachovanie takejto sankcie v zákone. Predseda Mosta-Híd Béla Bugár označil Procházkovu hlasovanie za porušenie koalície zmluvy. V NR SR sa potom objavilo viacero podobných noviel zákona o štátnom občianstve, ich spoločným prvkom bolo, že Slovákom, ktorí mali v cudzine istý čas evidovaný pobyt, pri získaní cudzej štátnej príslušnosti umožňovali ponechať si aj slovenský pas. Ani jeden z návrhov však pre odpor Mosta-Híd podporu nezískal a v platnosti zostalo existujúce status quo.

Vo vládnej koalícii, a najmä medzi premiérkou Radičovou a jej straníckym lídrom a ministrom zahraničných vecí Mikulášom Dzurindom a ministrom financií Ivanom Miklošom zavládlo, od voľby generálneho prokurátora, značné napätie. O konfliktom, slabom až bezradnom postavení premiérky Radičovej, svedčí aj fakt, že sa často uchýľovala k hrozbe podania demisie, aby prinútila svojich oponentov k opatreniam, na ktoré nemala mocenské prostriedky.

Sporom o prenájom budovy daňového riaditeľstva sa tento konflikt len viac prehĺbil a zviditeľnil. V apríli 2011 daňové riaditeľstvo rozhodlo o uzatvorení zmluvy o prenájme budovy v meste Košiciach so spoločnosťou Nitra Invest s.r.o., ktorú vlastnil predseda okresnej organizácie SDKÚ-DS Ondrej Ščurka. Opozícia to označila za stranícky klientelizmus a šéf Smeru-SD Robert Fico za to žiadal Radičovej hlavu. Premiérka vyzvala vtedajšieho generálneho riaditeľa daňového riaditeľstva Miroslava Mikulčíka, aby prijal politickú zodpovednosť. To odmietol minister financií Ivan Mikloš, ktorý ho do funkcie nominoval, čo ešte viac vystupňovalo, už tak dosť napätý vzťah medzi premiérkou a ministrom. Mikulčík sa nakoniec svojej funkcie vzdal po tom, ako Iveta Radičová v druhej polovici apríla svojmu straníckemu šéfovi Mikulášovi Dzurindovi povedala, že zvažuje svoje zotrvanie na poste predsedníčky vlády.

Ľudia blízki SDKÚ-DS figurovali aj v ďalšom škandále, a to v prípade predaja platinových síti. Správa štátnych hmotných rezerv (SŠHR) predal platinu

za zlomok trhovej ceny.³⁶ Majiteľ spoločnosti, ktorá dala víťaznú ponuku iba sekundu pred ukončením elektronickej aukcie, kandidoval v roku 2006 vo voľbách za SDKÚ-DS. SŠHM zase riadila Eva Hrinková, ktorá bola vedúcou Úradu vlády, keď bol premiérom Mikuláš Dzurinda.

Kauza Osrblie bola ďalšou, ktorá otriasla vládnu koalíciou a nahrávala Robertovi Ficovi a jeho strane v pokračujúcom zvyšovaní preferencií a raste, už tak dosť vysokej, popularity. Kauza sa dotkla aj samotnej premiérky Radičovej, keďže hlavným aktérom sporu bol jej bývalý poradca, ktorý v júli 2011 skončil vo väzbe za podozrenie z korupcie.³⁷

21. novembra 2011 bola medializovaná kauza odpočúvania novinárov Vojenským obranným spravodajstvom (VOS). Hneď na a druhý deň bol premiérkou z postu ministra obrany odvolaný Ľubomír Galko (SaS). Vyšetrovanie generálnej prokuratúry odvtedy zadokumentovalo, že v minimálne osemnástich prípadoch VOS odpočúvalo na základe vykonštruovaných dôvodov. VOS súdu tvrdilo, že chcelo zistiť, kto novinárom vyzrádza utajované skutočnosti, z uniknutých prepisov rozhovorov však vyplynulo, že ju skôr zaujímala komunikácia redaktorov denníka Pravda ako aj iných novinárov s politikmi Smeru-SD.³⁸ SaS sa svojho ministra zastala a tvrdila, že odpočúvania sa konali so súhlasom súdu. Predseda SaS Richard Sulík tvrdil, že sú jedinou stranou, ktorá nemala korupčnú kauzu, no zároveň sú však aj jedinou stranou, ktorej minister bol počas vlády odvolaný.

Poslednou kauzou dosluhujúcej vládnej garnitúry bola kauza Sasanka. 27. januára 2012, bol anonymom na internet zavesený prepis SMS správ predsedu SaS Richarda Sulíka s podnikateľom Mariánom Kočnerom, figurujúcim v mafiánskych zoznamoch, ešte z roku 2010. Tie dokazovali, že vtedajší šéf parlamentu donášal podnikateľovi informácie z voľby generálneho prokurátora. Marián Kočner je

---

³⁶ Sitká, ktoré SŠHR ponúkala v elektronickej aukcii v júli, obsahovali 92% platiny a osem percent ródia. Gram platiny stál v tom čase podľa medializovaných informácií 38 eur a gram ródia 43 eur. Cena za gram zliatiny tak bola 38,50 eura. Štát však za gram zliatiny dostal 10,60 eura, čo je asi štvrtina z trhovej ceny. Štát, ktorý mohol pri predaji sítiok za trhovú cenu zarobiť 2 425 000 eur, získal 667-tisíc eur, teda o 1 800 000 menej. Zdroj: <http://domov.sme.sk/c/6100236/stat-predal-platinu-za-zlomok-trhovej-ceny.html>

³⁷ Vo firme bývalého poradcu premiérky Ivety Radičovej bol policajtní zadržaný bývalý veľvyslanec pri preberaní úplatku v súvislosti so štátnou dotáciou na dostavbu biatlonového areálu v Osrblí. Priemierkin exporadca bol v čase policajného záťahu v USA. Po návrate obvinila polícia aj jeho a skončil vo väzbe. V kauze išlo o údajné vymáhanie provízie vo výške desiatich percent zo štátnej dotácie pre dostavbu národného športového biatlonového areálu v Osrblí. Pri policajnej akcii boli zadržané podozrivé osoby pri preberaní 30-tisíc eur. Dotácia bola následne zastavená.

³⁸ Okrem novinárov boli odpočúvaní aj ministri najbližší spolupracovníci, sekretárka a vedúci služobného úradu ako aj viacerí podnikatelia a príslušníci VOS.

priateľom Dobroslava Trnku, ktorý sa neúspešne pokúšal obhájiť funkciu generálneho prokurátora. Sasanka vychádzala na pokračovanie, objavili sa aj videá, na ktorých Richard Sulík v kuchyni u Mariána Kočnera rozpráva o údajnom kupovaní poslancov počas voľby. Po nich Richard Sulík priznal, že Mariána Kočnera využil ako spojku s Dobroslavom Trnkom, keď pred minulými voľbami preveroval ľudí zo svojej kandidátky. Trestné oznámenie na Mariána Kočnera Richard Sulík ohlásil potom, ako bez dôkazov obvinil SaS napríklad z nepriznania daru.

3.2 Referendum v roku 2010

Dňa 18. septembra 2010 sa na Slovensku konalo referendum, ktoré iniciovala strana SaS. Podpisy začala zbierať v rámci petičnej akcie v polovici roka 2009, vo februári 2010 oznámila, že má potrebný počet podpisov na to, aby prezident mohol referendum vyhlásiť. Pôvodnou snahou SaS bolo spojiť referendum s parlamentnými voľbami v roku 2010, čo táto strana prezentovala ako možnosť pre zvýšenie šancí pre jeho platnosť.

„Referendum sa tiež stalo súčasťou straníckej politiky vrátane predvolebného súperenia strán. Tým, že sa prezident Ivan Gašparovič pred parlamentnými voľbami 2010 jednoznačne politicky prikláňal k jednému zo straníckych zoskupení (k vládnej koalícii na čele so Smerom-SD), urobil vo svojej pozícii všetko na to, aby referendum nemohlo politicky poškodiť stranu Smer-SD.“³⁹ Predseda NR SR Pavol Paška (Smer-SD) vo februári 2010 otvorene hovoril o nevhodnosti usporiadania referenda so šiestimi otázkami v deň konania parlamentných volieb. „Výrok predsedu NR SR mal jediný vysvetliteľný dôvod: išlo o otvorený pokus ovplyvniť rozhodnutie hlavy štátu smerom výhodným pre stranu Smer-SD, resp. pripraviť pôdu na zdôvodnenie takéhoto prezidentovho rozhodnutia. Svojím zámerným taktizovaním s vypísaním referenda a s určením termínu jeho konania prezident fakticky zmaril zámer iniciátorov referenda, aby sa konalo v deň parlamentných alebo komunálnych volieb.“⁴⁰ To prispelo k tomu, že možnosť zvýšenej účasti voličov a eventuálnej platnosti výsledkov referenda sa nenaplnila. Petičný výbor napokon odovzdal petičné hárky so 401 126 podpismi do Kancelárie prezidenta SR 9. júna 2010, teda tri dni pred voľbami do NR SR. Prezidentská kancelária vyhodnotila 368 tisíc podpisov ako

---

³⁹ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútora, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 62.

⁴⁰ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútora, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 62.

platných a 29. júna 2010 prezident Ivan Gašparovič vyhlásil referendum na 18. septembra 2010.

Voliči sa v referende mali vyjadriť k šiestim otázkam:

1. „Súhlasíte s tým, aby NR SR zákonom zrušila povinnosť fyzických osôb a právnických osôb platiť úhradu za služby verejnosti poskytované Slovenkou televíziou a Slovenským rozhlasom?“
2. „Súhlasíte s tým, aby NR SR zákonom rozšírila možnosť prejednať konanie poslanca NR SR ako priestupok na všetky priestupky podľa zákona o priestupkoch?“
3. Súhlasíte s tým, aby NR SR ústavným zákonom znížila počet poslancov NR SR na 100 s účinnosťou od nasledujúceho volebného obdobia?“
4. „Súhlasíte s tým, aby NR SR zákonom ustanovila, že orgány verejnej moci môžu obstarávať osobné motorové vozidlá s obstarávacou cenou maximálne 40 tisíc eur?“
5. „Súhlasíte s tým, aby NR SR ustanovila možnosť voliť poslancov NR SR a poslancov Európskeho parlamentu prostredníctvom internetu?“
6. „Súhlasíte s tým, aby NR SR zákonom vyňala osoby poverené výkonom verejnej moci z možnosti uplatniť právo na odpoveď podľa tlačového zákona?“

Očakávaný scenár nedostatočnej účasti (referenda sa zúčastnilo iba 22,8% oprávnených voličov) sa naplnil a podobne ako všetky doterajšie referendá, s výnimkou referenda z roku 2003 o vstupe do EÚ, ani toto referendum nebolo platné. Samotné hlasovanie dopadlo, napriek jeho neplatnosti, dopadlo vo všetkých otázkach súhlasne. Vyjadrenie kladných odpovedí malo svoj deklaratívny význam pri neskoršom zrušení koncesionárskych poplatkov za služby poskytované Slovenkou televíziou a Slovenským rozhlasom, ako aj zrušení priestupkovej a trestnoprávnej imunity.

Tabuľka č. 5 Odpovede účastníkov referenda 2010

Otázka	Odpoveď „áno“ (v %)	Odpoveď „nie“ (v %)
1.	87,24	9,02
2.	95,40	1,73
3.	92,76	3,85
4.	88,84	6,16
5.	70,46	22,22
6.	74,93	13,44

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2010.

Za najvýznamnejšiu príčinu nízkej účasti možno považovať postoj väčšiny relevantných stranických aktérov. Okrem strany SaS, ktorá referendum iniciovala, žiadna politická strana nevyvinula výraznejšiu aktivitu, ktorá by na občanov pôsobila mobilizačné, naopak v prípade parlamentnej opozície, ktorej váhu dodávala predovšetkým voličská podpora Smeru-SD, bola realizovaná agenda s opačným zámerom. Smer-SD ako aj niektorí politici vládnej koalície označovali referendum za zbytočné a ne hospodárne plytvanie verejnými prostriedkami, zástupcovia opozičných strán voličov od účasti na referende dokonca priamo odrádzali.

Z hľadiska SaS však referendum dopadlo relatívne úspešne, keďže petičná akcia realizovaná od roku 2009 sa ukázala byť vhodným nástrojom ako pre zviditeľnenie samotného subjektu, tak i pre mobilizáciu jeho voličskej podpory. Napriek tomu, že nedošlo k časovému prepojeniu referenda s parlamentnými voľbami, taktika zberu podpisov takmer až do samotného konania volieb do NR SR túto skutočnosť do istej miery vykompenzovala. SaS sa tak i za pomoci tohto nástroja podarilo naplniť svoj primárny cieľ, teda uspieť v parlamentných voľbách.⁴¹

3.3 Komunálne voľby v roku 2010

Dňa 27. novembra 2010 sa na Slovensku uskutočnili voľby do orgánov miestnej samosprávy, teda do obecných a mestských zastupiteľstiev, primátorov miest a starostov obcí. Okrem nezávislých kandidátov vstupovalo s vlastnými kandidátmi do týchto volieb celkovo 54 politických strán a hnutí, vrátane tých, ktoré

⁴¹ Spáč, Peter: *Priama a zastupiteľská demokracia na Slovensku: volebné reformy a referendá po roku 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 250.

boli zastúpené v NR SR. Volebná účasť bola vyššia než v predošlých komunálnych voľbách a dosiahla 49,69%. Keďže volebná účasť bola vyššia aj v parlamentných voľbách 2010 a prezidentských voľbách 2009, potvrdzuje to zastavenie trendu klesajúcej účasti občanov na voľbách.

Výber kandidátov a vytváranie predvolebných koalícií podľa Daniela Klimovského a Viery Žúborovej najviac ovplyvnili štyri spoločensko-politické a ekonomické súvislostiach, ktoré mali výrazný vplyv na správanie sa relevantných politických subjektov pred komunálnymi voľbami 2010. Jednak je to neúspech predchádzajúcej vládnej koalície v parlamentných voľbách 2010. Napriek tomu, že Smer-SD získal viac než tretinu hlasov v parlamentných voľbách, spôsob vládnutia vládnej koalície Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS, ako aj príklon časti voličskej základne SNS a ĽS-HZDS k strane Smer-SD, viedli k tomu, že táto politická strana mala obmedzený manévrovací priestor na vytváranie novej vládnej koalície. Výsledkom bol presun strán Smer-SD a SNS do opozičných lavíc NR SR a odchod ĽS-HZDS mimo parlamentu. Ďalej to bol nástup nových politických subjektov na politickú scénu (predovšetkým SaS a Most-Híd), ktorých reprezentanti sa dokázali presadiť v rámci komunálnych volieb. SaS a Most-Híd ťažili okrem iného aj z toho, že sa im podarilo nielen dostať sa do NR SR, ale zároveň aj do vládnej koalície. Taktiež finančná kríza, v dôsledku ktorej sa obce dostali do ťažkostí. Išlo pritom najmä o tie obce, ktoré boli výrazným spôsobom závislé od príjmov plynúcich z podielových daní. Všeobecné znechutenie a sklamanie spoločnosti zo straníckej politiky hralo tak isto svoju úlohu. Už spomínaný spôsob vládnutia predchádzajúcej vládnej koalície, nárast všeobecnej nedôvery v stranícku štruktúru viedli k tomu, že stranícka nezávislosť kandidátov sa u niektorých skupín voličov považovala za výhodu.⁴²

Najviac kresiel primátorov a starostov ako aj poslaneckých mandátov v obecných a mestských zastupiteľstvách získali nezávislí kandidáti. Nasledovali ich kandidáti Smeru-SD. Strany stredo-pravého politického spektra si v porovnaní s komunálnymi voľbami 2006 pohoršili. Nezávislí kandidáti boli mimoriadne úspešní a ich celkový absolútny i relatívny volebný zisk v porovnaní s predchádzajúcim funkčným obdobím vzrástol. Došlo k nárastu podielu stranícky nezávislých starostov aj poslancov obecných zastupiteľstiev. Daniel Klimovský a Viera Žúborová hovoria

---

⁴² Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútor, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 134-135.

o istom pragmatizme, ktorý bolo možné postrehnúť v ich správaní. Typickým príkladom bolo postupné spájanie sa viacerých kandidátov na post primátora mesta Košice za účelom maximalizácie podpory jedného z nich.

Neúspech v parlamentných voľbách mal neodškriepiteľný vplyv aj na neúspech dotknutých politických strán v komunálnych voľbách. ĽS-HZDS ako aj SMK boli výrazne menej úspešné než v roku 2006, kedy patrili medzi parlamentné strany. Obe nové parlamentné politické strany Most-Híd aj SaS, naopak boli schopné získať v komunálnych voľbách mandáty starostov aj mandáty poslancov obecných zastupiteľstiev. Most-Híd však nepochybne staval v personálnych otázkach na základoch, ktoré vyplývali z prechodu značnej časti členskej základne SMK do štruktúr tejto strany.

Výsledky komunálnych volieb priniesli aj výmeny primátorov v šiestich krajských mestách, prevažne v prospech Smeru-SD, ktorý bude mať svojho primátora aj v dvoch najväčších mestách na Slovensku, a to v Bratislave a Košiciach. Smeru-SD vo výraznej miere pomohlo aj rozštiepenie pravicových síl na komunálnej úrovni. Faktor rozdelenia pravice zohral významnú úlohu v posilnení ako nezávislých kandidátov tak kandidátov Smeru-SD (poprípade koalície Smeru-SD s ďalšími opozičnými stranami). Niektoré stredo-pravé politické strany podporili kandidátov Smeru, ako napríklad v Košiciach, kde sa pod kandidatúru exministra zdravotníctva Richarda Rašiho podpísala najmenšia koaličná strana Most-Híd.

3.4 Voľba kandidáta na generálneho prokurátora

Prvá vážnejšia kríza vládnej koalície prišla voľbou kandidáta na funkciu generálneho prokurátora. Tá spôsobila dovtedy najväčšie napätie vo vládnej koalícii od jej vzniku. Úradujúcemu generálnemu prokurátorovi Dobroslavovi Trnkovi mal vypršať mandát začiatkom februára 2011. Koaličné strany začali rokovať o výbere spoločného kandidáta v polovici októbra 2010, pričom KDH a Most-Híd prišli s konkrétnymi návrhmi kandidátov. Koalícia ako celok sa však nezhodla na jednotnom kandidátovi. Poslanec SDKÚ-DS Stanislav Janiš medzitým navrhol v parlamente kandidatúru Dobroslava Trnku, pričom uviedol, že ide o jeho osobný návrh, ktorý nie je návrhom SDKÚ-DS. Tak isto aj poslanec Smeru-SD Mojmír Mamojka navrhol kandidatúru Dobroslava Trnku, čo podporil celý poslanecký klub Smer-SD. Ďalšia členka poslaneckého klubu SDKÚ-DS Jana Dubovcová navrhla Jána Hrivnáka. Tri

koaličné strany (SaS, KDH a Most-Híd) následne oznámili, že budú podporovať ako svoju spoločnú kandidátku Evu Mišíkovú.⁴³

Vo vládnej koalícii začalo panovať značné napätie, keďže nedokázala nájsť spoločného kandidáta, ako aj reálna možnosť znovuzvolenia Dobroslava Trnku, voči ktorému jednotliví predstavitelia vládnej koalície mali značné výhrady. Zástupcovia SaS, KDH a Mosta-Híd podrobili SDKÚ-DS ostrej kritike za to, že odmieta podporiť spoločnú kandidátku vládnych strán. Predstavitelia SDKÚ-DS sa ku kauze spočiatku nevyjadrovali, no neskôr premiérka Radičová uviedla, že pri voľbe nového generálneho prokurátora ide o to, či sa poslanci priklonia ku kontinuite, alebo ku zmene. Predseda SaS Richard Sulík uviedol, že predseda SDKÚ-DS Mikuláš Dzurinda porušil koaličnú dohodu týkajúcu sa voľby generálneho prokurátora. Spomínaná dohoda mala podľa Richarda Sulíka spočívať v tom, že každá strana mala navrhnúť svojho kandidáta na rokovanie koaličnej rady, pričom SDKÚ-DS to dvakrát neurobila. Tiež podotkol, že koaliční poslanci v súlade s koaličnou dohodou nemali tzv. voľnú ruku pri podávaní návrhov kandidátov v parlamente, napriek tomu poslanec za SDKÚ-DS navrhol Dobroslava Trnku. Mikuláš Dzurinda to vysvetľoval ako individuálnu aktivitu v rámci slobodného výkonu poslanskej mandátu, na ktorú nedostal žiadne zaväzujúce pokyny od svojej strany. Deň pred hlasovaním v parlamente o kandidátoch na funkciu generálneho prokurátora oznámila SDKÚ-DS, že jej oficiálnym kandidátom, ktorému vyjadria jej poslanci podporu je Ján Hrivnák. Premiérka vyhlásila, že považuje zmenu na poste generálneho prokurátora za natoľko podstatnú a principiálnu, že v prípade znovuzvolenia Dobroslava Trnku, bude zvažovať svoju abdikáciu.

V prvej voľbe hlasovalo za Dobroslava Trnku 70 poslancov, za Evu Mišíkovú 49 a za Jána Hrivnáka 28 poslancov. SDKÚ-DS oznámila, že v druhej voľbe nepodporí nijakého kandidáta. V druhom hlasovaní, na ktorom sa poslanci SDKÚ-DS nezúčastnili, získal Dobroslav Trnka 68 hlasov a Eva Mišíková 47 hlasov. Niekoľko dní po druhej voľbe zástupcovia koaličných strán oznámili, že začínajú pracovať na dosiahnutí dohody na podpore nového spoločného kandidáta, ktorým sa napokon stal Jozef Čenteš.

---

⁴³ Kollár, Miroslav, Mesežnikov, Grigorij, Bútor, Martin: *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010, s. 50.

V ďalšej voľbe získal Dobroslav Trnka 74 hlasov a Jozef Čenteš 73. Keďže opäť žiaden z kandidátov nezískal nadpolovičnú väčšinu hlasov prítomných poslancov, nebol za generálneho prokurátora zvolený nikto. Nezvolenie spoločného kandidáta znamenal, že pravdepodobne až 6 poslancov vládnych strán nehlasovali za spoločného kandidáta a de facto hlasovali v rozpore so sľubmi podporovať programové vyhlásenie vlády. Vďaka tomu získal kandidát opozície viac hlasov ako kandidát vládnych strán. Zástupcovia jednotlivých vládnych strán popierali, že by ktokoľvek z ich poslaneckého klubu hlasoval za Dobroslava Trnku a zodpovednosť sa snažili preniesť na koalíčných partnerov, pričom zaznievali aj podozrenia z možného kupovania poslancov v prospech Dobroslava Trnku. Dôvera medzi koalíčnymi partnermi ako aj medzi poslancami tých istých strán klesla na úroveň, že mnohí poslanci si svoje hlasovacie lístky pred ich vhođením do urny odfotografovali alebo ich ukázali ďalším členom svojich poslaneckých klubov na potvrdenie toho ako hlasovali. Premiérka zopakovala svoje stanovisko, že v prípade zvolenia Dobroslava Trnku odstúpi z funkcie. Odmietla však spojiť hlasovanie o kandidátovi na generálneho prokurátora s hlasovaním o vyslovení nedôvery vláde. Strany vládnej koalície ešte pred nasledujúcou voľbou oznámili, že dohodu o zmene spôsobu voľby kandidáta na generálneho prokurátora z tajného na verejné hlasovanie. Zhodli sa tiež, že ich poslanci sa zúčastnia na nadchádzajúcej voľbe, ale neodovzdajú hlasovacie lístky.⁴⁴ Dobroslav Trnka v tajnej voľbe získal 71 hlasov, zatiaľ čo Jozef Čenteš ani jeden. V apríli 2011 vládna koalícia schválila novelu verejného hlasovania pri voľbe generálneho prokurátora. Jej spoločným kandidátom ostal Jozef Čenteš. Zavedenie verejného hlasovania dávali predstavitelia vládnych strán do súvislosti so snahou o dosiahnutie väčšej transparentnosti v činnosti parlamentu. Účelový charakter návrhu na zmenu spôsobu voľby generálneho prokurátora však bol neprehliadnuteľný a súvisel predovšetkým so skutočnosťou, že v tajnej voľbe nedokázala vládna koalícia potvrdiť svoje väčšinové postavenie v parlamente.

V ďalšej voľbe, ktorá sa uskutočnila v júni 2011, kandidoval iba Jozef Čentíš, keďže Dobroslav Trnka sa kandidatúry vzdal s odôvodnením, že voľbu považuje za protiústavnú. Jozef Čentíš bol tak zvolený za generálneho prokurátora, keď za neho

---

⁴⁴ Nehlasovaním sa malo zabrániť, aby Dobroslav Trnka získal v tajnej voľbe čo i len jeden hlas od koalíčných poslancov.

hlasovalo 79 z 8 prítomných poslancov. Prezident Ivan Gašparovič však odmietol Čentéša vymenovať do funkcie.

3.5 Hlasovanie o navýšení eurovalu a pád vlády

Definitívny koniec vlády Ivety Radičovej nastal po necelom roku a pol jej trvania. V druhej polovici roku 2011 sa naplno prejavili rozpory medzi koalíčnými stranami, ktoré vyústili až do hlasovania o dôvere vlády. Predmetom sporu neboli, ako v predchádzajúcich prípadoch, personálne otázky a nominácie, ale zmeny v Európskom finančnom a stabilizačnom mechanizme tzv. eurovale, teda otázka medzinárodného charakteru.

Na Slovensku historicky existovala vysoká miera konsenzu vo vzťahu k EÚ a k integrácii naprieč politickým spektrom. Vstup kabinetu Ivety Radičovej na pôdu európskej politiky od začiatku pôsobil na európskych partnerov neisto, keď Slovensko ako jediný štát eurozóny odmietol podporiť bilaterálnu pôžičku Grécku. Naproti tomu politici vrátane opozície väčšinou podporili vznik eurovalu, určeného na prípadnú pomoc ďalším štátom s problematickými verejnými financiami. Za jeho vznik hlasovalo 140 poslancov, jedine Ondrej Dostál z OKS hlasoval proti. Ak sa však pozrieme na genézu postojov politikov voči eurovalu, podpora nevyzerá vôbec tak presvedčivo. Ešte bývalý predseda vlády Robert Fico euroval síce verbálne podporil, ale pred parlamentnými voľbami v roku 2010 jeho vláda nepodpísala dokument potrebný na jeho aktiváciu. Podobne ako v prípade pôžičky Grécku strany SDKÚ-DS, SaS a Most-Híd euroval odmietli podporiť pred parlamentnými voľbami, zatiaľ čo predstavitelia KDH vyjadrili myšlienke len vlažnú podporu.

Koncom júna 2010 však viacerí predstavitelia novej koalíčnej vlády začali svoj postoj meniť a tvrdili, že proti obrannému valu v zásade nie sú, len sa im nepáči výška očakávaného príspevku Slovenska.⁴⁵ Radičovej vláda argumentovala, že predchádzajúca vláda dojedнала zlé podmienky účasti Slovenska v eurovale a v čase, keď jej vláda nastúpila k moci, už na jednanie o týchto podmienkach nebol priestor. Vláda napokon dohodu o eurovale podpísala a začala následné legislatívne kroky na prípravu krajiny na účasť v tomto mechanizme. Slovensko tak bolo v rokoch 2010 a 2011 prvýkrát konfrontované s reálnymi nákladmi integrácie v EÚ a eurozóne.

---

⁴⁵ Podiel Slovenska v eurovale bol 6,5% HDP, kým Luxembursko ako najbohatšia krajina eurozóny malo podiel 2,8% HDP.

Dlhodobý odmietavý postoj voči zvyšovaniu eurovalu zastávala strana SaS, ktorá svoj názor nezmenila ani po viacerých koalíčných rokovaníach a presvedčaniach zo strany premiérky ako aj ostatných koalíčných strán. Ratifikácia dohôd smerujúcich k záchrane eurozóny tak bola v prípade Slovenska otázna a predstavovala podstatnú skúšku súdržnosti vládnej koalície, ktorá nebola schopná schváliť ďalšie záväzky. Na rozdiel napríklad od Nemecka, na Slovensku neplatí a priori dohoda či zhoda veľkých koalíčných a opozičných strán v strategických otázkach európskej integrácie.⁴⁶

Prezident Ivan Gašparovič 8. septembra 2011 podpísal plnú moc pre podpredsedu vlády a ministra financií Ivana Mikloša na podpísanie nového dodatku k rámcovej zmluve o eurovale v Bruseli, ktorým sa malo zabezpečiť zvýšenie efektívnej kapacity prvého eurovalu. Aby bol však dodatok definitívne schválený, potreboval ešte súhlas parlamentu a ratifikáciu prezidenta. SaS, ktorá sa dlhšie ideologicky a programovo profilovala na témach rozpočtovej zodpovednosti a kritike nedodržiavania finančných pravidiel niektorými európskymi krajinami, kritizovala zámer vlády schváliť navrhované zmeny. 8. septembra predstavila brožúrku s argumentmi proti jeho schváleniu a zopakovalo odhodlanie za euroval v NR SR nehlasovať. Minister financií Ivan Mikloš 19. septembra informoval, že by malo byť hlasovanie o rozšírenom eurovale v NR SR spojené s hlasovaním o dôvere vláde.

Po viacerých kolách koalíčných rokovaní, na ktorých sa ostatným koalíčným stranám nepodarilo stranu SaS presvedčiť, aby podporila zvýšenie eurovalu, a potom, ako bolo Slovensko poslednou krajinou, ktorej súhlas bol potrebný na schválenie nového finančného mechanizmu, pristúpila premiérka Radičová k riskantnému kroku. Na jej návrh vláda schválila uznesenie, na základe ktorého bolo parlamentné hlasovanie o eurovale spojené s hlasovaním o vyslovení dôvery vláde.⁴⁷

Dňa 11. októbra 2011 NR SR hlasovala o vládnom návrhu na vyslovenie súhlasu s Dodatkom k rámcovej zmluve uzatvorenej medzi 17 štátmi eurozóny a Európskym finančným stabilizačným nástrojom, ktorého predmetom bolo zvýšenie záruk štátov v eurovale, operačnom nástroji na obranu finančnej stability v eurozóne

---

⁴⁶ Bilčík, Vladimír. (2012) Slovensko v Európskej únii. In: Brezáni, Peter. (ed.). *Ročenka zahraničnej politiky Slovenskej republiky 2011*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, s. 14.

⁴⁷ Podľa vtedajšieho predsedu NR SR a šéfa SaS Richarda Sulíka, Iveta Radičová deň pred hlasovaním v spoločnej SMS komunikácii Richardovi Sulíkovi oznámila, že hlasovanie o eurovale nakoniec nespojí s hlasovaním o vyslovení dôvery vláde. Zdroj: <http://www.aktuality.sk/clanok/312741/sulik-exkluzivne-dokaz-ze-my-sme-vladu-nepovalili/>

spolu s hlasovaním o dôvere vláde. Za euroval a zároveň za dôveru vláde hlasovalo zo 124 prítomných poslancov len 55 poslancov z poslaneckých klubov SDKÚ-DS, KDH a Most-Híd spolu s poslancami Martinom Feckom (členom klubu SaS), Františkom Šebejom (členom OKS a poslaneckého klubu Most-Híd) a Andrejom Ďurkovským (nezaradeným poslancom). 18 členov poslaneckého klubu SaS, traja členovia zoskupenia Obyčajní ľudia združení okolo poslanca Igora Matoviča (okrem poslanca Martina Fecka) a traja členovia frakcie OKS začlenení do klubu Most-Híd (okrem Františka Šebeja) tvoriaci vládnu koalíciu sa hlasovania nezúčastnili, a tak vláda Ivety Radičovej nezískala súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov, a teda ani dôveru NR SR, a po 15 mesiacoch svojho pôsobenia bola odvolaná. Opoziční Smer-SD ani SNS za uznesenie nehlasovali. Parlament nato odhlasoval skrátenie volebného obdobia a konanie predčasných parlamentných volieb dňa 10. marca 2012.

Dva dni po páde vlády, t.j. 13. októbra 2011, bol z postu predsedu NR SR Richard Sulík, ako líder strany, ktorá nehlasovala o dôvere vláde, odvolaný a nahradený podpredsedom NR SR Pavlom Hrušovským, ktorý túto pozíciu už zastával v rokoch 2002 až 2006.

V opakovanom hlasovaní o eurovale podporili návrh aj poslanci Smeru-SD, ktorý mali pre zahlasovanie podmienku vyhlásenia predčasných volieb, čím Slovensko ukončilo ratifikačný proces.⁴⁸ Smer-SD tak uprednostnil svoje stranické záujmy, no zároveň si nemohlo dovoliť odmietnutie záchranného fondu kvôli svojej zahranično-politickej prestíži a najmä postavenia medzi socialistami v Európskom parlamente. Už v minulosti sa totiž Smer-SD dostal do izolácie kvôli vládnej spolupráci s Mečiarovým ĽS-HZDS a SNS.

3.6 Kauza Gorila

21. decembra 2011 sa na internete objavil rozsiahly spis Gorila, ktorý mal zachytávať korupčné styky podnikateľského a politického prostredia v rokoch 2005 až 2006. Spis mal vzniknúť na základe odposluchov v jednom bratislavskom byte na Vazovovej ulici, kde sa údajne schádzali politické a ekonomické špičky a mal svedčiť o narastajúcom korupčnom prerastaní politickej a ekonomickej sféry. Mali tam

---

⁴⁸ Rybář, Marek. (2014) Protestné udalosti v kontexte parlamentných volieb 2012. In Rybář, Marek. (ed.). *Politická participácia na Slovensku v kontexte parlamentných volieb 2012*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 6.

prebiehať rozhovory medzi viacerými vysokopostavenými politikmi a predsedom finančného združenia Penta, Jaroslavom Hasčákom. Odpočúvanie prebiehalo v rokoch 2005 až 2006, teda počas obdobia vlády Mikuláša Dzurindu. Hovorí sa v ňom financovaní SDKÚ-DS, Smeru-SD, SMK a KDH. V spise sa taktiež uvádza, že vrcholový politici získali značné finančné odmeny za predaj a privatizáciu štátneho majetku a výhodné poskytovanie štátnych zákaziek. Na povrch sa tak dostalo napojenie politikov na finančné skupiny.

Minister vnútra Daniel Lipšic zriadil 9. januára 2012 špeciálny vyšetrovací tím, ktorý sa mal prípadu venovať. Nasledujúce dni bola odvolaná šéfka Fondu národného majetku (FND) Anna Bubeníková (nominantka SDKÚ-DS).⁴⁹ 27. januára 2012 sa v Bratislave konal prvý a najväčší antigorilí protest.

Hoci autenticita dokumentu ostáva stále sporná a niektorí politickí aktéri dokonca tvrdili, že videli viacero jeho navzájom si protirečiacich verzií, vyvolal na slovenskej politickej scéne významné pohyby. V podivných praktikách prepletenia politickej a ekonomickej moci mali byť zapletení predstavitelia bývalých vládnych aj opozičných strán, ale najväčší podiel zodpovednosti sa pripisoval pravicovým stranám, ktoré v tom čase vládli (SDKÚ-DS, KDH a SMK). V reakcii na zverejnené dokumenty sa v priebehu niekoľkých týždňov sformovalo protestné hnutie, ktoré počas prvých mesiacov roka 2012 usporiadalo viacero protestných zhromaždení v Bratislave aj v regiónoch Slovenska.

Hoci neexistujú metodologické postupy, ktoré by spoľahlivo určili dopad týchto udalostí na výsledok volieb v roku 2012, politológ Marek Rybář vypracoval jednoduchú deskriptívnu analýzu protestných hnutí, ktorá dokumentuje, aký výrazný podiel mali protesty Gorila na celkových aktivitách slovenskej spoločnosti. Ide o obsahovú analýzu tlačených vydaní troch najväčších slovenských denníkov (SME, Pravda, Nový čas) v období dvanástich mesiacov pred voľbami 2012 (1. marec 2011 až 10. marec 2012).⁵⁰

Analýza protestných udalostí odhaľuje mieru a intenzitu nespokojnosti s fungovaním politických procesov a v tomto zmysle je táto forma nekonvenčnej

---

⁴⁹ Anna Bubeníková mala podľa spisu prijať provízie cez firmu Element a jej manžela. Podľa knihy Gorila od investigatívneho novinára Toma Nicholsona jej mala finančná skupina Penta vyplatiť 200 miliónov korún.

⁵⁰ Rybář, Marek. (2014) Protestné udalosti v kontexte parlamentných volieb 2012. In Rybář, Marek. (ed.). *Politická participácia na Slovensku v kontexte parlamentných volieb 2012*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 7-8.

politickej participácie vhodným nástrojom na charakterizáciu politickej situácie pred voľbami 2012. Existujúce výskumy na túto tému dokumentujú, že v slovenskom prostredí je bežnou formou tzv. občianska sebaorganizácia, kedy protestnú udalosť (napr. spísanie petície) organizuje ad hoc skupina občanov, ktorých predchádzajúce ani nasledujúce spoločné aktivity nie sú bežné. Túto formu organizácie malo aj takmer 15% všetkých protestov, ktoré sa uskutočnili v období pred voľbami. Tradičným organizátorom sú aj odborové centrály, ktoré pred voľbami 2012 zorganizovali 13,7% všetkých protestov. Najvýznamnejším organizátorom protestov v skúmanom období boli organizátori antigorilých protestov, ktorí organizovali až 22% všetkých protestov. Závažnosť týchto protestných akcií podčiarkujú aj údaje o tom, komu bola nespokojnosť občanov adresovaná. Najväčšia časť protestov, až 23%, bola určená politickej elite ako celku. Občania protestovali proti spôsobu, akým sa na Slovensku vládne. To nepriamo podporuje predpoklad, že protesty pred voľbami negatívne zasiahli najmä vládnuce strany a profitovať z nich mohla opozícia, resp. úplne nové politické projekty. Len o niečo menej protestov bolo určených priamo Radičovej vláde (21,7%) a významná časť protestujúcich sa svojimi posolstvami obracala na širokú verejnosť (cca 11%). Aj z týchto základných údajov môžeme vyvodiť niekoľko dôležitých skutočností o vplyve politickej participácie na voľby v roku 2012.

V prvom rade, protesty Gorila boli najväčšie a najpočetnejšie prejavy občianskeho hnutia na Slovensku po roku 1998. Na najväčšej protestnej akcii v Bratislave sa stretlo okolo 15 tisíc účastníkov a spolu s ďalšími protestujúcimi vo viacerých mestách na Slovensku jasne prejavovali svoju nespokojnosť s pôsobením politickej elity ako celku. Po druhé, čas medializovania spisov Gorila ako aj následné protesty v období tesne pred parlamentnými voľbami (január až marec 2012) spôsobili, že mali jeden z najzásadnejších vplyvov na rozhodovanie voličov v predčasných voľbách.⁵¹

Protesty pôsobili ako ventil, prostredníctvom ktorého sa uvoľnila frustrácia aktívnej časti obyvateľstva, no po nich nasledovalo obdobie občianskej pasivity. Dôvodom je to, že protesty síce artikulovali nespokojnosť, ale nepriniesli konkrétne výsledky. Čiastočne aj pre spôsob, akým boli organizované, keď sa ani samotní

---

⁵¹ Rybář, Marek. (2014) Protestné udalosti v kontexte parlamentných volieb 2012. In Rybář, Marek. (ed.). *Politická participácia na Slovensku v kontexte parlamentných volieb 2012*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 9-13.

organizátori nedokázali zhodnúť na jednoznačných požiadavkách a verejne prezentovali rozdielne pohľady a žiadosti.

3.7 Charakteristika Radičovej vlády

Proreformná vláda pod vedením Ivety Radičovej začala s veľkými očakávaniami zo strany pravicových voličov po štyroch rokoch vlády Smeru-SD, SNS a ĽS-HZDS. Hoci prvý polrok vláda prežila bez vážnejších problémov, sľubne naštartované reformy a opatrenia, najmä v úsilí o transparentnejšiu spoločnosť, začali brzdiť vnútorné problémy medzi jednotlivými stranami vládnej koalície. Objavili sa aj viaceré kauzy, ktoré do určitej miery spochybňovali v očiach verejnosti snahu vlády reálne riešiť problémy narastajúcej chudoby, korupcie, klientelizmu a oligarchizácie demokratického zriadenia. Častokrát riešila interné spory cez médiá, čo tiež neprispievalo k dôveryhodnosti a popularite vládnej koalície. Stupňovanie napätia medzi premiérkou a jej straníckymi kolegami viackrát prerástlo do otvorených konfliktov, kedy bola premiérka nútená hroziť svojou rezignáciou. Jej zásadné postoje v boji o férovejšie riadenie štátu sa tak dostali do rozporu s jej materskou stranou.

Ako zásadným problémom sa ukázalo vykonávanie funkcie predsedu vlády (Iveta Radičová) a predsedu najsilnejšej koalícnej strany (Mikuláš Dzurinda) dvomi ľuďmi, ktorí sa od seba odlišovali optikou aj filozofiou ako riadiť štát. Vládu nakoniec položilo sporné hlasovanie o eurovale, spojené s hlasovaním o vyslovení dôvery vláde. Taktiež neochota pristupovať ku kompromisom, ktoré sú v koalíčných vládach nutné, ako aj zlá komunikácia a osobné animozity medzi koalíčnými partnermi neumožňovali prežitie vlády v riadnom funkčnom období.

Napriek vnútorným problémom a kauzám, išlo o vládu, ktorá počas svojho skráteného volebného obdobia dokázala presadiť dôležité ekonomické a právne reformy. Medzi najvýznamnejšie patrí zákon o povinnom zverejňovaní zmlúv alebo ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti, ktorým sa nastavila tzv. „dlhová brzda“⁵². Bola to taktiež prvá vláda v ktorej nefiguroval žiaden bývalý člen komunistickej strany.

---

⁵² Ústavný zákon o rozpočtovej zodpovednosti bol prijatý aj hlasmi opozície, keď za neho hlasovalo 146 zo 147 prítomných poslancov NR SR.

4 Predčasné parlamentné voľby v roku 2012

4.1 Politická situácia pred parlamentnými voľbami

Po nevyslovení dôvery vláde a odhlasovaní predčasných volieb, predstavitelia dosluhujúcej vlády sa v období do predčasných volieb navzájom obviňovali zo zodpovednosti za pád vlády. Situáciu komplikoval fakt, že Radičovej vládu nenahradila žiadna dočasná úradnícka vláda, ale predchádzajúca vládna zostava bola prezidentom Ivanom Gašparovičom poverená vládnutím až do predčasných volieb. Možnosti vykonávať dôležité rozhodnutia mala končiaca vláda výrazne limitované dôsledkom chýbajúcej legitimacy ako aj novelizáciou ústavy, ktorá takejto dosluhujúcej vláde zakazovala prijímať významné opatrenia bez súhlasu prezidenta. Naproti tomu sa parlamentná opozícia, predovšetkým strana Smer-SD, tešila vysokej voličskej podpore, vystupovala jednotne a získavala politické body poukazovaním na rozhádanosť vládnej koalície.

Stredo-pravé politické strany končiacej koalície sa tak ocitli v neľahkej situácii. Zostaviť volebný program tak, aby oslovil voličov a zároveň aj potencionálnych koaličných partnerov, bolo po sklamaní a znechutení voličov z kauz (najmä kauzy Gorila), vlastného pádu a animozít, ktoré medzi stranami panovali takmer nemožné. Z celej situácie ťažil Robert Fico a jeho Smer-SD, ktorý v predvolebných prieskumoch neustále posilňoval svoje preferencie. Popri tomto sa na politickej scéne formovali nové politické subjekty, spomedzi ktorých boli najviditeľnejšie hnutia Obyčajní ľudia (neskôr Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti) a Hnutie 99%.

Hnutie Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (OĽaNO) vedené Igorom Matovičom, vzniklo odchodom štyroch poslancov platformy Obyčajní ľudia zo strany SaS, na ktorej kandidátke vo voľbách v roku 2010 kandidovali. Igor Matovič bol z poslaneckého klubu SaS vylúčený v roku 2011, po hlasovaní o návrhu zákona o štátnom občianstve, kedy s ďalšími troma členmi napriek protikladnému postoju SaS hlasoval s vtedy opozičnou stranou Smer-SD. Dohoda medzi SaS a Obyčajnými ľuďmi z augusta 2010 síce hovorila o tom, že pokiaľ štvorica opustí klub, automaticky sa vzdá poslaneckého mandátu, nakoľko bol ale Igor Matovič vylúčený a teda z klubu nevystúpil dobrovoľne, kreslo v parlamente mu ostalo. Napriek tomu, že ostatní traja členovia Obyčajných ľudí hlasovali rovnako ako Igor Matovič, ich sa

vylúčenie netýkalo a v klube zatiaľ ostali. Pokiaľ by dobrovoľne odišli, koalícia by stratila ďalších členov a so 74 mandátmi by mala menšinu, ktorú premiérka nechcela viesť. S klubom SaS sa ale dohodli, že ak Igor Matovič založí vlastnú politickú stranu, opustia liberálov a začnú tvoriť pôvodnú štvoricu, čo sa aj udialo.

OLaNO vzniklo v novembri 2011 a jej cieľom bolo predovšetkým získanie voličov, ktorí stratili dôveru v politické strany. Taktiež sa presadzovala o umožnenie kandidatúry do NR SR nezávislým kandidátom, teda mimo straníckych listín. V rámci platného volebného systému však jediný spôsob takejto kandidatúry bolo prostredníctvom kandidátky subjektu, ktorého oficiálnymi členmi boli len štyria zakladatelia OLaNO. Na kandidátke strany do parlamentných volieb 2012, rezonovali mená ako Martin Mojžiš (redaktor časopisu .týždeň), Mikuláš Huba (vedec SAV), Eugen Korda (investatívny novinár), Štefan Bučko (herec) či Alojz Hlina (podnikateľ). Desať miest obsadili predstavitelia a predstaviťky OKS a KDS. Posledné štyri miesta opäť obsadila pôvodná štvorica v zložení Jozef Viskupič, Martin Fecko, Erika Jurinová a Igor Matovič. Prvý rozkol v hnutí nastal ešte pred samotnými voľbami po tom, čo predseda hnutia Igor Matovič trval na tom, aby spolu s ním išli predseda OKS Peter Zajac a predseda KDS Vladimír Palko na detektor lži s otázkou, či niekedy zobrali úplatok. Z hnutia nakoniec odišli Martin Mojžiš, Štefan Bučko, Eugen Korda, Dagmar Babčabnová a všetci zástupcovia OKS a KDS, ktorí to odôvodňovali podvodom a politickými čistkami z čias komunistického režimu zo strany Igora Matoviča. Ten na to reagoval slovami, že sa kandidátka očisťuje a nie rozpadá, keďže detektor pre politikov bola skutočná požiadavka ľudí protestujúcich proti Gorile.

Hnutie 99%, ktoré taktiež vzniklo v roku 2011, už počas volebnej kampane muselo vyvracať podozrenia z neregulérneho zberu podpisov nutných na registráciu, ktorých časť mala byť sfalšovaná. Výsledky vyšetrovaní, ktoré sa rozbehli pre možné porušenia zákonov, však prišli až po voľbách. Vyšetrovanie podpisov bolo zastavené s skonštatovaním, že pri zbieraní podpisov nebol porušený žiadny zákon. Jej predseda Ivan Weiss, so svojimi kontaktmi s finančnými skupinami a oligarchami, rovnako ako celé hnutie, od začiatku pôsobili nedôveryhodne a volebný program hnutia, ktorý sa zameriaval na boj proti korupcii bol skôr zmesou populizmu.

Čo sa týka Ivety Radičovej, tá oznámila svoj odchod z politického života ako aj zo strany SDKÚ-DS. Nepopulárny Mikuláš Dzurinda naďalej zostal predsedom

strany a na rozdiel od volieb 2010 kandidoval aj ako volebný líder. Predvolebné preferencie SDKÚ-DS však naznačovali, že strana môže mať reálny problém získať hlasy potrebné na vstup do NR SR, hoci sa strana dlhé roky vyznačovala fenoménom nerozhodnutého resp. skrytého voliča. Prepád preferencií spôsobili viaceré faktory cez samotný pád vlády, nezhody vo vnútri strany medzi Ivetou Radičovou, Mikulášom Dzurindom a Ivanom Miklošom, kauzy platinových sítiok a daňového riaditeľstva po kauzu Gorila, ktorá sa odohrávala najmä počas druhej Dzurindovej vlády a ku ktorej vedenie strany nedokázalo zaujať vierohodné stanovisko. Podpredsedníčka Lucia Žitňanská prezentovala svoju ambíciu kandidovať po voľbách na post predsedníčky SDKÚ-DS, ak jej voliči vo voľbách vyjadria dôveru formou preferenčných hlasov, čím sa vlastne snažila pritiahnuť späť sklamaných voličov strany.

Hoci zásadné programové rozdiely medzi stredo-pravými stranami Radičovej koalície neboli prítomné ani v predvolebnom období, nekonečné obviňovania sa navzájom z pádu vlády, osobné animozity a rozdielne pohľady na európske otázky medzi stranou SaS a ostatnými tromi koaličnými stranami (SDKÚ-DS, KDH a Most-Híd) boli natoľko antagonické, že možnosť povolebnej spolupráce bola takmer minimálna. To prirodzene len zvyšovalo obrovskú frustráciu pravicového elektorátu, ktorú spôsobili ako pád vlády tak prevalenie kauzy Gorila.

Ako už bolo vyššie spomenuté, celá situácia nahrávala opozícii, predovšetkým strane Smer-SD, ktorá prakticky nemusela vynakladať žiadne väčšie úsilie na posilňovanie svojho postavenia. Stačilo len neustále opakovať odskúšané heslá o sociálnych istotách a s veľkou spokojnosťou pozorovať, ako sa stredo-pravé strany potápali vo vzájomných útokoch a ukazovať na nich ako na „zlepenec“ (slovami Roberta Fica), ktorý nedokázal zaistiť fungovanie vlády dlhšie než 15 mesiacov.⁵³ Ďalšie dve opozičné strany SNS a ĽS-HZDS sa v kampani nijako výraznejšie nepresadili. V prípade SNS jej rétorika a politické zameranie ostalo nezmenené a stále hrala maďarskou kartou. Vo vnútri strany však došlo ku konfliktom, keď v roku 2011 bola zo strany vylúčená jej dlhoročná podpredsedníčka a bývalá predsedníčka Anna Belousovová za svoju kritiku voči predsedovi Jánovi Slotovi. Tá neskôr založila vlastnú stranu Národ a spravodlivosť (NaS), ktorá však

---

⁵³ Mesežnikov, Grigorij: Fico zvíťazil so založenými rukami. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 14. marec 2012. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6744/sk/publicistika/fico-zvitazil-so-zalozenymi-rukami> [cit. 7. apríl 2016].

nezaznamenala politický úspech. Strana ĽS-HZDS sa z volebnej porážky v roku 2010 nedokázalo spamätať a hoci došlo v jej radoch k značnej generačnej výmene jej starnúci predseda Vladimír Mečiar nenašiel stranenú silu a zašlú slávu z 90. rokov. V oboch prípadoch sa veľká časť voličov týchto strán preskupovala k Smeru-SD, ktorý kanibalistickým spôsobom marginalizoval svojich bývalých koaličných partnerov už vo voľbách 2010, čo sa mu stalo osudným.

4.2 Výsledky volieb

Dňa 10. marca 2012 sa uskutočnili predčasné parlamentné voľby. Išlo vôbec o prvé voľby do NR SR, ktoré sa konali v zimnom období. Vo voľbách kandidovalo 26 politických subjektov, čo bolo o osem viac ako v predchádzajúcich voľbách. Napriek predpokladanej nízkej volebnej účasti, k urnám nakoniec prišlo 58,14% oprávnených voličov, ktorí odovzdali platný hlasovací lístok, teda len o niečo viac ako pol percenta menej ako vo voľbách 2010.

Podľa všetkých očakávaní zvíťazila strana Smer-SD, ktorá však získala prekvapivo oveľa väčší počet hlasov ako špekulovalo. Ziskom 44,41% hlasov a 83 mandátmi sa Smeru-SD podarilo niečo, čo sa nepodarilo žiadnej inej politickej strane na Slovensku v jej krátkej histórii. Robert Fico nadobudol nadpolovičnú väčšinu, ktorá mu umožnila zostaviť jednofarebnú vládu, bez potreby koaličného partnera. Oproti minulému volebnému obdobiu si Smer-SD polepšil o 21 mandátov. Na druhom mieste, s priepastným rozdielom, skončilo KDH s 8,82% hlasov a 16 poslaneckými kreslami, teda o jedného viac ako vo voľbách 2010. Po desiatich rokoch tak vystriedalo SDKÚ-DS na pozícii druhej najsilnejšej strany. Z hľadiska počtu mandátov, tak KDH prebralo rolu neformálneho lídra pravice. Na treťom mieste skončilo hnutie OĽaNO Igora Matoviča so ziskom 8,55% a taktiež 16 mandátmi. Za ním nasledovala strana Most-Híd s 6,89% a 13 poslancami. Strana si tak udržala relatívne stabilnú pozíciu a prišla iba o jedeného zástupcu v parlamente. Dlhoročná najsilnejšia stredo-pravá strana SDKÚ-DS sa prepadla o 9,33% a získala len 6,09% hlasov a 11 mandátov. Stratila tak až 17 poslaneckých kresiel. Z parlamentných strán horší výsledok dosiahli už iba liberáli, keď stranu SaS volilo len 5,88%, čo predstavovalo taktiež 11 poslancov, teda polovicu z volieb minulých. Národnári z SNS získali 4,55% hlasov a po šiestich rokoch tak opustili parlamentné lavice. Druhá strana, ktorá zastupovala maďarskú menšinu, SMK s 4,28% opäť nezískala potrebný počet hlasov na vstup do NR SR. Konkurenčná strana Most-Híd

po páde vlády a vyhlásení predčasných volieb odmietla ponuku SMK na vytvorenie spoločnej volebnej koalície. Výsledok vzájomnej neústupčivosti maďarských strán bol tristný, keďže Most-Híd nedosiahol svoj výsledok spred dvoch rokov a SMK znovu zostalo pred bránami parlamentu. Práve prípadný vstup SMK do parlamentu (alebo 10% percentný zisk spoločnej maďarskej koalície) by mohol zmeniť pomer síl v NR SR.⁵⁴ Prekvapením bol neúspech hnutia 99%, ktoré získalo len 1,58% hlasov, zatiaľ čo predvolebné preferencie vo februári 2012 naznačovali, že hnutiu sa do parlamentu podarí dostať. Mečiarovo ĽS-HZDS skončilo so svojimi 0,93% celkovo na 13. mieste. Boli to posledné parlamentné voľby na ktorých sa niekdajší líder politickej scény zúčastnil a zároveň politický testament Vladimíra Mečiara. Ten dokonca o necelé dva roky stranu opustil a krátko na to hnutie úplne zaniklo.

Tabuľka č. 6 Výsledky volieb do NR SR v roku 2012

Politická strana	Počet platných hlasov	Podiel hlasov v %	Počet mandátov	Počet mandátov oproti 2010
Smer-SD	1 134 280	44,41	83	+ 21
KDH	225 361	8,82	16	+ 1
OĽaNO	218 537	8,55	16	+ 12
Most-Híd	176 088	6,89	13	– 1
SDKÚ-DS	155 744	6,09	11	– 17
SaS	150 266	5,88	11	– 11
SNS	116 420	4,55	0	– 9
SMK	109 484	4,28	0	0

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2012.

V NR SR svoje zastúpenie získalo šesť subjektov, čo predstavovalo rovnaký počet ako v predchádzajúcom volebnom období, no opätovne došlo k absolútnej mocenskej diskontinuite, kedy stredo-pravú koalíciu vystriedala jedna dominantná strana, ktorá sa hlási k ľavicovej politike. Popri nej vznikol konglomerát viacerých malých strán. Zatiaľ čo po voľbách 2010 silu veľkého opozičného Smeru-SD vyvažoval vládno-koaličný blok, zložený z dvoch stredne veľkých (SDKÚ-DS a SaS) a dvoch menších (KDH a Most-Híd) strán (okrem toho bola tu aj ďalšia malá strana –

⁵⁴ Mesežnikov, Grigorij: Fico zvíťazil so založenými rukami. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 14. marec 2012. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6744/sk/publicistika/fico-zvitazil-so-zalozenymi-rukami> [cit. 7. apríl 2016].

opozičná SNS), po voľbách 2012 sa konfigurácia podstatne zmenila. Stredne veľké strany úplne zmizli a voči jedinej vládnej strane stojí konglomerát piatich malých opozičných strán, podpora ktorých vo voľbách nepresiahla 9 percent hlasov – KDH, OĽaNO, Most-Híd, SDKÚ-DS a SaS.

Zmesou kontinuity a zmeny je model obmeny zostavy parlamentných strán. Vo voľbách 2010 sa do parlamentu dostali dve nové strany, z ktorých jedna vznikla ako úplne nová formácia (SaS) a jedna bola založená de facto ako odštiepenecký subjekt z pôvodnej parlamentnej strany (stranu Most-Híd založili odídenci z SMK). Aj v roku 2012 sa do parlamentu dostal novozaložený subjekt – OĽaNO (i keď nejde o štandardnú stranu, ale skôr o voľnejšie združenie osôb na kandidačnej listine), v tom pozorujeme určitý prvok kontinuity, hoci v konečnom dôsledku tento prvok znamená zvýšenie miery volatility stranického systému. Zmenou oproti minulosti je zotrvanie v parlamente nováčikov z predchádzajúcich volieb – Mostu-Híd a – najmä – SaS, ktorá sa nestala povestnou stranou na jedno použitie, ako to bolo v minulosti prípade ZRS, SOP a ANO, a prešla testom druhých volieb v poradí. Zotrvanie SaS v parlamente aj počas ďalšieho volebného cyklu má pre konfigurovanie stranického systému SR dôležitý programovo-ideologický rozmer, pretože znamená stabilizáciu podpory pre centristický subjekt liberálnej orientácie. V predchádzajúcich rokoch totiž bol na Slovensku zaznamenaný fenomén neustáleho vyprázdňovania stredovej časti politickej scény, keď subjekty liberálneho zamerania vznikali a zanikali. Zanikali buď v dôsledku nedostatočnej miery identifikácie ich lídrov s poslaním vlastnej strany (čo bol prípad DÚ, ktorá sa zlúčila s časťou KDH do SDKÚ), celkového zlyhania v dôsledku preferencie iných než stranícko-politických záujmov (prípady ANO) alebo vnútrostraníckych konfliktov na pozadí nejasných celkových motívov činnosti strany (prípady SF). Výsledky volieb 2012 znamenali v tomto zmysle zmenu, ktorá môže v dlhodobej perspektíve vytvoriť podmienky pre dlhodobejšiu existenciu liberálnej strany.⁵⁵

Výsledky volieb dopadli pre stredo-pravé strany bývalej koalície, až na výnimku KDH, ktoré si nevýrazne polepšilo a Most-Híd, ktorý si pohoršil iba minimálne, veľkým neúspechom. Najhoršie dopadlo SDKÚ-DS, ktoré síce nakoniec dokázalo prekročiť prah parlamentu no s veľkými stratami. Možno predpokladať, že

---

⁵⁵ Mesežnikov, Grigorij: Stranícky systém po voľbách 2012 - zmeny a kontinuita. *Inštitút pre verejné otázky* [online]. 16. marec 2012. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6748/sk/aktuality/grigorij-meseznikov-stranicky-system-po-volbach-2012-zmeny-a-kontinuita> [cit. 7. apríl 2016].

strana nemusela dosiahnúť ani takýto výsledok, keby pred voľbami podpredsedníčka Lucia Žitňanská nevyslovila záujem kandidovať o post predsedníčky strany, ak získa dôveru voličov. Vo voľbách ju krúžkovalo 103 517 voličov, čo predstavovalo takmer štvornásobok hlasov, ktorý získal predseda a líder kandidátky Mikuláš Dzurinda. Príčin straty takého množstva elektorátu je viacero. Jednak to bol odchod najpopulárnejšej politickej strany Ivety Radičovej, pád vlastnej vlády, animozity medzi bývalou premiérkou a vedením strany a v neposlednom rade kauza Gorila. Rovnako neúspešne dopadli voľby aj pre stranu SaS, ktorá bola označovaná za hlavného resp. jediného vinníka pádu vlády, keďže nehlasovala za vyslovenie dôvery vláde, a tým de facto vládu položila. Bezpochyby najúspešnejšie z opozičných subjektov dopadlo „protestné“ hnutie OĽaNO, ktorému sa podarilo získať časť znechuteného a deprimovaného elektorátu SDKÚ-DS, SaS, prvovoličov a nevoličov, napriek odchodu časti jej kandidátov v období pred voľbami.⁵⁶ KDH, si výrazne nepolepšilo ani nepohoršilo a naďalej si udržalo svoju stabilnú voličskú základňu, najmä staršieho, konzervatívneho, rurálneho obyvateľstva. Rozdelenie maďarského voličstva opakovane znamenalo prepadnutie jednej jej časti, a to hlasov v prospech SMK. Napriek miernemu poklesu Mosta-Híd, druhá maďarská strana nedokázala z tejto situácie vyťažiť vo svoj prospech. Opozičné strany SNS ako aj ĽS-HZDS boli, ešte vo väčšej miere ako tomu bolo vo voľbách 2010, voličsky vyprázdnené dominantným Smerom-SD. V prípade Mačiarovho hnutia to znamenalo aj definitívny klinec do rakvy. Neúspechom SDKÚ-DS a ĽS-HZDS tak skončila éra konfliktu mečiarizmu – antimečiarizmu ako hlavnej antagonickej línie slovenskej politiky 90. rokov. Taktiež možno konštatovať, že aj maďarská karta začala strácať na význame, čo sa odrazilo na preferenciách SNS a SMK.

Vývoj preferencií by mohol viesť k jednoduchému záveru, že rozhodujúcim faktorom odlevu voličov bola Gorila. Aj tá do veľkej miery padla na úrodnú pôdu frustrácie a sklamaní, ktoré mali svoje korene v páde vlády i v dlhodobozanedbávaných personálnych otázkach. Iróniou politického osudu je, že korupčné škandály dopadli najsilnejšie práve na to politické spektrum, ktoré v rokoch 2010 a 2011 urobilo najviac pre to, aby sa podobné prípady eliminovali systémovým spôsobom a posilnilo stranu, ktorej samotný vznik a fungovanie je nerozlučne

---

⁵⁶ Baboš, Pavol, Malová, Darina: Prelietaví voliči: volebná volatilita v parlamentných voľbách medzi 2010 a 2012, *European electoral studies*, Vol. 8 (2013), No. 2, s. 138-142.

spojené s korupciou a klientelizmom.⁵⁷ Smer-SD totiž nie je štandardnou sociálno-demokratickou stranou. Je to politický projekt, založený na personálnych mocenských ambíciách bývalého podpredsedu postkomunistickej Strany demokratickej ľavice (SDL) Roberta Fica a ekonomických záujmoch pomerne úzkej skupiny podnikateľov, ktorí zbohatli počas Mečiarovej éry vďaka privatizácii a štedrým štátnym objednávkam. Smer-SD sa po svojom vzniku v roku 1999 prezentoval ako stredový subjekt hlásiaci sa k tzv. „tretej ceste“. Jeho ľavicová profilácia sa vyvinula až postupne absorbovaním ostatných ľavicových strán. Ide o typický populistický subjekt, ideologickou kvintesenciou ktorého je kombinácia etatistickej („ľavicovej“) rétoriky v podobe nekonečných deklarácií o „silnom sociálnom štáte“ a staromódneho etnického nacionalizmu, prezentujúceho obhajobu „národno-štátnych“ záujmov.⁵⁸ Ako spomína politológ Grigorij Mesežnikov: „...v Gorile sa Ficovo meno pripomína častejšie ako Dzurindovo.“⁵⁹ Povestné je pitie Coca Coly so šéfom finančnej skupiny Penta, Jaroslavom Haščákom, ku ktorému sa Robert Fico opakovane odmietol vyjadriť, či v inkriminovanom byte bol alebo nie. „Ľavica má, ale jednoducho iného voliča. Volič Smeru-SD síce neznáša pravicovú gorilu, ale už mu nevadí tá ľavicová gorila.“⁶⁰

---

⁵⁷ Gyárfášová, Oľga: Diagnóza napravo od stredu. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 25. február 2012. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6717/sk/publicistika/diagnoza-napravo-od-stredu> [cit. 8. apríl 2016].

⁵⁸ Mesežnikov, Grigorij: Parlamentné voľby na Slovensku 2010: výsledky a kontext. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 26. jún 2010. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6127/sk/publicistika/parlamentne-volby-na-slovensku-2010-vysledky-a-kontext> [cit. 8. apríl 2016].

⁵⁹ Mesežnikov, Grigorij: Slovenský volič trestá pravicovú gorilu, ľavicová mu nevadí, myslí si analytik. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 12. marec 2012. Dostupné z [http://www.ivo.sk/6757/sk/publicistika/slovensky-volic-tresta-pravicovou-gorilu-levicova-mu-nevadi-\(rozhovor\)](http://www.ivo.sk/6757/sk/publicistika/slovensky-volic-tresta-pravicovou-gorilu-levicova-mu-nevadi-(rozhovor)) [cit. 8. apríl 2016].

⁶⁰ Tamtiež.

5 Druhá vláda Roberta Fica

Keďže Smer-SD získal pohodlnú nadpolovičnú väčšinu hlasov s 83 mandátmi, nepotreboval žiadneho koaličného partnera, hoci možnosť vytvorenia koalície s ústavnou väčšinou v spojení s jednou z pravicových strán (najviac sa spomínalo KDH a Most-Híd) vopred nevylučoval. Keďže takýto krok zo strany stredo-pravých subjektov by bol zjavne v ich neprospech, už len z hľadiska ich možnej sily v koalícii, boli takéto úvahy všetkými opozičnými stranami vylúčené. Bola tak vytvorená prvá jednofarebná vláda v demokratických dejinách Slovenska. Nešlo však o úplnú novinku v geopolitickom prostredí, najmä Vyšehradskej štvorky, keďže v susednom Maďarsku sa podobný výsledok podaril v roku 2010 Viktorovi Orbánovi a jeho strane Fidesz, ktorá získala dokonca ústavnú väčšinu.

Napriek tomu, že Smer-SD mohol stranícky obsadiť všetky ministerské rezorty, zjavne poučený z prvej Ficovej vlády, nominoval štyroch nestraníkov práve z dôvodu možnosti ich jednoduchšieho odvolania v prípade potreby a menšej diskreditácie a negatívneho dopadu pre stranu pri prípadnom zlyhaní daného ministra.

Výhodou vlády jednej strany je nepochybne možnosť realizovania vlastných predstáv a ideí riadenia štátu, bez nutnosti vytvárania kompromisov medzi koaličnými partnermi. Znamená to však aj plnú zodpovednosť za prípadné zlyhanie, kedy vláda nemôže prenášať vinu na niekoho iného. Oveľa zásadnejšou nevýhodou je riziko uzurpovania moci jednou stranou a neustále posilňovanie jej pozície.

5.1 Kauzy druhej Ficovej vlády

Druhá Ficova vláda, prežila sto dní pokojne a bez afér. Už počas volebnej noci a začiatku vládnutia sa Robert Fico prezentoval zmierlivejšie vo vzťahu k novinárskej obci s ktorou mal napäté vzťahy už od svojej prvej vlády. Táto umiernená tvár premiéra však vydržala len do obdobia, kedy na povrch vyplávali prvé škandály a problémy vládnej väčšiny.

Prvou väčšou kauzou bola kúpa 49% podielu Slovenského plynárenského priemyslu (SPP) v roku 2013, kedy premiér Robert Fico musel čeliť v parlamente pokusu o odvolávanie. Podklady ku transakcii totiž podľa opozície vznikli na počítači spoločnosti J&T Investment Advisors. Tá sa už v súčasnosti volá EP Investment

Advisors a je prepojená so spoločnosťou Energetický a průmyslový holding (EPH), ktorá svoj podiel štátu predávala. Minister hospodárstva Tomáš Malatinský už raz zmenil svoje odôvodnenie, ako sa značka spoločnosti J&T Investment Advisors objavila v podpise elektronickej verzie dokumentu, ktorým vláda kúpu časti SPP odsúhlasovala. Pôvodne tvrdil, že vládny materiál vznikol doplnením tabuľky, ktorú ministerským úradníkom poslal Miroslav Haško. Ten pôsobí na pozícii poradcu predstavenstva SPP, do ktorej ho z pôvodnej pozície odborníka na fúzie a akvizície v spoločnosti EPH nominovali práve predstavitelia EPH.

Podozrenia z klientelizmu boli prítomné aj u ministra pôdohospodárstva Ľubomíra Jahnátka, ktorý si na ministerstvo povolával vlastných ľudí. Prvou úspešnou príbuznou sa stala Jahnátkova neter. Riaditeľskú pozíciu totiž mala získať už za prvej Ficovej vlády v rezorte hospodárstva, ktorý taktiež spravoval jej strýko Ľubomír Jahnátek. Jej brat bol na stránke ministerstva uvedený ako šéf oddelenia kontroly projektov regionálneho operačného programu a operačného programu Bratislava. Jahnátkov syn, ktorý vlastní obrovskú vilu, pracoval pre štátnu akciovú spoločnosť, ktorá ma na starosti výstavbu novej atómovej elektrárne Jaslovské Bohunice. Manžel jeho dcéry zase pracoval pre dcérsku firmu SPP Eustream. Ďalšími blízki ľudia ministra boli dosadení na pozíciu šéfa útvaru implementácie programov regionálneho rozvoja, teda eurofondov ako aj vedenie sekcie kontroly a vládneho auditu. Boli to všetko ľudia z obce Komjatice, kde Ľubomír Jahnátek vlastní nehnuteľnosti.

Vysloveniu nedôvery sa nevyhol ani minister spravodlivosti Tomáš Borec, po návrhu opozičných poslancov pre dovolanie, ktoré minister podal v kauze bývalého košického komunálneho politika Františka Olejníka, odsúdeného za korupciu na päť rokov nepodmienečne. Komunálny poslanec kandidoval v koalícii, v ktorej bola aj vládna strana Smer-SD. Úplatok si podľa súdu pýtal za to, že vybaví hlasovanie v košickom mestskom zastupiteľstve o predaji lukratívnej budovy za podhodnotenú, zvýhodnenú cenu. Opozícia zdôrazňovala, že minister nevysvetlil dôvody podania dovolania a pripomínala, že v Olejníkovej kauze v žiadnom prípade nešlo zo strany ministra o zabránenie justičnému omylu. Minister odvolaný nebol.

Ďalšou väčšou kauzou bola kauza Star EU. Ministrovi práce Jánovi Richterovi vyčítali kauzu agentúry či nezvládnuté čerpanie eurofondov. Celkovo Richter podľa opozície nezvládal svoju rezortnú agendu. Opozícia chcela ministra

práce zosadiť z funkcie pre kauzu prideľovania eurofondov spoločnosti Star EU, ktorá vyhrala všetkých 70 verejných obstarávaní ministerstva práce na poradenstvo pri eurofondových projektoch, na ktorých sa zúčastnila. Práve túto firmu odporučil Ján Richter straníkom pred rokmi z pozície generálneho manažéra strany. Rovnako ako v predošlom prípade ani Ján Richter neboli z funkcie odvolaní.

Na kauzu MH Development v roku 2014 upozornil opozičný poslanec Miroslav Beblavý. Ten informoval, že odvolaný konateľ štátnej spoločnosti MH Development Ladislav Košecký zaplatil tri pokuty vo výške 12 786 eur zo štátnych peňazí. Ladislav Košecký uzavrel zmluvu s firmou v ktorej bol jediným vlastníkom, vyplatil pokutu zo štátnych peňazí a prenajal na rok auto za cenu, za ktorú by sa dalo kúpiť. Ako priblížil, Košecký počas svojho pôsobenia vo funkcii konateľa štátnej spoločnosti viacnásobne porušil zákon o konflikte záujmov, keď nepodával majetkové priznania a ďalej podnikal vo svojich firmách.

V júli 2014 zo svojich funkcií odišli dvaja ministri, a to minister hospododárstva Tomáš Malatinský, ktorého nahradil Pavol Pavlis a minister školstva Dušan Čaplovič, ktorý bol vymenený Petrom Pellegrinim. Ministri neopustili svoje posty pre konkrétne kauzy. Išlo skôr o kozmetické zmeny zloženia vlády, bez bližšieho vysvetlenia takéhoto kroku.

Najväčšou kauzou a prvou ktorá mala svoje politické následky bola škandál v súvislosti s nákupom predraženého CT prístroja pre nemocnicu v Piešťanoch koncom roka 2014. Piešťanská nemocnica chcela v roku 2012 kúpiť CT prístroj za vyše milióna eur, no k obchodu napokon nedošlo. Po tom, čo kontrolu nad nemocnicou prebrala vládna strana, vedenie tender z roku 2012 zrušilo a vyhlásilo novú súťaž na lepší a drahší prístroj. Ten mala dodať košická spoločnosť Medical Group SK za takmer 1,6 milióna eur, ktorú k Smeru-SD viaže meno predsedu parlamentu Pavla Pašku, ktorý v nej pôsobil. Predsedníčkou dozornej rady sa stala podpredsedníčka NR SR Renáta Zmajkovičová, ktorá si do tohto orgánu zobrala aj svoju poslaneckú asistentku. Ministerstvo zdravotníctva do dozornej rady nemocnice nominovalo aj rapera Michala Straku, známeho pod menom Ego. Ministerka zdravotníctva Zuzana Zvolenská tvrdila, že nemocnica v Piešťanoch je nezisková organizácia a nákup nemusela odsúhlasiť. Poukázanie na predražený nákup CT prístroja od firmy Medical Group odštartovalo zmenu na poste ministra zdravotníctva, kedy odstúpila Zuzana Zvolenská (nahradil ju Viliam Čislák) rovnako

ako Renáta Zmajkovičová, predsedníčka dozornej rady nemocnice, z postu podpredsedníčky parlamentu (nahradil ju Miroslav Číž). Po sérii protestov, počas komunálnych volieb odstúpil aj predseda NR SR Pavol Paška, ktorý je všeobecne považovaný za šedú eminenciu slovenského zdravotníctva a predstaviteľa tzv. košického krídla v strane Smer-SD. Vo funkcii predsedu parlamentu ho nahradil minister školstva Peter Pellegrini, predstavujúci mladú krv v radoch strany. Rezort školstva viedol následne Juraj Draxler.

Problému zo zmanipulovaného tendra za vyše 100 miliónov eur čelil aj minister dopravy Ján Počiatek. Do súťaže, ktorú vyčítala aj Európska komisia, sa prihlásili podozrivé schránkové firmy s nejasným pozadím. Ján Počiatek sa bránil, že zákon nebol nepochopený. Požiadavky šité na mieru, predražené ceny a navyše neúspešní uchádzači naznačovali zmanipulovaný tender. Dôvodom bol sporný tender Národnej diaľničnej spoločnosti a.s. na zabezpečenie platieb mýta palivovými kartami.

Škandál neobišiel ani ministra hospodárstva Pavla Pavlisa, ktorý figuroval v súdnom spore s Fondom národného majetku (FNM) SR za 60 miliónov eur. Počas roku 2002 bol riaditeľom spoločnosti Port Services, ktorá súťažila o akcie štátneho podniku Slovenské plavby a prístavy. Zo súťaže bola Fondom národného majetku vylúčená, Pavlis v mene spoločnosti podpísal žalobu štátu. O dva týždne neskôr bol Pavol Pavlis menovaný Robertom Ficom do Dozornej rady FNM. Fírme Pavol Pavlis šéfoval ešte niekoľko mesiacov. Súťaž bola spomenutá aj v spise Gorila. Podľa spisu malo byť získanie Slovenskej plavby a prístavov v pláne finančnej skupiny Penta, ktorá mala firmu získať s pomocou Anny Bubeníkovej, vtedajšej šéfky FNM. Po neúspešnej súťaži Port Services podala na štát žalobu. Po prehre firmy so štátom podal generálny prokurátor Dobroslav Trnka mimoriadne dovolanie na Najvyšší súd, ktorý firme vyhovel. Firmu Port Services tiež zastupovala manželka Trnkovho zástupcu Ladislava Tichého. Senát dal za pravdu generálnemu prokurátorovi, že podmienky súťaže neboli jasne dané a firma bola vylúčená protiprávne. Opozícia sa v januári 2014, kedy bola kauza medializovaná, pokúšala ministra odvolať. Minister svoju funkciu ustál, avšak o tri mesiace neskôr sa funkcii dobrovoľne vzdal po zverejnení informácií, že organizácie pod ministerstvom zadali zákazky za státisíce eur firme, ktorej šéfoval jeho švager.

Kauza Váhostav, taktiež ukázala na zjavné prepojenia vládnej strany s vybranými podnikateľmi. Váhostav, ktorý je pod sférov vplyvu oligarchu Juraja Širokého a za ktorým stoja nejasní vlastníci, mal finančné problémy a veľké dlhy voči malým živnostníkom. Transparency International Slovensko odhalilo, že za Váhostavom stoja schránkové firmy z Nového Zélandu a Cypru. Na adrese týchto krajín sídlia schránkové firmy, kde končia vlastnícke štruktúry Váhostavu.⁶¹ Juraj Širokom bol dlhodobo považovaný za blízkeho sponzora Smeru-SD. Čiastočné vyplatenie dlhov veriteľom zo strany štátu namiesto dlžníka a žiadne trestnoprávne vyvodenie zodpovednosti, toto podozrenie len potvrdilo. Smer-SD politicky reagoval na túto kauzu pokusom o odvolanie z postu podpredsedu NR SR, predsedu KDH a bývalého ministra dopravy Jána Figeľa. Toho Robert Fico obvinil, že problémy tejto spoločnosti spôsobili pohľadávky, ktoré vznikli na základe zmlúv, ktoré podpísal Ján Figeľ v čase, keď bol ministrom dopravy. Ján Figeľ, však počas svojho pôsobenia na rezorte dopravy zrušil nevýhodné PPP projekty a ušetril tým dve miliardy eur.⁶² Smer-SD nakoniec návrh na odvolanie stiahol.

V septembri 2015 vyšla na svetlo kauza šéfa Všeobecnej zdravotnej poisťovne (VšZP) Marcela Foraia, ktorý uzavrel viacero zmlúv celkovo za milióny eur so svojou 77-ročnou tetou Annou Sučkovou. Hoci z pozície riaditeľa poisťovne Marcel Forai odišiel, naďalej zostal vo VšZP pracovať.

Koncom roka 2015 čelil odvolávaniu za kauzu Kompa, minister životného prostredia Peter Žiga. Dôvodom bolo, že štátny podnik Vodohospodárska výstavba uzatvoril zmluvu o poskytovaní služby so spoločnosťou Ponton City. Jej predmetom bolo poskytovanie dopravy medzi dvoma obcami na vodnom diele Gabčíkovo. Zmluva bola podpísaná na 15 rokov bez reálnej možnosti jej skoršieho ukončenia. Priebeh verejného obstarávania a znenie samotnej zmluvy podľa opozície dokazovali manipuláciu verejného obstarávania a významné škody pre štát. Do podpísania zmluvy prevádzkoval spojenie medzi obcami so svojím plavidlom štátny Slovenský vodohospodársky podnik. Opozícii sa Petra Žigu nepodarilo odvolať.

---

⁶¹ Valček, Adam: Kostaričania aj schránky z Cypru, odkryli papierových vlastníkov Váhostavu. *Denník SME* [on-line]. 27. marec 2015. Dostupné z <http://ekonomika.sme.sk/c/7720605/kostaricania-aj-schranky-z-cypru-odkryli-papierovych-vlastnikov-vahostavu.html> [cit. 11. apríl 2016].

⁶² Krajanová, Daniela: Zrušenie PPP ušetrilo len na stavbe diaľnic dve miliardy eur. *Denník N* [on-line]. 22. október 2015. Dostupné z <https://dennikn.sk/274529/zrusenie-ppp-usetrilo-len-na-stavbe-dialnic-dve-miliardy-eur> [cit. 11. apríl 2016].

Medzi posledné medializované kauzy patrí aj kauza maséra Pavla Kostku. Ten po nástupe vlády Smeru-SD viacnásobne zvýšil svoje tržby a VŠZP mu platila nielen omnoho viac, ale aj za výkony, ktoré súkromné poisťovne vôbec nehradia. Majiteľ kliniky Pavol Kostka na zverejnené informácie reagoval dokumentom, ktorý bol odoslaný pod autorským menom Márie Troškovej, asistentky predsedu vlády Roberta Fica.⁶³

5.2 Voľby do samosprávnych orgánov VÚC v roku 2013

5.2.1 Výsledky volieb

V dňoch 9. a 23. novembra 2013 sa uskutočnili voľby do orgánov samosprávnych krajov. V prvom kole si občania zvolili 408 poslancov krajských zastupiteľstiev predsedov troch samosprávnych krajov (Trenčianskeho, Žilinského a Prešovského). V ostatných samosprávnych krajoch boli predsedovia zvolení v ďalšom kole. Volebná účasť bola 20,11% v prvom kole, zatiaľ čo v druhom kole prišlo voliť iba 17,29% oprávnených voličov. Volebná účasť tak oproti predošlým voľbám klesla.

Vo voľbách najúspešnejšie dopadol Smer-SD, ktorý získal 175 mandátov poslancov krajských zastupiteľstiev a polepšila si tak až o 40 poslancov. Strana kandidovala vo väčšine prípadov sama (získala 118 mandátov), avšak v Nitrianskom a Banskobystrickom kraji vytvorila koalíciu s KDH (získala 57). Opozičné stredo-pravé strany (SDKÚ-DS, KDH, Most-Híd, SaS, NOVA, SMK, OKS v rôznych kombináciách) ktoré vo väčšine krajov vytvorili spoločné koalície, získali spolu 137 poslaneckých mandátov, čím si pohoršila o 18 mandátov. SNS kandidovala sama a získala 5 poslaneckých kresiel. Ostatné kandidujúce strany získali v dokopy 18 mandátov. Úspech zaznamenali aj nezávislí kandidáti, ktorí dovedna dosiahli 73 mandátov, teda o 18 mandátov viac ako v roku 2009. Voľby poukázali na pokračujúci rast Smeru-SD ako aj stagnáciu stredo-pravých strán a rastúcu popularitu kandidátov, ktorí sa nehlásili k žiadnej politickej strane.

---

⁶³ Folentová, Veronika: Z neznámeho lekára sa za Smeru z peňazi štátnej poisťovne stal majiteľ viacerých klinik. *Denník N* [on-line]. 2. február 2016. Dostupné z <https://dennikn.sk/359520/neznameho-lekara-sa-za-smeru-penazi-statnej-poistovne-stal-majitel-viacerych-klinik> [cit. 12. apríl 2016].

5.2.2 Vzostup Mariána Kotlebu

O najväčší rozruch sa postarali voliči Banskobystrického kraja, ktorí do druhého kola poslali krajne pravicového kandidáta zo strany Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS) Mariána Kotlebu proti kandidátovi Smeru-SD, KDH, SMK a ĽS-HZDS Vladimírovi Maňkovi. V druhom kole zvíťazil Marián Kotleba so ziskom 49,47% hlasov.

Zaujímavé zhrnutie kontinuálneho rastu volebnej podpory Mariána Kotlebu a jeho strany poskytol po regionálnych voľbách politológ Grigorij Mesežnikov. Uvádza, že za lídra ĽSNS ako kandidáta na funkciu primátora Banskej Bystrice hlasovalo v roku 2010 v komunálnych voľbách 848 voličov. V parlamentných voľbách 2010 na celom Slovensku volilo ĽSNS 33 724 voličov, z toho 6628 v Banskobystrickom kraji. V parlamentných voľbách 2012 táto strana získala spolu 40 460 hlasov, z toho v Banskobystrickom kraji 7738. Zatiaľ to teda vyzeralo tak, že zhruba pätina elektorátu ĽSNS pochádzala z Banskobystrického kraja. V prvom kole regionálnych volieb 2013 získal Kotleba ako kandidát na župana 26 251 hlasov, pričom v samotnej Banskej Bystrici ho podporilo 4098 voličov. Za poslanca krajského zastupiteľstva bol zvolený hlasmi 6397 obyvateľov mesta. Nárast podpory lídra ĽSNS je v týchto voľbách v porovnaní s rokom 2010 v absolútnom vyjadrení niekoľkonásobný a je o to pozoruhodnejší, že bol dosiahnutý vo voľbách s nižšou účasťou (24,5 % v roku 2013 v porovnaní so 45 % v komunálnych voľbách 2010). Aj keby platilo, že nie všetci voliči, ktorí podporili Mariána Kotlebu v regionálnych voľbách 2013, sú zároveň voličmi ĽSNS a keby nemuselo platiť pravidlo, že pätina voličov tejto strany pochádza z Banskobystrického kraja, je celkom možné, že by túto stranu v parlamentných voľbách podporilo niekoľkonásobne viac voličov než vo voľbách 2012. Ak by však pomer medzi Banskou Bystricou a zvyškom Slovenska vo volebných ziskoch ĽSNS zostal zachovaný (čiže v ostatných krajoch by ĽSNS podporilo štyrikrát toľko voličov ako v kraji Banskobystrickom), mohla by Kotlebova strana získať v celej krajine až 130 tisíc hlasov, čo by pri volebnej účasti porovnateľnej s účasťou v parlamentných voľbách 2012 mohlo stačiť na vstup do parlamentu.⁶⁴

---

⁶⁴ Mesežnikov, Grigorij: Xenofóbia na vzostupe. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 15. november 2013. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7234/sk/publicistika/xenofobia-na-vzostupe> [cit. 22. apríl 2016].

Sociológ Martin Bútora vo svojom článku poukázal na „...značnú porciu demagógie, ktorú prejavili vládni politici. Robert Fico najprv suverénne tvrdil, že ich človek v druhom kole vyhrá. Namiesto toho, aby sa s Vladimírom Maňkom spolu postavili proti Mariánovi Kotlebovi a mobilizovali voličov, Fico sa vybral agitovať do Nitry a do Trnavy, kde vyzýval, aby sa Slováci spojili a zvolili slovenského župana. Po voľbách všetku vinu zvalil na hlavu pravice – hoci v niektorých krajoch Smer-SD s opozíciou spolupracoval. Kotlebových 70 tisíc voličov netvorili iba vyznávači extrémizmu. Boli medzi nimi frustrovaní obyvatelia, zásadne nespokojní s pomermi. Ak nenájdu odpovede v štandardnom straníckom prostredí, budú sa čoraz viac obracať inde. Pri nedostatku historickej pamäti tak môžu odmietnuť nielen celú politickú triedu, ale aj demokraciu. Ak sa deti v rodinách a v školách nenaučia, čo je to aktívne občianstvo, ak nebude zaznievať hlas rešpektovaných osobností kultúrneho, vedeckého, duchovného či športového života, ak demokratické princípy nezačne obhajovať dostatočný počet občanov, bude sa hnedý vírus šíriť ďalej.“⁶⁵

5.2.3 História Ľudovej strany Naše Slovensko

Marián Kotleba začal svoju politickú kariéru v roku 2003, kedy sa stal predsedom krajne nacionalistickej organizácie Slovenská pospolitosť. Do širšieho povedomia verejnosti sa dostala vďaka pochodom v uniformách polovojenských jednotiek Hlinkových gárd z obdobia druhej svetovej vojny. Slovenská pospolitosť z ideologického hľadiska kombinovala prvky extrémneho nacionalizmu, rasizmu, antisemitizmu, neofašizmu a niektoré prvky neonacizmu. Medzi rokmi 2004 a 2005 sa pokúsila o vytvorenie politickej strany s rovnakým názvom avšak Najvyšším súdom bola rozpustená pre jej otvorene antidemokratický program. Jednotlivcom z rozpustenej strany Slovenská pospolitosť však bolo umožnené zúčastniť vo voľbách na kandidátnej listine inej krajne pravicovej strany s názvom Slovenská ľudová strana (SĽS), ktorá však nezaznamenala výrazný úspech.⁶⁶

V roku 2008 Slovenská pospolitosť zmenila svoju stratégiu od oslavovania prvého vojnového Slovenského štátu a jeho fašistického režimu a začala sa sústreďovať na prezentovanie silných protirómskych postojov, čo im prinieslo širšiu pozornosť a úspech u slovenskej verejnosti. V roku 2009 Marián Kotleba po prvýkrát

---

⁶⁵ Bútora, Martin: Banskobystrický budiček. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 25. november 2013. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7235/sk/publicistika/banskobystricky-budicek> [cit. 22. apríl 2016].

⁶⁶ Nociar, Tomáš: Right-Wing Extremism in Slovakia. *Friedrich-Ebert-Stiftung* [on-line]. 10. november 2012. Dostupné z <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/09567.pdf> [cit. 22. apríl 2016].

kandidoval vo voľbách do VÚC na pozíciu predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja. Jeho kampaň sa vyznačovala protirómskou rétorikou, ktorej už v tomto čase venovali významnú pozornosť aj médiá. V samotných voľbách potom Marián Kotleba získal takmer 14 tisíc hlasov, čo tvorilo o niečo viac ako 10% zúčastnených voličov.⁶⁷

Politická strana Ľudová strana Naše Slovensko (ĽSNS) bola vytvorená v roku 2009 a na jej čele stál Marián Kotleba. Pôvodne bola táto strana založená pod názvom Naše Slovensko, ktorá vznikla zo strany s názvom Strana priateľov vína. Súčasný názov bol tejto strane pridelený v roku 2010. ĽSNS v porovnaní so Slovenskou pospolitosťou zjemnila svoju rétoriku a pokúša sa identifikovať ako strana založená na národných a kresťanských princípoch. Hlavnou agendou ako aj mobilizačným nástrojom však naďalej zostala výrazná protirómska rétorika. Rómov nazýva „cigánskymi parazitmi“, zneužívajúcimi sociálny systém a pod. Strana predstavuje klasický prípad krajne pravicového populizmu. Naratív strany je založený na antagonickom polarizovaní spoločnosti na „slušných, bielych, občanov“ a „nepriprôsobivých cigánov“ ako aj „skorumpované politické elity“, ktorých záujmy zastupujú kúpené, mainstreamové médiá. Strana sa tak stavia do role „ochrancov slušných ľudí“, zdôrazňuje zákon a poriadok, paternalizmus ako aj šovinizmus.⁶⁸

Ľudová strana Naše Slovensko získala vo voľbách do NR SR v roku 2010 1,33% (33 742) hlasov. V roku 2012 volebný zisk tejto strany ešte stúpol, keď získala 40 460 hlasov, čo predstavovalo 1,58%. Najvýraznejší úspech zaznamenala v roku 2012 Kotlebova ĽSNS práve v Banskobystrickom kraji, kde získala 2,61% hlasov. Zvolenie Mariána Kotlebu za predsedu VÚC v Banskobystrickom kraji tak bolo v súlade s kontinuálnym rastom podpory v prospech tejto extrémistickej strany.

5.3 Voľby do Európskeho parlamentu v roku 2014

V poradí tretie voľby do Európarlamentu sa na Slovensku uskutočnili 24. mája 2014. Volebná účasť bola opäť najnižšia v celej Európskej únii a právo voliť využilo iba 13,05%. Napriek väčšiemu záujmu politických strán, zvučnejším menám

---

⁶⁷ Nociar, Tomáš: Right-Wing Extremism in Slovakia. *Friedrich-Ebert-Stiftung* [on-line]. 10. november 2012. Dostupné z <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/09567.pdf> [cit. 22. apríl 2016].

⁶⁸ Nociar, Tomáš: Right-Wing Extremism in Slovakia. *Friedrich-Ebert-Stiftung* [on-line]. 10. november 2012. Dostupné z <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/09567.pdf> [cit. 22. apríl 2016].

na kandidátkach a väčšiemu podielu kritiky voči EÚ a jej politikám, na Slovensku stále absentuje záujem zo strany občanov o tieto voľby .

Víťazom eurovoľieb sa stal Smer-SD ziskom 4 mandátov. Pre stranu to však znamenalo sklamanie, keďže stratila jeden mandát a takmer 8% hlasov. Smer-SD je členom Strany európskych socialistov (PES), ktorá je v Europarlamente vo frakcii Progresívnej aliancie socialistov a demokratov (S&D). KDH si zachovalo aj naďalej 2 poslancov, rovnako ako SDKÚ-DS, ktoré však stratilo vyše 9% hlasov. Obe strany sú členmi Európskej ľudovej strany (EPP). Ďalej nasledovalo hnutie OĽaNO, koalícia NOVA-KDS-OKS, ktoré sú členmi Aliancie konzervatívcov a reformistov (AECR) strana SaS, ktorá prešla v roku 2015 z Aliancie liberálov a demokratov za Európu (ALDE) do AECR, SMK a Most-Híd, ktorí sú členmi EPP. Tieto strany a hnutia získali po jednom mandáte. Strana SNS dosiahla iba 3,61% hlasov a stratila tak zastúpenie v EP. Za pozitívne však možno brať výsledok extrémistickej strany ĽSNS (9 749 hlasov, čo predstavovalo 1,73%), ktorá ani pri nízkej volebnej účasti nedokázala svojimi klasicky krajne pravicovými populistickými heslami o vystúpení zo „zločineckých organizácií EÚ a NATO“ osloviť voličov. Z európskeho hľadiska tak najúspešnejšie dopadla strana EPP so 6 mandátmi.

Keďže voľby do EP dlhodobo vykazujú nízku účasť a sú skôr voľbami osobností a jednotlivcov, nemožno ich výsledky brať ako bernú mincu vývoja preferencií a sily politických strán.

Tabuľka č. 7 Výsledky volieb do EP v roku 2014

Politická strana	Počet platných hlasov	Podiel hlasov v %	Počet mandátov
Smer-SD	135 089	24,09	4
KDH	74 108	13,21	2
SDKÚ-DS	43 467	7,75	2
OĽaNO	41 829	7,46	1
NOVA-KDS-OKS	38 316	6,83	1
SaS	37 376	6,66	1
SMK	36 629	6,53	1
Most-Híd	32 708	5,83	1

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2009.

5.4 Komunálne voľby v roku 2014

Dňa 15. novembra 2014 sa na Slovensku uskutočnili voľby do obecných a mestských zastupiteľstiev, primátorov miest a starostov obcí. Volebná účasť bola 48,34%. Dlhodobo udržiavanou volebnou účasťou tesne pod hranicou 50 percent demonštrujú občania pomerne vysokú dôležitosť komunálnych volieb. Účasť v komunálnych voľbách je síce zhruba o 10 percent nižšia ako v parlamentných voľbách, ale je zhodná s účasťou v prezidentských voľbách a omnoho vyššia než účasť vo voľbách orgánov samosprávnych krajov a voľbách do Európskeho parlamentu. Vo volebnom správaní občanov pri výbere zástupcov do samosprávnych orgánov sa podľa politológa Grigorija Mesežnikova, výraznejšie prejavili prvky kontinuity než prvky zmeny.⁶⁹

Najviac kresiel primátorov a starostov ako aj poslancov mestských a obecných zastupiteľstiev získali opäť nezávislí kandidáti. Na druhom mieste skončil Smer-SD. V oboch prípadoch došlo k výraznému navýšeniu počtu starostov ako aj poslancov mestských a obecných zastupiteľstiev. Kandidáti opozičných strán si mierne pohoršili, čo odzrkadľovalo dlhodobý trend poklesu ich podpory v prospech kandidátov bez stránickej príslušnosti. Strany KDH ako Most-Híd v niektorých prípadoch uprednostnili koalíciu so Smerom-SD pred spojením sa s ostatnými stredopravými subjektmi. Hoci v komunálnej politike do značnej miery platia iné zákonitosti ako v politike celoštátnej, výsledky vyjadrili nálady, ktoré v spoločnosti panovali. Sklamanie a frustrácia stredo-právneho voličstva sa premietla v uprednostnení nezávislých kandidátov pred kandidátmi pravicových strán.

Ako uvádza analytička Oľga Gyárfášová a politológ Grigorij Mesežnikov nárast voličov k hlasom pre ľudí mimo politických strán spôsobilo predovšetkým znechutenie z politických strán a zabehaných politikov, ktorí nedokázali riešiť problémy bežných ľudí. Vo väčších mestách, občianskych a nezávislých kandidátov volili najmä voliči, ktorí skôr inklinujú k opozičným stranám, prípadne k názorovému prúdu, ktorý nemá politickú reprezentáciu. Predovšetkým išlo o liberálne uvažujúcich ľudí, ktorým sú blízke aj hodnoty ľudských práv, ochrany životného prostredia, efektívneho riadenia štátu a pod. Strana Smer-SD síce nesie prívlastok sociálno-

---

⁶⁹ Mesežnikov, Grigorij: Komunálne voľby 2014: fakty a kontexty. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 18. november 2014. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7581/sk/aktuality/ivo-komentuje-priebeh-a-vysledky-komunalnych-volieb> [cit. 23. apríl 2016].

demokratická, ale časť agendy, ktorá je pre takto profilovanú stranu typická, nereprezentuje, či dokonca popiera. Spojenectvo s KDH v otázke kultúrno-etických hodnôt poukazuje na značne konzervatívny profil slovenských sociálnych demokratov a jeho zvláštne sklbenie s ľavicovosťou v ekonomických otázkach. Opozičné stredo-pravé strany v dôležitých hodnotových otázkach ponúkajú najmä konzervatívne riešenia. I keď tieto otázky nie sú možno na komunálnej úrovni rozhodujúce, občianski kandidáti ponúkli istému typu voličov vhodnú alternatívu nielen v zmysle politickej zmeny, ale aj ideovej blízkosti. Navyše, väčšina opozičných strán čelila nielen kríze dôvery voličov, ale aj kríze vlastnej identity.⁷⁰

Hoci Smer-SD stratil primátorské stoličky v dvoch krajských mestách (Bratislava a Prešov) je pozoruhodné zvýšenie podielu starostov, primátorov a poslancov, zvolených za vládnu stranu. Zatiaľ, čo na centrálnej úrovni pôsobenie Smeru-SD, jeho sila a akcieschopnosť sú stále závislé od Roberta Fica, od jeho postojov, nespochybniteľného postavenia v strane a osobných komunikačných schopností, na komunálnej úrovni sa zrejme vytvára osobitný, trochu odlišný typ väzieb medzi stranou a časťou elektorátu, ktorý vedie k posilneniu jej pozícií v komunálnej politike. Zrejme tomu napomáha typicky klientelistický vzorec – čím bližšie je primátor a starosta k vládne Smeru-SD, tým väčšia pravdepodobnosť uprednostnenia príslušného mesta alebo obce centrálnou vládou pri riešení ich problémov. Napokon, premiér Fico to názorne predviedol v kauze oddĺženia Žiliny, keď vyslal jasný signál voličom – hlasujte za našich kandidátov a my im (a tým aj vám) pomôžeme „mimo poradia“. Primátorom Žiliny bol totiž člen Smeru-SD Igor Choma. Na určitú časť voličov takéto otvorené prihlásenie sa strany ku klientelistickému vzorcu mohlo vo volebnej kampani zapôsobiť.⁷¹

Stredo-pravé strany síce dosiahli solídny výsledok vo voľbách poslancov mestských a obecných zastupiteľstiev a spolu získali väčší počet než Smer-SD (32,7% k 25,6%), dosiahli však oproti minulým volebným obdobiam slabší zisk. Niektoré z týchto strán sú zaťažené ostrými vnútornými konfliktami, ťahajúcimi sa od parlamentných volieb v roku 2012. Miera fragmentácie stredo-pravej časti

---

⁷⁰ Gyárfášová, Oľga, Mesežnikov, Grigorij: Komunálne voľby 2014 – účet pre politické strany. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 12. december 2014. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7581/sk/aktuality/ivo-komentuje-priebeh-a-vysledky-komunalnych-volieb> [cit. 23. apríl 2016].

⁷¹ Gyárfášová, Oľga, Mesežnikov, Grigorij: Komunálne voľby 2014 – účet pre politické strany. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 12. december 2014. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7581/sk/aktuality/ivo-komentuje-priebeh-a-vysledky-komunalnych-volieb> [cit. 24. apríl 2016].

politického spektra sa v dôsledku vzniku nových strán v poslednom období zvýšila, časté sú spory medzi subjektmi blízkej ideovej orientácie, súperiacimi o ten istý typ voliča. Hoci charakter problémov, existujúcich na miestnej úrovni, je značne odlišný od problémov na úrovni krajiny, celková akcieschopnosť politických strán je odvodená aj od ich pozícií „v teréne“, vrátane účinkovania v orgánoch samosprávy.⁷²

Osobitná pozornosť sa venovala aj voľbe primátorov v Bratislave a v Košiciach. V hlavnom meste primátorské voľby vyhral nezávislý stredo-pravý kandidát Ivo Nesrovnal, ktorý porazil nielen ľavicového úradujúceho primátora Milana Ftáčnika, ale aj oveľa známejšieho nezávislého kandidáta, tiež so stredo-pravou orientáciou, Milana Kňažka, ktorý sa neúspešne uchádzal aj o úrad prezidenta. V Košiciach sa o úrad opätovne uchádzal Richard Raši zo Smeru-SD, bývalý minister zdravotníctva a človek blízky predsedu NR SR Pavla Pašku. Celá kampaň, najmä v Košiciach, bola zatienená kauzou predraženého nákupu CT prístroja nemocnicou v Piešťanoch. Prístroj mala sprostredkovať bývalá firma Pavla Pašku – Medical Groupe. Aj keď stredo-pravá opozícia vyhlásila, že komunálne voľby v Košiciach budú „referendom o Pavlovi Paškovi a o Smere-SD“, voľby dopadli pre Richarda Rašiho úspešne. Pavol Paška však v noci po oznámení volebných výsledkov ohlásil rezignáciu z funkcie predsedu NR SR a odchod z politiky.

5.5 Referendum 2015

Dňa 7. februára 2015 sa na Slovensku uskutočnilo referendum, ktoré iniciovala občianska iniciatíva Aliancia za rodinu. V apríli 2014 Aliancia za rodinu začala zber podpisov pod petíciu za referendum o ochrane rodiny. V polovici mája 2014 oznámila, že má vyzbieraných už 100 000 podpisov.

Referendum obsahovalo tri otázky:

1. „Súhlasíte s tým, aby sa manželstvom nemohlo nazývať žiadne iné spolužitie osôb okrem zväzku medzi jedným mužom a jednou ženou?“
2. „Súhlasíte s tým, aby párom alebo skupinám osôb rovnakého pohlavia nebolo umožnené osvojenie (adopcia) detí a ich následná výchova?“

---

⁷² Gyárfášová, Olga, Mesežnikov, Grigorij: Komunálne voľby 2014 – účet pre politické strany. *Inštitút pre verejné otázky* [on-line]. 12. december 2014. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7581/sk/aktuality/ivo-komentuje-priebeh-a-vysledky-komunalnych-volieb> [cit. 24. apríl 2016].

3. „Súhlasíte s tým, aby školy nemohli vyžadovať účasť detí na vyučovaní v oblasti sexuálneho správania či eutanázie, ak ich rodičia alebo deti samé nesúhlasia s obsahom vyučovania?“

Koncom januára väčšina parlamentných strán účasť na referende odporúčala. Iba KDH odporúčalo hlasovať áno na všetky tri otázky. Hnutie NOVA prijala na sneme uznesenie, v ktorom odporúča svojim členom a sympatizantom zúčastniť sa referenda. Most-Híd odmietlo dať záväzné odporúčanie svojim členom či sympatizantom, z dôvodu, že referendum rieši „otázky vnútorného a morálneho presvedčenia“. Hnutie OĽaNO vyzvalo občanov, aby v referende hlasovali, samotné hnutie však bolo podľa vyjadrení svojich poslancov názorovo rozdelená. Zatiaľ čo predseda hnutia Igor Matovič a predseda poslaneckého klubu v NR SR Richard Vašečka (rovnako ako aj poslanec v EP Branislav Škripek) súhlasili s otázkami v referende, podľa poslanca NR SR Jozef Viskupič sa o ľudských právach nemá hlasovať. SaS verejne vyzvala svojich členov a sympatizantov k neúčasti. Začiatkom februára strana vyhlásila, že celý poslanecký klub sa referenda nezúčastní. SDKÚ-DS ponechávala účasť aj neúčasť na referende na slobodnom rozhodnutí občanov. Strana SKOK oznámila, že spustí kampaň, ktorá bude na internete a bilbordoch odporúčať neúčasť na referende. SNS a SMK referendum podporili aj organizačne a odporúčali zúčastniť sa na hlasovaní. Referendum explicitne podporila aj krajne pravicová ĽSNS.

Po odovzdaní všetkých zápisníc bola celková účasť 21,41%, čo znamenalo neplatnosť referenda. Extrémne nízku účasť na referende možno pripisovať jednak tomu, že politické strany sa v podstate na referendovej kampani nepodieľali, nevstupovali do debaty a nemobilizovali ľudí ako aj tomu, že ľudia bojkotovaním referenda najavo, že nezdieľajú názory jeho iniciátorov a nevidia v zrovnoprávňovaní LGBT menšiny a v sexuálnej výchove žiadne riziko pre seba ani svoje rodiny.

Tabuľka č. 8 Odpovede účastníkov referenda 2015

Otázka	Odpoveď „áno“ (v %)	Odpoveď „nie“ (v %)
1.	94,50	4,13
2.	92,43	5,54
3.	90,32	7,34

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2015.

Ako uvádza politológ Grigorij Mesežnikov iniciátori referenda v kampani zdôrazňovali tradičný charakter rodiny a nezaznievali nijaké iné argumenty. Pri výstupoch z opačných pozícií sa výraznejšie prejavovala obhajoba vlastných záujmov. Väčšinová časť verejnosti sa do takto postavenej debaty nezapájala. To podľa neho potvrdzuje, že najhoršia možnosť, ako rozvinúť verejnú debatu na dôležité témy, je dať ju do kontextu s referendom. „Je pokrytectvo tvrdiť, že referendumová kampaň pomôže debate. Referendumová kampaň je o mobilizácii a nie o hľadaní riešení.“⁷³

5.6 Charakteristika vlády Smeru-SD

Vláda Smeru-SD pokračovala spôsobom vládnutia podobným ako tomu bolo v rokoch 2006 až 2010. Rovnako ako počas prvej Ficovej vlády, ani v tomto volebnom období Smer-SD neodsúhlasil a odignoroval všetky opozičné návrhy zákonov. Niektoré návrhy odmietol úplne, iné obsahovo prebral a predložil ako vlastné. Čo sa týka počtu káuz, ako aj ich závažnosť a finančné straty, ktoré znamenali pre verejné zdroje, Ficov kabinet ďaleko predbehol Radičovej vlády. Z deklarovaného boja za vyššiu transparentnosť ostali len predvolebné sľuby. Robert Fico počas svojho druhého funkčného obdobia zabetónoval klientelisticko-korupčný systém, kde sa zákony a vládne rozhodnutia prijímajú nie v prospech občanov, ale úzkej skupiny ľudí, ktorí sú finančnými mecenášmi a sponzormi vládnej strany. Väzby medzi politikmi, podnikateľmi a finančnými skupinami boli posilnené dosadením politicky pohodlných ľudí do radov polície a prokuratúry. Došlo tak k zvýrazneniu oligarchickej demokracie, teda prepojeniu politiky a záujmových skupín, čo je jedným z najväčších ohrození demokracie. „Vytvára totiž dvojité

⁷³ Mesežnikov, Grigorij: Aliancia musí byť sklamaná, myslí si politológ Mesežnikov. *SITA* [on-line]. 8. február 2015. Dostupné z <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/920701-aliancia-musi-byt-sklamana-mysli-si-politolog-meseznikov> [cit. 24. apríl 2016].

systém vlády: demokratická vláda, ktorá je viditeľná a oligarchická vláda, založená na ekonomických zdrojoch, ktorá je často neviditeľná. Hrozbou pre občanov je tiché, postupné vyprázdňovanie viditeľnej politiky a presun rozhodovania do neviditeľnej sféry. Výsledkom je korupčný tlak súkromného priestoru na verejný a napokon ovládnutie verejného priestoru súkromnými záujmami.⁷⁴

Oligarchizácia demokracie na Slovensku začala divokou privatizáciou, začiatkom 90. rokov, pod taktovkou vtedajšieho predsedu vlády Vladimíra Mečiara. Jej cieľom bol vytvorenie kapitálotvornej vrstvy, netransparentným a pre štát nevýhodným rozpredávaním štátneho majetku „pochtivým domácim podnikateľom“, teda ľuďom blízkym vládnuemu HZDS, ktorí mali na oplátku finančne sponzorovať vládnu garnitúru. Privatizácie prebiehali bez súťaže, cestou priamych predajov vopred vybraným záujemcom po politickej línii. Ľudia, ktorí mali personálne a mentálne blízko k bývalému režimu, rýchlo využili príležitosti, ktoré sa im ponúkli v spolupráci s vtedajšou vládou. Vytvorili si finančné zázemie prostredníctvom, ktorého dokázali a dokážu lobovať a vplývať na najvyšších politických predstaviteľom vo svoj prospech. Od mečiarovej privatizácie do dnes sa postupne zvyšovalo prepojenie a vzájomná závislosť finančníkov s politikmi.⁷⁵ Túto sieť nedokázali prerušiť ani dve reformné Dzurindove vlády, ktoré v zabehnutom systéme pokračovali, ani krátka vláda Ivety Radičovej, hoci si samotná premiérka boj proti korupcii, klientelizmu a za transparentnosť vo verejnom živote určila ako svoje priority. Smer-SD, dosadením vlastných ľudí na post generálneho prokurátora⁷⁶, špeciálneho prokurátora⁷⁷, prezidenta policajného zboru, Národnej kriminálnej

---

⁷⁴ Radičová, Iveta: Sloboda je krásna vec, ale „prachy si za ňu nekúpiš“. *Bratislavský inštitút humanizmu* [online]. 1. marec 2014. Dostupné z http://www.bisla.sk/sk/wp-content/uploads/2014/03/Radicova_1989_BIH-BISLA.pdf [cit. 14. apríl 2016].

⁷⁵ Radičová, Iveta, Lesná, Ľuba: *Krajina hrubých čiar*. Bratislava: Ikar, 2013, s. 13-20.

⁷⁶ Na post generálneho prokurátora bol zvolený kandidát Smeru-SD Jaromír Čížnár, ako jediný kandidát na túto funkciu, 18. júna 2013. Jeho voľba sa stala kontroverznou, keďže v roku 2011 bol za kandidáta na generálneho prokurátora zvolený Jozef Čentéš, ktorého však prezident Ivan Gašparovič odmietol vymenovať. Jaromír Čížnár je spolužiak a priateľ premiéra Roberta Fica.

⁷⁷ Na post špeciálneho prokurátora bol opätovne zvolený kandidát Smeru-SD Dušan Kováčik, ako jediný kandidát na túto funkciu, 15. mája 2014. Túto funkciu zastával už od roku 2009. Dušan Kováčik ako špeciálny prokurátor zastavoval trestné stíhanie vo veci financovania SDKÚ-DS, keď strana vládla, ale aj keď bola v opozícii. Konfortne sa správal aj voči strane Smer-SD, keď zastavil trestné stíhanie v kauze nahrávky hlasu podobnému Robertovi Ficovi. Okrem iného stopol aj vyšetrovanie zmluvy, ktorej originál doručil vyšetrovateľke vtedajší minister vnútra Daniel Lipšic. Išlo o dokument, ktorý mali pred voľbami v roku 2002 podpísať podnikateľ Ľubomír Blaško a Fedor Flašík ako koordinátor volebnej kampane Smeru. Vyplývalo z nej, že si podnikateľ za 32 miliónov korún kúpil právo určiť svojich troch kandidátov na kandidačnej listine strany a obsadiť tri posty v riadiacich orgánoch štátnych spoločností.

agentúry (NAKA) tento systém podporuje a chráni, keďže z neho politicky aj ekonomicky profituje.

Kladne možno hodnotiť pokračujúcu proeurópsku orientáciu vlády pod taktovkou Smeru-SD, hoci jej predseda nikdy netajil osobnú blízkosť k Rusku a Vladimírovi Putinovi. To sa prejavilo napr. negatívnym postojom k sankciám EÚ voči Rusku, či návštevou Moskvy počas 40. výročia víťazstva nad fašizmom, kedy ostatní európski politici túto udalosť bojkotovali ako protest proti ruskej politike na Ukrajine.⁷⁸ Vybočenie z proeurópskej politiky resp. vymedzenie sa proti určitým politikám EÚ nastalo až počas migračnej krízy, kedy vláda odmietla prijať navrhované povinné kvóty na prerozdelenie imigrantov. Avšak aj táto problematika ukázala dvojtvárnosť Smeru-SD, ktorý síce doma ústami jej predsedu povinné kvóty razantne odmietal, dokonca vyjadroval značné radikálne postoje ako napr. „monitorovanie všetkých moslimov na území SR s cieľom zabrániť vzniku ucelenej moslimskej komunity“⁷⁹, no poslanci EP za Smer-SD opakovane za povinné kvóty hlasovali. Taktiež za pozitívne možno konštatovať ústup tzv. maďarskej karty.

Nacionalistický tón, ktorý v minulosti vyvolávala však bol opäť počuť práve v otázke týkajúcej sa migračnej krízy. Pragmaticky si Smer-SD túto tému osvojil a išiel s ňou aj do predvolebnej kampane so sloganom: „Chránime Slovensko“. Nacionalizmus tak Smer-SD oportunisticky využíva v situáciach, kedy mu to môže prinášať politické body. Ide však o populizmus, ktorého cieľom je vytváranie nepriateľa voči ktorému je potrebné sa vymedziť. Smer-SD od svojho vzniku je založený na populistických základoch antagonizmu. Podľa holandského politológa Casa Muddeho populizmus možno definovať ako ideológiu, ktorá považuje spoločnosť rozdelenú do dvoch homogénnych a antagonických skupín, ‚my‘ a ‚oni‘, teda ‚tí dobrí‘ a ‚tí zlí‘.⁸⁰ Kurt Weyland k tejto definícii pridáva aj dôležité a nenahraditeľné postavenie vodcu, čo osoba Roberta Fica bezvýhradne spĺňa.⁸¹ Samotné vytváranie nepriateľov bolo rôznorodé a časom sa menilo, či to už boli

---

⁷⁸ Tóda, Mirek: Fico hovoril o Rusku u Putina len v dobrom. Sankcie by zrušil, propagandu v TV neriešil. *Denník N* [on-line]. 2. jún 2015. Dostupné z <https://dennikn.sk/149348/fico-u-putina-o-rusku-len-v-dobrom> [cit. 15. apríl 2016].

⁷⁹ HNonline.sk: Fico reagoval na incident v Kolíne: Nechceme, aby niekto obťažoval naše ženy. *Hospodárske noviny* [on-line]. 7. január 2016. Dostupné z <http://dennik.hnonline.sk/slovensko/567354-fico-reagoval-na-incident-v-koline-nehceme-aby-niekto-obtazoval-nase-zeny-video> [cit. 16. apríl 2016].

⁸⁰ Mudde, Cas, Kaltwasser, Rovira Cristóbal: *Voices of the peoples: populism in Europe and Latin America Compared*. Notre Dame: The Helen Kellogg Institute for International Studies, 2011, s. 5.

⁸¹ Weyland, Kurt: Neopopulism and Neoliberalism in Latin America: how much affinity?, *Third World Quarterly*, Vol. 24 (2003), No. 6, s. 1097.

vlády Mikuláša Dzurindu, politika Maďarska a delenie obyvateľstva na základe národnostného a etnického princípu, vláda Ivety Radičovej alebo utečenci počas migračnej krízy. Nacionalistickým populizmom, ktorý Smer-SD účelovo využíval, strana preukázateľne vyvrátila svoju deklarovanú sociálno-demokratickú ideológiu, (skôr je len jej bezobsažným obalom) a viac pripomínala pravicových populistov zo západnej Európy. Strana sa počas celej svojej histórie, či už vo vláde, alebo v opozícii, správala skôr ako pragmatický subjekt bez zásadového, hodnotového zakotvenia a flexibilne dokázala lavírovať na vlnách populizmu a ohýbať svoje postoje podľa aktuálnych spoločenských situácií.

5.7 Pohyby na stredo-pravej scéne

Niekdajší líder pravice SDKÚ-DS skočila vo voľbách v roku 2012 s najhorším volebným výsledkom od jej vzniku v roku 2000. Napriek deklarovanej snahe populárnej podpredsedníčky Lucii Žitňanskej uchádzať sa o predsednícke kreslo, strana skončila len s 6,09%. Nízku sebareflexiu predsedu a vedenia strany odzrkadľovalo vyjadrenie Mikuláša Dzurindu, ktorý na prieskumy volebných preferencií pred voľbami 2012, ktoré strane namerali iba 5% podporu, reagoval slovami, že na svoj odchod nevidí dôvod.⁸² Mikuláš Dzurinda následne oznámil, že nebude kandidovať na post predsedu na najbližšom kongrese. O predsednícku stoličku sa tak uchádzala Lucia Žitňanská a predsedna Bratislavského samosprávneho kraja Pavol Frešo a Viliam Novotný. V máji roku 2012 bol na kongrese zvolený za predsedu strany Pavol Frešo. Ten oznámil úsilie zreformovať stranu a získať stratenú dôveru elektorátu SDKÚ-DS. V strane však začalo postupne dochádzať k osobným rozporom medzi predsedom a ostatnými členmi strany, čo vyústilo k odchodu všetkých poslancov SDKÚ-DS s výnimkou samotného predsedu. Koncom roku 2013, medzi prvými, ktorí stranu opustili sa nachádzala neúspešná kandidátka na predsedníčku Lucia Žitňanská spolu s Miroslavom Beblavým a Magdou Vášaryovou. V roku 2014 stranu opustili jej samotní zakladatelia Mikuláš Dzurinda a Ivan Mikloš. Neskôr sa k nim pridali všetci zvyšní poslanci NR SR za SDKÚ-DS. Viliam Novotný neskôr s Evou Babitzovou založil v novembri 2014 nový politický subjekt – Šanca. Na konci volebného obdobia tak SDKÚ-DS v parlamentne zastupoval iba jej predseda. Vo všetkých prípadoch išlo o konflikty medzi Pavlom Frešom a odídenými

---

⁸² Tódová, Monika: Dzurinda už dobehol svoj polmaratón. *Denník SME* [on-line]. 13. marec 2012. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/6297184/dzurinda-uz-dobehol-svoj-polmaraton.html> [cit. 18. apríl 2016].

poslancami. V prieskumoch verejnej mienky sa strana kontinuálne prepádala až na samotné dno. Túto tendenciu klesajúcej podpory sa odzrkadlili ako vo voľbách do VÚC v roku 2013, kde síce Pavol Frešo obhájil mandát predsedu Bratislavského samosprávneho kraja a naplnil tak osobné záujmy, išlo však o slabú útechu pre inak slabé výsledky SDKÚ-DS (v koalíciách s KDH, SaS, Most-Híd, NOVA, SMK a OKS v rôznych kombináciách) tak aj v komunálnych voľbách v roku 2014. Vo voľbách do EP v roku 2014 stratila dva mandáty no zaznamenala 7,75%. Keďže však ide skôr o voľbu osobností ako strany a všeobecne eurovoľby vykazujú nízku účasť (v roku 2014 bola len 13,05%), nemožno ich brať ako signifikantné. Pavol Frešo zvolal v roku 2014 mimoriadny kongres na ktorom sa malo riešiť smerovanie strany do roku 2016 a tiež voľba predsedu. Za odchod predsedu hlasovalo 160 delegátov, proti 48 a 2 hlasy boli neplatné. Pavol Frešo tak ostal aj naďalej predsedom strany, keďže nebola potrebná dosiahnutá trojpäťtinová väčšina hlasov na jeho odvolanie. Zvláštnosťou bolo navrhnutie predsedom SDKÚ-DS kandidáta Karola Mitrika na šéfa Najvyššieho kontrolného úradu (NKÚ), čo bolo v rozpore s dohodou vrámci opozície, kde ostatné politické strany navrhli spoločného kandidáta Maroša Žilinku. Karol Mitrik bol nakoniec zvolený ako hlasom navrhovateľa Pavla Freša tak hlasmi Smeru-SD ako aj niektorými opozičnými poslancami. Prepád SDKÚ-DS spôsobili viaceré faktory. Jednak to bol odchod Ivety Radičovej, konflikty medzi ňou a vtedajším vedením strany, kauza Gorila, neschopnosť zaujať voči tejto kauze vierohodný postoj ako aj nízka sebareflexia oboch predsedov vyvodiť osobnú zodpovednosť.

Konzervatívci z KDH si vo voľbách 2012 polepšili iba minimálne. Zachovali si svoj stabilný konzervatívny, prevažne vidiecky elektorát s podporou 8,82%. Najviac preferenčných krúžkov dostal vo voľbách Daniel Lipšic (o 633 viac ako predseda Ján Figeľ). Po neúspešných pokusoch bývalého ministra vnútra o generačnú výmenu vedenia a funkcionárov KDH, v máji 2012 stranu opustil spolu Janou Žitňanskou. Poslanec Radoslav Procházka, ktorý s Danielom Lipšicom a Janou Žitňanskou predstavoval trojicu, ktorá spolu pred voľbami robila kampaň, v KDH zotrval. V októbri 2012 založili hnutie NOVA (pod názvom Nová väčšina). Hoci spočiatku sa hnutiu v predvolebných prieskumoch darilo⁸³, dlhodobo však jej

---

⁸³ V prieskume agentúry MVK hnutie NOVA v januári 2013 získalo 8,9% hlasov, čo ju zaradilo na druhé miesto po Smeru-SD.

preferencie klesali. Situáciu nezvrátilo ani spojenie s odídcami zo strany SaS, ktorí založili občianske združenie Liberálna dohoda v máji 2013. Po vnútorných nezhodách hnutie NOVA v septembri 2014 opustili a následne založili novú liberálnu stranu - Slovenskú občiansku koalíciu (SKOK). Radoslav Procházka spočiatku založil platformu Alfa, ktorú sa snažil implementovať do programu KDH. Po neúspechu z hnutia v januári 2013 odišiel a transformoval Alfu do občianskeho združenia. Neskôr v roku 2014 kandidoval na post prezidenta SR. Vo voľbách skončil na treťom mieste a rozhodol sa tak tento volebný kapitál zúžitkovať založením vlastného politického subjektu. S bývalým poslancom za SDKÚ-DS Miroslavom Beblavým a exposlancom Mosta-Híd Andrejom Hrnčiarom v júni 2014 založili stranu Siet'. Napriek očakávaným prepadam preferencií po odchode trojice výrazných politikov na úkor ich nových strán si KDH si zachovávalo v priemere 7% voličskej podpory. Opozičná politika hnutia bola skôr nevýraznou. KDH dokonca hlasovalo spolu s vládny Smerom-SD o ústavnom zákone ochrany manželstva. Za výnimku možno považovať kauzu Váhostav, pri ktorej Smer-SD navrhol odvolať predsedu hnutia Jána Figeľa s postu podpredsedu parlamentu. Po tomto návrhu sa ako samotný predseda tak celé hnutie začalo jednoznačnejšie vymedzovať voči prípadnej budúcej koalícii so Smerom-SD. KDH sa k iniciatíve Aliancii za rodinu síce postavilo zdržanlivejšie, no zároveň vyzvalo svojich voličov, aby sa na referende zúčastnili a na všetky tri otázky odpovedali kladne. Na konci roku 2015, časť poslancov za KDH predložila kontroverzný návrh zákona, ktorý by zakázal úmyselné potraty, umelé oplodnenie, ale aj registrované partnerstvá. Nakoniec z tohto návrhu ustúpili.

Strane Most-Híd sa personálne rošády vyhli. Z poslaneckého klubu vystúpil iba Andrej Hrnčiar. Do strany v roku 2015 dokonca vstúpila bývalá podpredsedníčka SDKÚ-DS Lucia Žitňanská, ktorá bola v novej strane neskôr zvolená do rovnakej funkcie. Strana nezaznamenala žiadne väčšie úspechy komunálnych voľbách, vo voľbách do VÚC ako ani eurovoľbách. Opozičná politika strany nebola, na rozdiel od iných strán ako napr. SaS a OĽaNO, ktoré sa voči vláde vymedzovali najviac, Mostom-Híd vedená ofenzívne. Strana dokonca na konci volebného obdobia prijala spolu so Smerom-SD novelu ústavy, ktorou sa zmenila lehota na zadržanie osôb pri trestných činoch terorizmu na dvojnásobok. Išlo o reakciu na teroristické útoky, ktoré

sa odohrali v Paríži v novembri 2015. Ostatné opozičné strany toto spojenie kritizovali.

Všetky tri spomínané strany (SDKÚ-DS, KDH a Most-Híd) 17. novembra 2012 založili tzv. Ľudovú platformu. Jej zakladajúci členovia tento akt deklarovali ako vytvorenie stredo-pravej alternatívy voči vládnemu Smeru-SD. Platforma však nefungovala podľa predstáv ich zakladateľov a častokrát nebola schopná sa dohodnúť na jednotnom postupe. V regionálnych voľbách 2013 sa strany nedokázali dohodnúť a nakoniec KDH a Most-Híd v niektorých prípadoch uzavreli dohody aj so Smerom-SD. Taktiež sa nedokázali strany platformy dohovoriť na spoločnom prezidentskom kandidátovi, pričom SDKÚ-DS napriek deklarovanej podpore Pavlovi Hrušovskému podporila aj iných kandidátov. Platforma definitívne zanikla 18. marca 2014 vystúpením strany Most-Híd. Predseda SDKÚ-DS Pavol Frešo spätne skritizoval nedodržanie záväzkov zo strany ostatných dvoch strán platformy, keďže KDH vytvorilo volebné koalície so Smerom-SD vo voľbách do VÚC. Predseda strany Most-Híd Béla Bugár označil za ďalšiu príčinu nefunkčnosti zoskupenia zdĺhavé rokovania o spoločnom kandidátovi na prezidenta a následný neúspech nimi nominovaného kandidáta Pavla Hrušovského, ktorý sa v prvom kole voľby prezidenta SR 2014 umiestnil na šiestom mieste s podielom platných hlasov 3,3%. Nominácia Pavla Hrušovského za prezidentského kandidáta Ľudovej platformy len poukázala na jej personálnu a ideovú vyprázdnenosť.⁸⁴ Ľudová platforma tak bola skôr zúfalým prejavom troch upadajúcich strán, ktoré tvorili základ pravicových vlád Mikuláša Dzurindu a Ivety Radičovej (v Dzurindových kabinetoch to bolo namiesto Mosta-Híd SMK) ako akcieschopnou alternatívou.

SaS, ktoré stratilo v parlamentných voľbách 2012 viac ako polovicu svojich voličov, sa potácala aj s vnútornými problémami. V decembri 2012 ohlásil kandidatúru na predsedu SaS poslanec strany Jozef Kollár. Súťaž medzi predsedom strany Richardom Sulíkom a jeho vyzývateľom prebehla v médiách bez škandálov. Jozef Kollár sa vo svojej kritike zameral na Sulíkovu nepopulárnosť medzi voličmi. Vyčítal mu, že nie je tímovým hráčom. Program SaS označil za správny, výhrady mal voči jeho realizácii. Sulík označil Kollára za nevýrazného politika a vyjadril obavu, že strana s ním na čele sa už nedostane do parlamentu. Počas trojmesačnej volebnej kampane sa stalo verejne známym, že v poslaneckom klube SaS za Richardom

---

⁸⁴ SDKÚ-DS neskôr z podpory Pavla Hrušovského vycúvalo a začalo podporovať Milana Kňažka.

Sulíkom stojí 5 poslancov (Ľubomír Galko, Peter Osuský, Lucia Nicholsonová, Jozef Mihál, Martin Poliačik) a za Jozefom Kollárom zvyšní štyria (Juraj Miškov, Daniel Krajcer, Martin Chren, Juraj Droba). Na kongrese strany v marci 2013 bol za predsedu strany zvolený Richard Sulík, získal 134 hlasov, čo bolo o 13 hlasov viac ako dostal Jozef Kollár. Po kongrese strany republiková rada na návrh predsedu strany Richarda Sulíka odvolala Juraja Miškova a Ľubomíra Galka z funkcií podpredsedov strany. Následne Richard Sulík navrhol zvoliť za podpredsedov Ľubomíra Galka a Jozefa Mihála, ktorí získali dôveru väčšiny členov republikovej rady. Jozef Kollár ponúknuté miesto podpredsedu SaS odmietol. Obe strany nedokázali prekonať vzájomné rozpory. Neúspešný kandidát na predsedu strany novinárom po skončení schôdzky oznámil, že jeho predstavy a predstavy Richarda Sulíka o smerovaní strany sú vzájomne nezlučiteľné. Po medializovaných vyjadreniach Jozefa Kollára a predstaviteľov jeho skupiny, v ktorých dali najavo svoj úmysel opustiť stranu, ich predseda SaS Richard Sulík vyzval na odchod. V apríli 2013, Jozef Kollár, Juraj Miškov a Daniel Krajcer oznámili, že v strane SaS skončili a zakladajú občianske združenie Liberálna dohoda. Tá sa o mesiac neskôr spojila s hnutím NOVA Daniela Lipšica. Avšak po interných konfliktov v septembri 2014 z hnutia odišli. Následne, v novembri 2014, založili stranu SKOK, ktorá sa definovala ako liberálno-občianska strana. Rozdelená pravicová scéna tak pokračovala v atomizovaní a trieštiť sa začal aj jej liberálna časť elektorátu. SaS nezaznamenala významne pozitívne výsledky ani v komunálnych tak ani v regionálnych voľbách. Rovnako ako v prípade SDKÚ-DS, aj liberáli kandidovali v spoločných stredo-pravých koalíciách. Pre SaS ako aj Most-Híd voľby do Európarlamentu v roku 2014 boli ich prvými a obe strany získali po jednom mandáte. Za SaS kandidoval jej predseda Richard Sulík, ktorý sa tak stal europoslancom. Strana sa dlhodobo nachádzala v prieskumoch verejnej mienky na hranici 5%, pričom strane až do samotných volieb hrozilo, že nezíska potrebný počet hlasov na vstup do NR SR.

Hnutie OĽaNO ako jediné mohlo považovať výsledky svojej strany v parlamentných voľbách 2012 za uspokojivé. Ziskom 8,55% sa strana umiestnila na treťom mieste za Smer-SD a KDH, predbehla nielen svoju bývalú materskú stranu SaS, ale aj Most-Híd a SDKÚ-DS. Štyria kandidáti, ktorí boli v predošlých voľbách na posledných miestach kandidátky SaS sa vďaka preferenčným hlasom dostali opäť

z posledných miest na prvé štyri miesta kandidátky OĽaNO. Igor Matovič získal prvé miesto s 150 251 preferenčnými hlasmi, ďalej nasledovala Erika Jurinová s 52 800 hlasmi, Jozef Viskupič s 42 871 hlasmi a Martin Fecko s 41 618 hlasmi. Spolu dostali 287 540 hlasov, čo tvorí 243% zisku z predošlých volieb. Tieto príklady poukazujú na nie zanedbateľný význam a silu preferenčných hlasov, ktorými volič disponuje.⁸⁵ Ani hnutie OĽaNO sa však nevyhlo odchodom niektorých svojich poslancov. Napriek tomu, že samotná strana je skôr voľným združením poslancov, ktorí nie sú viazaní straníckymi príkazmi, nevyhli sa odchody ani jej. Prvým odídencom zo strany bol Alojz Hlina, ktorý tak urobil v októbri 2012. Ako jeden z dôvodov uviedol slabé demokratické prvky vo vnútri hnutia. Hlinovi tiež prekážali vulgárne Matovičove vyjadrenia na jeho osobu počas schôdze NR SR. Vyhlásil, že rozhodnutie zmení len v prípade, ak sa mu Igor Matovič ospravedlní a ako líder strany zmení niektoré jej organizačné prvky - Alojz Hlina napr. žiadal vytvorenie rozhodovacieho orgánu strany, sfunkčnenie prihlasovania a následného nadobúdania členstva do strany či prechod vlastníctva značky OĽaNO do rúk hnutia. Keďže sa tak neudialo, Alojz Hlina ostal v parlamente ako nezávislý poslanec. Rok na to, vystúpila z klubu poslankyňa Mária Ritomská. Posledné vystúpenie z klubu sa týka Mikuláša Hubu, ktorý tak urobil v máji 2014 po tom, čo sa strana získala v eurovoľbách svojho zástupcu v osobe konzervatívca Branislava Škripeka. Mikuláš Huba to vyhodnotil ako profiláciu hnutia do konzervatívneho spektra s čím sa ako liberál nestotožňoval.

Po prevalení predraženého nákupu CT prístroja do Piešťanskej nemocnici nominantmi Smeru-SD s prepojením na bývalú firmu predsedu parlamentu Pavla Pašku, začal Alojz Hlina spolu s Igorom Matovičom, Danielom Lipšicom a Richardom Sulíkom organizovať verejné protestné zhromaždenia. Pod verejným tlakom nakoniec sa svojich funkcií vzdali ako Pavol Paška, tak podpredsedníčka NR SR Renáta Zmajkovičová, ktorá bola predsedníčkou dozornej rady nemocnice. Štvorica sa neoficiálne nazývala „Mladé pušky“ a predstavovala prvú potentnú opozíciu voči vládnej strane. Štvorica pokračovala v organizovaní tlačových konferencií k rôznym kauzám a začala sa tak črtiť možnosť spájania stredo-pravých síl. Zatiaľ čo Alojz Hlina sa rozhodol pokračovať samostatne, Igor Matovič, Daniel Lipšic a Richard Sulík začali rokovať o možnej predvolebnej koalícii. K tomuto

---

⁸⁵ Spáč, Peter: *Tichý hlas voličov. Preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 156-158.

kroku viedli do veľkej miery nízke preferencie SaS a hnutia NOVA, ktorým reálne hrozilo prepadnutie hlasov. Strana SaS sa napokon rozhodla pre riskantný krok, a to samostatný postup do parlamentných volieb. Podmienkou Richard Sulíka totiž bolo postavenie vierohodného lídra na čelo spoločnej koalície mimo týchto strán.

Hnutie OĽaNO a hnutie NOVA sa v júni 2015 rozhodli pre jednotný postup v rámci koalície. Keďže však viaceré prieskumy prideliť koalícii menej ako 7%, a tým ju stavali pred brány parlamentu, rozhodli sa predsedovia oboch hnutí pre odlišný spôsob. Hnutie OĽaNO pribralo na svoju kandidátku 35 členov hnutia NOVA a zmenilo svoj názov na OĽaNO-NOVA. Hoci predsedom hnutia ostal Igor Matovič, subjekty sa však nezlúčili. OĽaNO sa počas štyroch rokov redefinovalo z antiestablishmentovej strany na protikorupčné hnutie a spojením s Danielom Lipšicom dalo tomuto vymedzeniu aj hmatateľný rozmer. Hnutie však do istej miery taktiež spĺňa populistické znaky, podľa Muddeho definície, svojou dichotómiou antagonického rozdeľovania politikov a politických strán na „skorumpované“ (najmä Smer-SD) a „slušné“ (okrem samotného hnutia OĽaNO-NOVA tiež SaS).⁸⁶ Aj keď si strana zachovala voľnosť v otázke výkonu poslaneckého mandátu, začala sa viac štandardizovať s apelom na zodpovednosť, čím chcela preukázať schopnosť byť dôveryhodným partnerom v možnej budúcej stredo-pravej koalícii, napriek častokrát expresívnemu vystupovaniu jej predsedu Igora Matoviča.

Radoslav Procházka po neúspešnej snahe presadiť program svojej platformy Alfa v rámci KDH, vo februári 2013 z hnutia odišiel a založil rovnomené občianske združenie. V júni 2013 oznámil svoje rozhodnutie kandidovať do prezidentských volieb v roku 2014. Bol považovaný za jedného z piatich favoritov voľby. Do druhého kola sa so ziskom 21,2 % platných hlasov napokon nedostal, a celkovo skončil tretí. Napriek vzájomnej dohode s predsedom SaS Richardom Sulíkom, že v prípade podpory v prezidentských voľbách zo strany liberálov Radoslav Procházka nezaloží vlastný politický subjekt, sa však nakoniec rozhodol stranu založiť.⁸⁷ Spolu s Miroslavom Bebalvým a Andrejom Hrnčiarom v júni 2014 založili novú stranu - Sieť. Radoslav Procházka aj Andrej Hrnčiar sa týmto krokom dobrovoľne vzdali poslaneckých mandátov s odôvodnením koncentrácie na budovanie strany. Prvé

---

⁸⁶ Mudde, Cas, Kaltwasser, Rovira Cristóbal: *Voices of the peoples: populism in Europe and Latin America Compared*. Notre Dame: The Helen Kellogg Institute for International Studies, 2011, s. 5.

⁸⁷ Mikušovič, Dušan: Sulík: Procházka z našej dohody vycúval. *Denník SME* [on-line]. 27. jún 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7257803/sulik-prochazka-z-nasej-dohody-vycuval.html> [cit. 20. apríl 2016].

prieskumy do ktorých bola strana zahrnutá sa Siet' nielenže dokázala dostať do parlamentu, ale po Smeru-SD predstavovala druhý najsilnejší politický subjekt a lídra pravice. Začiatkom júna 2014 jej prieskumy namerali 15,4%.⁸⁸ Strana rovnako ako jej predseda od začiatku vystupovali odvážne a sebavedomo s rozsiahlymi víziami a návrhmi reforiem. Voči vláde sa najkritickejšie vyjadroval Miroslav Beblavý, ktorý upozorňoval na viacero škandálov Smeru-SD ako napr. kauza „teta Anka“ alebo „masér Kostka“. V júli 2014 bola zverejnená zostrihaná zvuková nahrávka medzi Radoslavom Procházkom a Igorom Matovičom, ktorú vyhotovil predseda hnutia OĽaNO. V nej mal Radoslav Procházka pred prezidentskými voľbami v roku 2014 od Igora Matoviča žiadať uverejnenie reklamy v regionálnych novinách bez faktúry s cieľom vyhnúť sa platbe DPH. Aj keď záznam okrem častí rozhovoru obsahoval aj komentáre Igora Matoviča, ten však tvrdil, že video mu ukradli. Predseda Siete opakovane vyzval Igora Matoviča, aby zverejnil celú nahrávku, pretože v doteraz nezverejnenej časti sa jasne vyjadril, že nechce byť nikomu nič dlžný a nemá čo skrývať. V máji 2015 prenikla na internet neskrátená viac ako hodinová nahrávka rozhovoru. Igor Matovič s Radoslavom Procházkom v prvej polovici rozoberajú aktuálne politické dianie naprieč celým politickým spektrom. Hodnotia napríklad možné šance pravice po voľbách v roku 2016, to či Robert Fico zloží funkciu premiéra, ak nebude zvolený za prezidenta, alebo postoje KDĽK vo vzťahu k Smeru-SD. V druhej časti sa priamo rozprávajú o inzercii v regionálnych novinách patriacich Matovičovcom. Radoslav Procházka žiada predsedu OĽaNO o zľavu na inzerciu a umiestnenie inzerátu na lukratívnejšiu zadnú stranu novín. Igor Matovič na nahrávke vypočítava cenu a tiež stanovuje zľavu, ktorá je podľa jeho slov v rozpore s jeho vlastnými nariadeniami obchodníkom spoločnosti, ako predávať reklamný priestor. Viackrát sa téma zvrtnie na platenie faktúry, kde Igor Matovič nepriamo nabáda Radoslava Procházku k plateniu časti faktúry bez DPH. Ten takú možnosť neodmieta, jej samotné okolnosti nastavuje priamo Igor Matovič. Radoslava Procházku Igor Matovič vyzval absolvovať test na detektore lži. Hoci predseda OĽaNO najprv tvrdil, že o rozhovore s Radoslavom Procházkom nemá žiaden dôkaz, neskôr priznal, že si celý rozhovor nahral a časť rozhovoru nakoniec unikla do médií. Voči Radoslavovi Procházkovi bolo vznesené aj obvinenie z trestného činu krátenia

---

⁸⁸ Mikušovič, Dušan: Prieskum Polis: Polis: Procházková Siet' má už 15 percent. *Denník SME* [on-line]. 5. jún 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7226870/polis-prochazkova-siet-ma-uz-15-percent.html> [cit. 20. apríl 2016].

dane a poistného v štádiu prípravy, ktoré neskôr prokuratúra zastavila.⁸⁹ Strane ako aj osobe Radoslava Procházku celá aféra výrazne poškodila a strana do predvolebného obdobia oscilovala v priemere na 10%. Sieť a jej predseda však neskrývali ambície stať sa novým lídrom stredo-pravej scény s prevziať rozhodujúcu zodpovednosť za riadenie krajiny po voľbách 2016.

Jednou z posledných strán, ktoré vznikli pred parlamentnými voľbami v roku 2016 je hnutie Sme rodina – Boris Kollár, ktoré vzniklo zo Strany občanov Slovenska, existujúcej od roku 2011. V novembri 2015, krátko pred dátumom odovzdávania kandidátok do parlamentných volieb, stranu prevzal podnikateľ Boris Kollár, ktorý ju premenoval a stal sa jej predsedom. Ide o klasický populistický a z projekt založený na vlne spoločenského trendu odporu voči establishmentu, ktorý začal zosilňovať najmä po prevalení kauzy Gorila. Nejde však výlučne o slovenský fenomén, ale podobné tendencie sú viditeľné nie len v postkomunistických štátoch strednej Európy, ale aj v krajinách s dlhoročnou demokratickou tradíciou.

Napriek dostatku času aj vecným dôvodom sa opozičné strany nedokázali zjednotiť a častokrát dochádzalo k vzájomným konfliktom. Pretrvávali osobné animozity, neustále si pripomínanie starých chýb a obviňovanie z pádu Radičovej vlády. Hoci vládna strana svojou povahou a štýlom riadenia štátu vytvárala takmer dokonalé podmienky na integráciu stredo-pravých síl, dochádzalo k pravému opaku. Štiepeniu sa s výnimkou strany Most-Híd nevyhla žiadna pravicová parlamentná strana a zo zvyšných strán (SDKÚ-DS, KDH, SaS) sa postupne sformovali ďalšie štyri (NOVA, Sieť, SKOK, Šanca).⁹⁰ Založenie a krátke trvanie tzv. Ľudovej platformy len odzrkadľovalo neschopnosť spolupracovať, dodržiavať dohody ako aj ponúkať alternatívy. K jedinej synergii došlo iba medzi hnutiami OĽaNO a NOVA. Toto spojenie však bolo viac podmienené nízkymi preferenciami hnutia NOVA ako ideovej a programovej blízkosti. K istým úvahám o možnom spájaní došlo aj medzi stranami KDH, Most-Híd a Sieť, avšak strana Radoslava Procházku sa rozhodla ísť do volieb samostatne a prezentovať sa ako strana, ktorá predstavuje novú generáciu politikov.

---

⁸⁹ Filo, Jakub: Prieskum Polis: Matovič verzus Procházka: Na webe je nezostrihaná nahrávka. *Aktuality.sk* [online]. 3. máj 2015. Dostupné z <http://www.aktuality.sk/clanok/275222/matovic-verzus-prochazka-na-webe-je-nezostrihana-nahravka> [cit. 22. apríl 2016].

⁹⁰ Bývalý poslanci z hnutia OĽaNO nezaložili žiadny nový politický subjekt s výnimkou Alojza Hlinu, ktorý však so svojou stranou Občania nekandidoval v parlamentných voľbách, ale bol po vstupe do poslaneckého klubu KDH aj na jej kandidátnej listine.

6 Prezidentské voľby v roku 2014

Voľba prezidenta SR v roku 2014 bola v poradí štvrtou priamou voľbou hlavy štátu na Slovensku. Uskutočnila sa 15. a 29. marca 2014. Celkovo sa úrad prezidenta uchádzalo štrnásť kandidátov, menovite: Robert Fico, Andrej Kiska, Radoslav Procházka, Milan Kňažko, Gyula Bárdos, Pavol Hrušovský, Helena Mezenská, Ján Jurišta, Ján Čarnogurský, Viliam Fischer, Jozef Behýl, Milan Melník, Jozef Šimko a Stanislav Martinčko.

6.1 Kandidáti a ich kampaň

6.1.1 Andrej Kiska

Ako prvý svoj zámer kandidovať na post hlavy štátu vyjadril podnikateľ a filantrop Andrej Kiska v lete 2012 a definitívne tento krok potvrdil na jeseň. Ten v dovtedajšej slovenskej politike nefiguroval a do súťaže tak vstupoval ako osoba bez akýchkoľvek politických skúseností. Andrej Kiska spoločne s predsedom vlády Robertom Ficom bol trvalo zaradovaný do prieskumov verejnej mienky, v ktorých dosahoval solídne výsledky. Na jeho kandidatúru reflektovali aj viaceré pravicové strany, avšak ani jedna z nich mu nevyslovila formálne podporu. Najviac pozitívne sa k jeho kandidatúre stavala strana SaS. Andrej Kiska v lete 2013 začal petíciu, v ktorej sa mu podarilo vyzbierať viac ako 61 tisíc podpisov. V jeho prípade tak možno hovoriť o výhradne občianskom kandidátovi, čo silne podporil i obsah jeho niekoľko mesiacov trvajúcej kampane. Verejnosti bol prakticky neznámy a tí, ktorí jeho meno poznali, ho nespájali s verejným životom, ale s podnikaním a filantropiou. Z tohto dôvodu začal kampaň ako prvý, na začiatku ktorej sa snažil predstaviť širokej verejnosti najmä prostredníctvom billboardov.

Ostrý štart jeho kampaň nabrala v marci 2013, teda rok pred riadnymi voľbami. Na tlačovej konferencii, kde prvý raz vystúpil ako kandidát, sa kriticky vymedzil voči Robertovi Ficovi, ktorého kandidatúru na prezidenta predpokladal. Podľa neho premiér nezvládal riešiť hospodárske problémy v krajine a jeho predpokladanú kandidatúru označil za útek pred zodpovednosťou. Sám seba označil za nezávislého kandidáta, opakovane zdôraznil, že nie je politik a vyzdvihol svoje skúsenosti s podnikaním a zamestnávaním ľudí. Podľa neho štát nezvládal boj s chudobou, zlyhávajúci systém zdravotnej starostlivosti a narastajúcu korupciu.

Zároveň predstavil svoje skúsenosti z charitatívnej činnosti, pričom rozhodnutie politicky sa angažovať, vysvetlil ako dôsledok týchto negatívnych skúseností.

Andrej Kiska sa počas svojej kampane konzistentne držal posolstiev ku ktorým sa prihlásil vo svojom úvodnom verejnom vystúpení. Od momentu, kedy ohlásil kandidatúru Robert Fico sa hlavnou otázkou kampane stalo, kto spolu s ním postúpi do druhého kola. Hlavnými súpermi Andreja Kisku v tejto fáze tak boli predovšetkým ostatní kandidáti, a nie samotný premiér. To znamenalo, že posolstvá kampane museli byť cielené na rozličné skupiny voličov, teda okrem tých, ktorým mohol byť sympatický jeho osobný príbeh, to boli aj tí, ktorí politikou skôr sklamaní a napokon aj tí, ktorí primárne hľadali alternatívu voči favoritovi volieb Robertovi Ficovi. Všetkým týmto skupinám Kiskova kampaň venovala náležitú pozornosť.

Andrej Kiska sa v kampani snažil prezentovať ako človek, ktorý sa vlastnou prácou a vlastným úsilím vypracoval na úspešného podnikateľa. Súčasťou tohto naratívu bol aj jeho pobyt v USA, kde vystriedal sériu manuálnych zamestnaní a následný návrat domov, spojený s počiatočným podnikateľským neúspechom. Jeho následné úsilie už ale viedlo k úspechu, keď bol jedným zo zakladateľov splátkových firiem Triangel a Quatro, prostredníctvom ktorých si zákazníci kupovali spotrebný tovar s výrazne nižšími nákladmi než iné spoločnosti. V kampani spomínal aj rozhodnutie založiť a finančne podporiť charitatívnu organizáciu Dobrý anjel. Andrej Kiska svoju skúsenosť s charitou použil na podporu tvrdenia, že rozumie zlyhávaniu sociálneho a zdravotníckeho systému. Zdôrazňoval tiež svoj status nepolitického a nestraničného kandidáta. Vo svojich stanoviskách kritizoval „tradičných politikov“, pod čím mal na mysli tých protikandidátov, ktorí na politickej scéne pôsobili už dlhšie obdobie. Oproti nim zdôrazňoval, že nemá väzby na žiadne politické strany, nikdy predtým v politike nepôsobil a aj po zvolení do úradu si svoju nestrannú pozíciu zachová. O priazeň voličov sa uchádzal aj kritickým postojom k vláde a predsedovi Smeru-SD ako dôveryhodná alternatíva voči Robertovi Ficovi. Stabilitu, ktorú ponúkal Smer-SD kontrolou všetkých troch najvyšších ústavných funkcií kontroval tým, že prezident musí vytvárať vláde protiváhu. Andrej Kiska tiež spomínal potrebu „deharabinizácie“ slovenskej justície a tvrdil, že ako prezident by

využil svoje ústavné právo a nevymenoval by Štefana Harabina za predsedu Najvyššieho súdu SR ani v prípade, že by bol Súdnou radou zvolený.⁹¹

V priebehu januára a februára 2014 si v prieskumoch verejnej mienky Andrej Kiska upevnil svoj náskok oproti ostatným súperom Roberta Fica, a preto neprekvapilo, keď jeho kandidatúru okrem premiéra kriticky reflektovali aj ďalší kandidáti. Tí zdôrazňovali, že postoje a názory Andreja Kisku sú verejnosti prakticky neznáme a vyzývali ho na spoločné verejné debaty. Najvýraznejším atakom v podobe anonymnej antikampane čelil necelé dva týždne pred prvým kolom. Do domácností po celom Slovensku neznáme osoby rozširovali tlačené správy, v ktorých Andreja Kisku obviňovali z úžerníctva a príslušnosti k scientologickej sekte. Taktiež bol obviňovaný, že zbohatol na základe podvodov na svojich klientoch. Podľa zistení denníka SME bola zadávateľom objednávky na tlač firma s neidentifikovateľným vlastníkom, ktorá mala zadať aj tlač letákov podporujúcich kandidatúru Roberta Fica.⁹² Andreaj Kiska blízkosť k scientológom poprel, aj keď priznal, že jedna z prednášok, ktoré o podnikaní mal, bola organizovaná spoločnosťou napojenou na scientológov a osoba, ktorá ju organizovala, mu vydala knihu, avšak o ich náboženskom pozadí nevedel.⁹³ Výhrady voči Andreajovi Kiskovi zo strany jeho súperov boli rôzne. Zatiaľ čo opoziční kandidáti vyjadrovali pochybnosti jeho schopnostiach viesť vysoký politický úrad a tvrdili, že jeho politické postoje nie sú známe, Robert Fico v závere kampane a aj priamo v záverečných televíznych debatách priamo opakoval argumenty, ktoré zazneli v anonymnej antikampani. Premiér tiež zdôrazňoval, že víťazstvom Andreja Kisku by došlo k nestabilite a konfliktom medzi prezidentom a vládou, ako to bolo v prípade bývalého predsedu vlády Vladimíra Mečiara a exprezidenta Michala Kováča.

6.1.2 Robert Fico

Viac ako rok pred voľbami sa najmä v mediálnom prostredí sa začalo špekulovať o možnej kandidatúre premiéra a predsedu Smeru-SD Roberta Fica. Aj keď tieto informácie ostali nepotvrdené, prieskumné agentúry ich prevzali a od

---

⁹¹ Rybář, Marek, Spáč, Peter, Voda, Petr: *Prezidentské voľby na Slovensku v roku 2014*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 55-59.

⁹² Burčík, Matúš, Kern, Miroslav: Letáky za Fica a proti Kiskovi išli jedným smerom. *Denník SME* [on-line]. 18. marec 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7140780/letaky-za-fica-a-proti-kiskovi-isli-jednym-smerom.html> [cit. 25. apríl 2016].

⁹³ Piško, Michal, Kern, Miroslav: Slovom prezidentskej kampane je scientológia. *Denník SME* [on-line]. 18. marec 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7139900/slovom-prezidentskej-kampane-je-scientologia.html> [cit. 25. apríl 2016].

druhej polovice roku 2012 sa meno predsedu vlády objavovalo prieskumoch verejnej mienky.⁹⁴ Robert Fico sa pravidelne udržiaval na prvej priečke, garantujúcej postup do prípadného druhého kola. Smer-SD však v priebehu roku 2013 opakovane kandidatúru svojho predsedu odmietol komentovať s odkazom na decembrový snem strany, ktorý mal predstaviť kandidáta strany na funkciu prezidenta. Išlo predovšetkým o súčasť predvolebnej taktiky, no svoju rolu tu mohlo zohrať aj mocenské nastavenie. Robert Fico síce bol dlhodobo najobľúbenejším politikom na Slovensku, no na druhej strane Smer-SD nedisponoval dostatkom populárnych politikov, ktorých by mohol nominovať na funkciu hlavy štátu okrem samotného lídra. Aj keď Smer-SD dominoval straníckej scéne, v súťaži jednotlivcov, v ktorej víťaz berie všetko, stranícke tričko nemuselo kandidátovi Smeru-SD stačiť na víťazstvo. To sa jasne ukázalo v regionálnych voľbách v Banskobystrickom samosprávnom kraji v novembri 2013, keď v druhom kole neuspel na post predsedu VÚC podpredseda Smeru-SD Vladimír Maňka, ktorého porazil Marián Kotleba z krajne pravicovej strany ĽSNS. Bolo to varovanie, že na víťazstvo v prezidentských voľbách nemusí stačiť iba posvätenie od vedenia Smeru-SD.⁹⁵ Robert Fico nakoniec oznámil svoju kandidatúru, nie však na sneme strany, ale na špeciálnej udalosti, ktorú na túto príležitosť zvolal a na ktorú boli pozvaní členovia vlády, poslanci NR SR za Smer-SD, predstavitelia diplomatických zborov zastúpených na Slovensku a médiá. Vo svojom prejave uviedol, že je povinnosťou vládneho Smeru-SD nominovať silného kandidáta na prezidenta a garantovať tým politickú stabilitu na Slovensku.

Smer-SD však bol pred prezidentskými voľbami v paradoxnej situácii, keďže v prípade Ficovho úspechu v prezidentských voľbách, by došlo k bezprecedentnému stavu, kedy by do funkcie prezidenta bol zvolený úradujúci predseda vlády. Smer-SD navyše v parlamentných voľbách v roku 2012 dosiahol rekordný zisk 44,41% hlasov a dokázal vytvoriť jednofarebnú vládu. Znamenalo by to tiež povinnosť uchádzať sa o opätovné vyslovenie dôvery „staro-novej“ vláde Smeru-SD s novým vedením v NR SR. Vláda ako aj jej predseda disponovali vysokou legitimitou, čo okrem iného nevylučovalo, že pre časť ich podporovateľov by presun premiéra k mocensky slabšej funkcii nemusel byť akceptovateľný. V prípade zvolenia Roberta Fica do

---

⁹⁴ Jedným z prvých prieskumov, kde sa objavilo meno Roberta Fica bol uskutočnený v prvej polovici marca 2013 agentúrou Focus a umiestnil sa v ňom na prvom mieste.

⁹⁵ Rybář, Marek, Spáč, Peter, Voda, Petr: *Prezidentské voľby na Slovensku v roku 2014*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 35, 49.

prezidentského úradu by došlo k monopolizácii v obsadení navyšších štátnych orgánov jednou stranou.⁹⁶

Robert Fico odštartoval svoju prezidentskú kampaň videom, na ktorom sa vyznáva ministromi kultúry a šéfovi jeho volebnej kampane Marekovi Maďaričovi, ako vyrastal v katolíckej rodine a ako naňho za mlada vplývala katolícka viera. „Prešiel som svätým krstom, svätým prijímaním, prešiel som dokonca birmovkou. Keby som si dnes mal urobiť profil vo vzťahu ku katolíckej cirkvi, možno by som vyšiel lepšie ako ktorýkoľvek poslanec za KDH,“ vravel Robert Fico v prvom predvolebnom rozhovore, ktorý Smer-SD zverejnil na webovej stránke.⁹⁷ Vo volebnom videu však nespomínal svoju komunistickú minulosť a členstvo v KSČ. Podľa denníka SME, ktorý si z pražského archívu vyžiadal premiérovu prihlášku do komunistickej strany, boli súčasťou spisu aj posudky členov strany, v ktorých sa o Robertovi Ficovi píše ako o oddanom súdruhovi. Za prísneho ateistu sa vyhlásil samotný Robert Fico, keď sa v 80. rokoch uchádzal o členstvo vo vládnucej KSČ. Ku katolíckej viere sa v prihláške do KSČ nepriznal. „Zastávam prísne ateistické stanovisko,“ napísal v roku 1984 do životopisu, ktorý bol súčasťou prihlášky.⁹⁸ Dokumentuje to oportunistickú názorovú flexibilitu Roberta Fica, ktorou sa populisticky prispôbuje aktuálnym náladám a spoločenským situáciám.

Počas veľkej väčšiny kampane pred prvým kolom volieb viedol Robert Fico prevažne pozitívnu kampaň, resp. jeho útoky na oponentov neboli adresné. Snažil sa skôr zdôrazňovať svoje prednosti a výhody, medzi ktoré zaradil skúsenosti v domácej aj medzinárodnej politike, znalosti politických procesov, prirodzene dobré vzťahy s parlamentom a vládou, ako aj skutočnosť, že na post hlavy štátu kandiduje na vrchole síl. Situácia sa ale dramaticky zmenila tri dni pred prezidentskými voľbami, kedy v debate s čitateľmi denníka Nový čas obvinil kandidáta Andreja Kisku, že svoje peniaze zarobil úžerníctvom, zneužil charitu na vlastnú politickú propagáciu a z blízkosti k scientologickej sekte. Rovnaké argumenty použil aj v závere poslednej televíznej debaty, tesne pred volebným moratóriom. Robert Fico v televíznej debate

---

⁹⁶ K faktickej monopolizácii došlo už zostavením jednofarebnej vlády Smeru-SD v roku 2012, keďže funkciu prezidenta vykonával Ivan Gašparovič, ktorý kandidoval s podporou Smeru-SD a ktorý o sebe otvorene tvrdil, že je „akoby členom Smeru-SD“.

⁹⁷ Benedikovičová, Mária: Fico sa vo videu spovedá, akým je katolíkom. Členstvo v KSČ vynechal. *Denník SME* [on-line]. 8. január 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7060721/fico-sa-vo-videu-spoveda-akym-je-katolikom-clenstvo-v-ksc-vynechal.html> [cit. 26. apríl 2016].

⁹⁸ Benedikovičová, Mária: Fico v prihláške do KSČ: Som prísny ateista. *Denník SME* [on-line]. 17. január 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7070789/fico-v-prihlaske-do-ksc-som-prisny-ateista.html> [cit. 26. apríl 2016].

tvrdil, že za svoje podnikateľské aktivity čelil Andrej Kiska súdnym rozhodnutiam, ktoré môže verejnosti predložiť. Na otázky, či on sám je ateistom alebo vyznáva katolícku vieru však odmietol odpovedať s odôvodnením, že ide o jeho súkromnú záležitosť.

Príklon k negatívnej kampani v poslednej chvíli naznačil, že Robert Fico považoval Andreja Kisku za potenciálne najnebezpečnejšieho konkurenta v druhom kole. „Možná úvaha za negatívnou kampanou mohla byť nasledovná: Ak by sa do druhého kola s Ficom dostal iný kandidát, ktorý by profitoval z negatívnej kampane proti Kiskovi, Ficove šance na celkové víťazstvo by boli zrejme vyššie.“⁹⁹

6.1.3 Radoslav Procházka

Radoslav Procházka, ktorý po neúspešnom presadení programu platformy Alfa vo vnútri KDH, začiatkom roku 2013 hnutie opustil. Krátko na to potvrdil svoj záujem zúčastniť sa prezidentských volieb a od leta spustil petíciu, v ktorej sa mu až do oficiálneho podania kandidatúry v januári 2014 podarilo vyzbierať približne 40 tisíc podpisov.

V počiatkoch svojej kandidatúry evidentne len postupne hľadal platformu, na ktorej by založil svoju kandidatúru. Najskôr tvrdil, že sa nebude vydávať za občianskeho kandidáta, keďže chce reprezentovať novú politickú alternatívu k postupne upadajúcim pravicovým stranám. Neskôr toto svoje vyjadrenie korigoval a kampan postavil na predstave silného občianskeho kandidáta, pod čím mal zrejme na mysli širokú podporu rozmanitých organizácií a nie len politických strán. Hlavnou programovou inováciou jeho kampane bolo, že zrejme ako prvý kandidát prezentoval najmä aktívne možnosti prezidentského úradu ovplyvňovať politiku na Slovensku. Okrem iného argumentoval, že ak má prezident právo - podľa rozhodnutia Ústavného súdu - preskúmať pred vymenovaním spôsobilosť kandidátov do rôznych verejných funkcií, potom má právo ich z týchto funkcií aj odvolať. Procházka napríklad uviedol, že ako prezident by nevymenoval Štefana Harabina na čelo Najvyššieho súdu a rovnako by odvolal aj aktuálne vedenie Ústavného súdu, vrátane jeho predsedníčky.

---

⁹⁹ Rybář, Marek, Spáč, Peter, Voda, Petr: *Prezidentské volby na Slovensku v roku 2014*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 55.

Kampaň Radoslava Procházku prešla niekoľkými vlnami posolstiev. V prvej sa snažil prezentovať ako dôveryhodný a kompetentný kandidát, ktorý napriek mladému veku dokáže byť úspešnou a aktívnou hlavou štátu. V ďalších fázach kampane zdôrazňoval aktívny a silný výkon prezidentskej funkcie. Tvrdil, že prezident by mal byť predovšetkým mocenskou protiváhou voči politickým stranám a ich potenciálne negatívnym vplyvom na občiansku spoločnosť. Zdôrazňoval, že má skúsenosť s fungovaním politiky (ako poslanec a predtým ako ústavný právnik), ale zároveň pripomínal, že v politike je relatívne krátko a nie je preto súčasťou dlhoročných sporov a zákulisných dohôd jej aktérov. Okrem protiváhy voči stranám rozvíjal aj motív vlastnenectva a hrdosti na krajinu, ktorý spájal s reprezentatívnou funkciou prezidenta smerom do zahraničia.¹⁰⁰ Ako jedený sa v predvolebných diskusiách viackrát zastal protikandidáta Andreja Kisku, ktorý bol atakovaný zo strany Roberta Fica. Po odstúpení Petra Osuského, ktorého nominovala strana SaS, mu liberáli vyjadrili podporu, ktorú podmienili nezaložením novej strany v prípade neúspechu v prezidentských voľbách.

6.1.4 Milan Kňažko

Do súboja o funkciu prezidenta vstúpil na poslednú chvíľu aj herec a bývalý minister kultúry Milan Kňažko. Svoju kandidatúru ohlásil až v novembri 2013. S ohľadom na skorý termín, do ktorého bolo potrebné prihlásiť návrh i s potrebnými podpismi, sa tak objavila oprávnená možnosť, že súhlas 15 tisíc občanov Milan Kňažko nebude schopný získať včas. Využil preto ponuku viacerých poslancov z radov stredo-pravých strán a pomocou ich podpisov splnil právne stanovené kritériá pre účasť vo voľbách. V jeho prípade tak nastala zaujímavá situácia, keďže ako občiansky kandidát svoju kandidatúru formálne podložil podpismi poslancov, pričom v praxi slovenských prezidentských volieb sa objavuje presne opačná prax, keď stranícki kandidáti podložia svoju kandidatúru aj podpismi občanov.

Milan Kňažko sa vo svojej kampani ostro vymedzil voči vláde Smeru-SD. Tvrdil, že koncentrácia moci v rukách jednej strany je nebezpečná a je potrebné, aby si ľudia zvolili nezávislého prezidenta. Vyhlásil, že bude silným prezidentom, ktorý nepodpíše zákony zvyšujúce dane ani pridávajúce ďalšie povinnosti pre podnikateľov. Už na začiatku svojej kampane vyhlásil, že podporí každého

---

¹⁰⁰ Rybář, Marek, Spáček, Peter, Voda, Petr: *Prezidentské volby na Slovensku v roku 2014*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 60-61.

protikandidáta Roberta Fica, ktorý sa dostane do prípadného druhého kola. V jednom z rozhovorov dokonca označil premiéra Roberta Fica za „komunistu, a teda extrémistu“ a členov Smeru-SD za extrémistov.¹⁰¹ Odkladanie kandidatúry až na koniec novembra mohol súvisieť s tým, že Milan Kňažko čakal na moment, kedy svoju kandidatúru oznámi aj Robert Fico, aby sa voči nemu mohol kriticky vymedziť a získať tak väčší mediálny priestor. Keďže Smer-SD pozdržal predstavenie svojho predsedu ako prezidentského kandidáta až do polovice decembra, nemohol už Milan Kňažko čakať. Po tom, ako Robert Fico rozbehol svoju kampaň, Milan Kňažko sa voči nemu opäť ostro vymedzil a tvrdil, že premiér chce odísť z vlády, lebo nie je schopný plniť svoje sľuby, a preto „opúšťa svojich voličov a dezertuje“.¹⁰²

6.1.5 Gyula Bárdos

Strana SMK vo všetkých predchádzajúcich prezidentských voľbách podporila niektorého z kandidátov navrhnutého stredo-pravými politickými stranami. Situácia v roku 2014 však bola iná, pretože SMK bola už druhé volebné obdobie bez parlamentného zastúpenia a o hlasy príslušníkov maďarskej menšiny súperila so stranou Most-Híd. Strana sa preto rozhodla pre samostatný postup a v decembri 2013 do volieb nominovala svojho dlhoročného člena Gyulu Bárdosa. Daný krok plne zapadal do taktiky SMK vymaniť sa spod prevahy strany Most-Híd prostredníctvom zdôrazňovania svojho etnického profilu a prezentovaním seba ako jediného reálneho zástupcu záujmov maďarskej minority. Tento aspekt pritom umožňoval aj samotný postup Mosta-Híd, ktorý v prezidentských voľbách na akékoľvek etnické otázky rezignoval a podporil Pavla Hrušovského.

Agenda, ktorú kandidát SMK prezentoval, bola primárne určená potenciálnym voličom SMK a nemala ambíciu presiahnuť k celospoločenským témam. Strana aj samotný kandidát si boli vedomí, že šance Gyulu Bárdosa na zvolenie sú minimálne, a tak kandidatúru poňali predovšetkým ako možnosť zvýrazniť svoju politickú agendu. Pre SMK tak prezidentské voľby nepredstavovali cieľ, ale skôr nástroj širšej stratégie zameranej na obnovu značky a postavenia strany.

---

¹⁰¹ Kern, Miroslav: Kňažko: Fico je komunista, takže aj extrémista. *Denník SME* [on-line]. 29. november 2013. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7023216/knazko-fico-je-komunista-takze-aj-extremista.html> [cit. 26. apríl 2016].

¹⁰² Kern, Miroslav, Čevelová, Jana: Fico chce byť prezidentom. Oznámil, že kandiduje. *Denník SME* [on-line]. 18. december 2013. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7043840/fico-chce-byt-prezidentom-oznamil-ze-kandiduje.html> [cit. 26. apríl 2016].

6.1.6 Pavol Hrušovský

Strany Ľudovej platformy (SDKÚ-DS, KDH a Most-Híd) vstupovali do prezidentských volieb 2014 s cieľom nadviazať na stratégiu z roku 2009, kedy sa im podarilo dohodnúť sa na spoločnej kandidátke, ktorou bola Iveta Radičová. Strany už v roku 2012 otvorene prezentovali svoj úmysel postaviť jedného kandidáta ako alternatívu vládnomu nominantovi. Schopnosť dohody na konkrétnom mene sa však ukázala ako limitovaná a jej termín bol opakovane odsúvaný. Kým KDH presadzovalo do volieb svojho podpredsedu Pavla Hrušovského, vedenie SDKÚ-DS ešte na konci roku 2012 za najvhodnejšieho adepta označilo Ivetu Radičovú, ktorá však svoju účasť na voľbách odmietala. Istý prelom nastal v júni 2013, kedy KDH spolu s Mostom-Híd oznámili oficiálnu kandidatúru Pavla Hrušovského, k čomu SDKÚ zaujala zdržanlivý postoj. Podpredseda KDH pôvodne svoju účasť vo voľbách podmieňoval podporou všetkých troch členov Ľudovej platformy, no s postupujúcim časom a nejednotnosťou postojov v rámci SDKÚ-DS od tejto ambície upustil. Celá situácia sa definitívne vyriešila až v decembri 2013, kedy aj SDKÚ-DS vyjadrila svoju podporu nominantovi KDH, zhodou okolností v totožný deň, ako kandidatúru oznámil predseda vlády. Podpredseda KDH Pavol Hrušovský sa tak stal oficiálnym nominantom celej Ľudovej platformy.¹⁰³

Po tom, ako prieskumy verejnej mienky nedávali Pavlovi Hrušovskému reálnu šancu na postup do druhého kola, sa SDKÚ-DS rozhodla podporovať Milana Kňažka a dokonca aj Most-Híd navrhoval kandidátovi, aby zo súťaže odstúpil a podporil iného opozičného kandidáta. Predpokladalo sa, že podpora troch parlamentných strán prinesie Pavlovi Hrušovskému aj hlasy ich členov a sympatizantov. Tento plán ale od začiatku dostával trhliny v podobe váhania SDKÚ-DS. Navyše, na označenie kandidáta pravice ašpirovalo aj viacero ďalších kandidátov, vrátane Radoslava Procházku a Milana Kňažka. Na popularite kandidáta z radov KDH nepridala ani dohoda hnutia s vládny Smerom-SD, v priebehu kampane pred prvým kolom na zmene ústavy, ktorá mala obsahovať deklaráciu výnimočnosti manželského zväzku a priniesť zmeny v súdnictve. Jednostranný postup KDH, proti vôli jeho stredo-pravých partnerov, narušil presvedčivosť posolstva kampane o spolupráci a spoločnom postupe. Samotný Pavol Hrušovský sa

---

¹⁰³ Rybář, Marek, Spáč, Peter, Voda, Petr: *Prezidentské volby na Slovensku v roku 2014*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 36-37.

dokonca vyjadril, že presadenie ústavnej podpory manželstva bolo pre neho prednejšie ako jeho vlastný volebný zisk.¹⁰⁴ Pavol Hrušovský najviac kritizoval protikandidáta Andreja Kisku. Vyčítal mu, že jeho politické postoje sú neznáme a hodnotové ukotvenie nejasné. Andrej Kiska totiž predstavoval pre Pavla Hrušovského najväčšieho súpera.¹⁰⁵

6.1.7 Ostatní kandidáti

Spoločný postup opozičných stredo-pravých strán pôvodne podporovala aj strana SaS. Liberáli preferovali postavenie jedného spoločného kandidáta, pričom však zdôrazňovali jeho potrebnú otvorenosť aj viac liberálne orientovaným voličom. Keďže sa dohoda v rámci Ľudovej platformy odsúvala, strana začala uprednostňovať vlastný postup. V júni 2013 tak SaS ohlásila kandidatúru svojho poslanca Petra Osuského, pôvodne pochádzajúceho z viac konzervatívneho ideového prostredia. Strana začala petičnú akciu s cieľom vyzbierať potrebný počet 15 tisíc podpisov. Na konci roka došlo k oficiálnemu odovzdaniu podpisov. S ohľadom na dlhodobu nízke preferencie v prieskumoch verejnej mienky sa Peter Osuský, v januári 2014, rozhodol z volieb odstúpiť, čím následne strana SaS podporila kandidáta Radoslava Procházku s podmienkou, že v prípade neúspechu nezaloží nový politický subjekt.

Pre KDH prezidentské voľby predstavovali špecifickú situáciu, keďže okrem oficiálneho kandidáta hnutia Pavola Hrušovského, kandidovali aj bývalí členovia KDH – Radoslav Procházka a Ján Čarnogurský. V prvej polovici roka 2013 zakladateľ a bývalý dlhoročný predseda KDH Ján Čarnogurský deklaroval svoj záujem uchádzať sa o post hlavy štátu a pre tento účel rozbehol petíciu na získanie dostatočného počtu podpisov občanov. Pôvodne sa snažil získať podporu KDH, ale napokon sa rozhodol, že bude kandidovať ako „občiansky“ kandidát a takto zdôvodnil aj svoje rozhodnutie opustiť stranu, ktorú sám spoluzakladal. Ján Čarnogurský sa od počiatku veľmi jasne vymedzil voči predsedovi Smeru-SD Robertovi Ficovi. Opakovane sa vyjadril, že koncentrácia moci v rukách jednej strany by bola škodlivá a tvrdil, že Robert Fico bude hľadať spôsoby, ako zvýšiť právomoci prezidenta. Podľa Čarnogurského by chcel Robert Fico posilniť

---

¹⁰⁴ Mikušovič, Dušan: Na Hrušovského pri debate bučali pre pakt so Smerom. *Denník SME* [on-line]. 4. marec 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7124116/na-hrusovskeho-pri-debate-bucali-pre-pakt-so-smerom.html> [cit. 26. apríl 2016].

¹⁰⁵ Rybář, Marek, Spáček, Peter, Voda, Petr: *Prezidentské volby na Slovensku v roku 2014*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 66-67.

prezidentské kompetencie vo vzťahu k súdnej moci a Slovensko by tak nastúpilo na cestu odklonu od demokracie. Čarnogurský počas svojej aktívnej politickej kariéry často zaujal neortodoxné postoje a jeho oponenti ho často označovali za rusofila. Kontroverzné postoje zaujal aj pred prezidentskými voľbami. V rusko-ukrajinskom konflikte zastával proruské postoje. Vyhlásil napríklad, že Prezident Vladimir Putin nebol zodpovedný za násilie na východe Ukrajiny a že referendum o pripojení Krymu k Rusku bolo logickým vývojom v dôsledku porušenia dohôd ukrajinskou vládou.¹⁰⁶

Jedinou ženou – kandidátkou na post hlavy štátu bola Helena Mezenská, poslankyňa NR SR za hnutie OĽaNO. Nebola však oficiálnou kandidátkou hnutia, ale volieb sa zúčastnila ako nezávislá. Tá do súťaže vstúpila až v jej posledných mesiacoch, z čoho vyplývalo i načasovanie zberu podpisov občanov. To trvalo až do formálneho termínu pre registráciu kandidátov a podpisy v prospech Heleny Mezenskej boli doručené iba hodinu pred jeho uplynutím.

Do prezidentských volieb v roku 2014 sa zapojili aj kandidáti, ktorých reálne šance na úspech sa od počiatku dali vnímať ako minimálne. V rámci tejto skupiny sa vyskytli ako nestraníci, tak aj nominanti marginálnych neparlamentných politických strán. Spoločným rysom týchto kandidátov tak bolo nevyhnutné získavanie potrebného počtu podpisov od občanov, keďže toto bol jediný spôsob, akým mohli vstúpiť do súťaže o post prezidenta. S podporou politickej strany kandidovali Stanislav Martinčko, Jozef Šimko a Ján Jurišta. Ako občianski kandidáti bez stránickej podpory kandidovali Jozef Behýl, Viliam Fischer a Milan Melnik.

6.2 Výsledky volieb

6.2.1 Prvé kolo volieb

Víťazom prvého kola prezidentských volieb, ktoré sa konali v 15. marca 2014, sa stal predseda vlády Robert Fico s 28% hlasov. Predseda Smer-SD si síce v konkurencii viacerých rivalov dokázal zaistiť prvé miesto, avšak jeho výsledok nebol zvlášť presvedčivý, keď značne zaostal za predpokladmi vyplývajúcimi z prieskumov verejnej mienky. V tých sa aj na začiatku marca stabilne pohyboval vysoko nad hranicou 30%, čo však samotné voľby nepotvrdili. Výsledok viac než pol milióna hlasov bol pritom najnižší, s akým ktokoľvek dokázal v prvom kole slovenských

---

¹⁰⁶ Vražda, Daniel: Čarnogurský navštívil Kotlebu, Krym za referendum neodsudzuje. *Denník SME* [on-line]. 6. marec 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7126756/carnogursky-navstivil-kotlebu-krym-za-referendum-neodsudzuje.html> [cit. 26. apríl 2016].

prezidentských volieb zvíťaziť. Pre porovnanie, Ivan Gašparovič v prezidentských voľbách v roku 2009, ktorého silne podporoval Smer-SD, získal pri porovnateľnej účasti o vyše 300 tisíc hlasov viacej. V parlamentných voľbách v roku 2012 získal Smer-SD o vyše 600 tisíc hlasov viacej, pričom v preferenčnom hlasovaní dosiahol Robert Fico o vyše 200 tisíc hlasov viacej ako v prvom kole prezidentských volieb.¹⁰⁷ Aj keď sa v parlamentných voľbách využíva odlišný volebný systém a zúčastňuje sa na nich vyšší podiel občanov, uvedené čísla naznačujú slabosť Ficovho víťazstva v prvom kole súťaže o najvyšší ústavný post. Jedným z dôvodom jeho nepresvedčivého výsledku bol tzv. „Kukanov efekt“¹⁰⁸, keď Robert Fico svojou pozíciou jasného favorita mohlo odradiť časť podporovateľov zúčastniť sa prvého kola, pretože to nepovažovali za potrebné. Iná časť jeho sympatizantov ho nevolila, pretože si neželala, aby odišiel z funkcie predsedu vlády. Taktiež úspešná mobilizácia ostatných kandidátov, ktorých leitmotívom bolo zabrániť mocenskej koncentrácii v rukách jednej strany resp. jednej osoby, a teda voliť hociktorého iného kandidáta len nie Roberta Fica.

S pomerne malou stratou sa umiestnil občiansky kandidát Andrej Kiska. Ten obdržal 24% odovzdaných hlasov, čím sa potvrdil jeho preferenčný vzostup, zachytený poslednými prieskumami verejnej mienky. Na treťom mieste sa umiestnil Radoslav Procházka, ktorý dosiahol solidný výsledok – 21,24% hlasov. Na rozdiel od Andreja Kisku, Radoslavovi Procházkovi prieskumy merali nižšie hodnoty, teda k nárastu jeho podpory prispel silný záver predvolebnej kampane. Ako štvrtý už s významným odstupom skončil Milan Kňažko s 12,86% hlasov. Kandidát strán Ľudovej platformy – Pavol Hrušovský dokázal získať iba 3,33% hlasov, čím dosiahol iba zlomok podpory, akou disponovali strany, ktoré jeho kandidatúru podporovali. Piate miesto a 5,10% odovzdaných hlasov znamenalo pre kandidáta SMK – Gyulu Bárdosa relatívny úspech, keďže jeho účasť vo voľbách fakticky neašpirovala na celkové víťazstvo, ale iba na obnovu niekdajšieho postavenia strany SMK. Gyulovi Bárdosovi sa teda podarilo získať viac hlasov ako kandidátovi s formálnou podporou konkurenčného Mosta-Híd.

---

¹⁰⁷ Spáč, Peter: *Tichý hlas voličov. Preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 186.

¹⁰⁸ V prezidentských voľbách v roku 2004, kandidát stredo-pravej vládnej koalície a minister zahraničných vecí Eduard Kukan bol predpokladaným vyzývateľom Vladimíra Mečiara do prípadného druhého kola volieb, čo odradilo časť jeho voličov prísť k urnám. Nakoniec Eduardovi Kukanovi chýbalo iba 3644 hlasov na druhého v poradí Ivana Gašparoviča, ktorý spolu s Vladimírom Mečiarom postúpil do druhého kola.

Rovnako ako vo všetkých predošlých prezidentských voľbách, ani v roku 2014 sa nepodarilo hlavu štátu zvoliť v prvom kole. Do druhého kola tak postúpili Robert Fico a Andrej Kiska. Účasť v prvom kole dosiahla 43,4%, teda platný hlasovací lístok odovzdalo 1,9 milióna oprávnených voličov.

Tabuľka č. 9 Výsledky prvého kola prezidentských volieb v roku 2014

Kandidát	Počet platných hlasov	Podiel platných hlasov v %
Robert Fico	531 919	28,00
Andrej Kiska	455 996	24,00
Radoslav Procházka	403 548	21,24
Milan Kňažko	244 401	12,86
Gyula Bárdos	97 035	5,10
Pavol Hrušovský	63 298	3,33
Helena Mezenská	45 180	2,37
Ostatní	57 955	3,03

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2014.

Napriek slabšiemu výsledku Roberta Fica v prvom kole, naďalej bol považovaný za najväčšieho favorita na post prezidenta. V kampani pred druhým kolom pokračoval premiér v obviňovaní Andreja Kisku z kontaktov na scientologickú cirkev a z nekalého podnikania, pričom argumentoval aj údajnými súdnymi rozhodnutiami, ktoré však nepredložil. Robert Fico pritom používal argumenty, ktoré sa objavili aj v letákovej antikampani proti Andrejovi Kiskovi, ku ktorej autorstvu sa nikto nehlásil. Andrej Kiska na antikampaň reagoval podaním trestného oznámenia na neznámeho páchatel'a pre ohováranie a krivé obvinenie a bezprostredne po vyhlásení výsledkov prvého kola podal trestné oznámenie aj na Roberta Fica. Reagoval tak na premiérove vyhlásenia o údajnom úžerníctve pri podnikaní.¹⁰⁹

Obaja kandidáti zvolili rozdielne stratégie kampaní pred druhým kolom volieb. Zatiaľ čo Andrej Kiska sa držal postupov, ktoré sa mu osvedčili už pred prvým kolom, Robert Fico počas necelých dvoch týždňov stratégiu výrazne zmenil.

¹⁰⁹ SITA: Andrej Kiska sa bráni, na Fica už podal trestné oznámenie. *Webnoviny.sk* [on-line]. 18. marec 2014. Dostupné z <http://www.webnoviny.sk/prezidentske-volby-2014/clanok/802986-andrej-kiska-sa-brani-na-fica-uz-podal-trestne-oznamenie> [cit. 27. apríl 2016].

V počiatočnej fáze pokračoval najmä s negatívnou kampaňou proti Andrejovi Kiskovi, no v ďalšej fáze sa naopak snažil predovšetkým zdôrazňovať svoje osobné kvality a prednosti. Neúspešní kandidáti z prvého kola volieb – Radoslav Procházka a Milan Kňažko sa s Andrejom Kiskom dohodli na spoločnej tlačovej konferencii, kde mali vyzvať svojich voličov, aby v druhom kole dali svoj hlas Andrejovi Kiskovi. Tesne pred plánovanou tlačovou konferenciou ale Milan Kňažko poslal textovú správu, v ktorej mu oznámil, že na dohodnuté stretnutie nepríde. Následne Radoslav Procházka tiež nechcel vystúpiť pred novinárov a na samotnom stretnutí s médiami odmietol priamo vyzvať voličov, aby Andreja Kisku volili. Namiesto toho vyzval voličov k účasti na druhom kole volieb s tým, že voliči sami vedia, koho si majú vybrať.¹¹⁰ Na druhý deň ale Milan Kňažko poslal médiám vyhlásenie, v ktorom vyzval voličov voliť Andreja Kisku.

6.2.2 Druhé kolo volieb

Druhé kolo volieb sa konalo 29. marca 2014 a zvíťazil v ňom nestraník Andrej Kiska s 59,31% hlasov. Andrej Kiska objem svojho elektorátu takmer stonásobil a Roberta Fica prevýšil o necelú polovicu. Po roku 2004 sa tak druhýkrát stalo, aby kandidát postupujúci z druhého miesta nakoniec vo voľbách zvíťazil. Predseda vlády Robert Fico v druhom kole za víťazom značne zaostal, keď získal 40,61% hlasov. Účasť v druhom kole sa oproti prvému kolu mierne zvýšila a dosiahla 50,48%.

Tabuľka č. 10 Výsledky druhého kola prezidentských volieb v roku 2014

Kandidát	Počet platných hlasov	Podiel platných hlasov v %
Andrej Kiska	1 307 065	59,39
Robert Fico	893 841	40,61

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2014.

Andrej Kiska dokázal získať podporu voličov, ktorí boli nespokojní s jednofarebnou vládou Smeru-SD a jej predsedom, ale nevideli opozičné strany a ich kandidátov ako prijateľnú alternatívu. To sa výrazne prejavilo najmä v prvom kole volieb, kedy takmer polovica jeho voličov nevedela, ktorú politickú stranu by volila,

¹¹⁰ Piško, Michal: Pár minút pred vystúpením s Kiskom poslal Kňažko SMS, že nepríde. *Denník SME* [on-line]. 25. marec 2014. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7148588/par-minut-pred-vystupenim-s-kiskom-poslal-knazko-sms-ze-nepride.html> [cit. 27. apríl 2016].

resp. sa volieb vôbec neplánovala zúčastniť. V druhom kole sa Andrejovi Kiskovi podarilo svoju podporu významne posilniť ďalšími skupinami voličov. Kľúčové charakteristiky kampane Andreja Kisku, ako boli dôraz na nestraničnosť, absencia politickej minulosti, nekonfliktnosť a ponúkajúca pozitívnej vízie boli hlavnými dôvodmi, ktoré stáli za volebným víťazstvom Andreja Kisku. Zdôrazňovanie týchto atribútov bolo výsledkom dopytu slovenských občanov, ktorému volebný štáb neskoršieho víťaza prispôbil svoju kampaňovú stratégiu.¹¹¹ Andrej Kiska tiež ustál útoky na svoju osobu, pokusy o diskreditáciu a nenechal sa nimi vyprovokovať. Postupne zlepšoval svoju komunikačnú stratégiu počas volebnej kampane. Nemenej dôležitá však bola aj mobilizácia voličov, ktorí si neželali, aby prezidentský úrad zastával jeho protikandidát – Robert Fico, či už z dôvodu koncentrácie moci, alebo osobným a vecným výhradám.

Prezidentské voľby 2014 tak spolu s regionálnymi voľbami v roku 2013 a komunálnymi voľbami na konci roku 2014, upozornili na absenciu dôveryhodných politických lídrov na stredo-pravej časti politického spektra, krízu politických strán, znechutenie ľudí z tradičnej politiky a rast podpory pre nestraničných kandidátov. Neúspech ako aj samotná nominácia Pavla Hrušovského dokumentovala na túto personálnu vyprázdnenosť a krízu strán Ľudovej platformy. Voľby poukázali aj na sukcesívny trend poklesu voličskej podpory pre vládnu stranu Smer-SD, ako aj jej lídra Roberta Fica, ktorí pravdepodobne už svoj politický zenit dosiahli parlamentnými voľbami v roku 2012.

---

¹¹¹ Spáč, Peter: *Tichý hlas voličov. Preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 107, 201.

7 Parlamentné voľby v roku 2016

7.1 Predvolebná kampaň

Európsku úniu začala v roku 2015 sužovať medzinárodná migračná kríza, ktorú spôsobili veľké počty imigrantov. Boli medzi nimi ako utečenci utekajúci pred vojnou, tak aj ekonomickí migranti hľadajúci lepšie miesto na život. Na rozdiel od susedného Rakúska a Maďarska, sa Slovenska táto kríza priamo nedotkla, keďže nebola tranzitnou ani cieľovou krajinou. Stala sa však ústrednou politickou témou vládnej strany Smer-SD na čele s premiérom Robertom Ficom. Smer-SD začal využívať protiimigrantské nálady s nacionalistickým a populistickým naratívom. Strana založila svoju volebnú kampaň na tejto téme a stala sa jej nosným posolstvom. Na dôležitosť utečeneckej karty pre vládnu stranu s ktorou do volieb išla dokazuje aj fakt, že Smer-SD do posledných mesiacov ani nemal uverejnený volebný program. Povinné kvóty na prerozdelenie imigrantov medzi jednotlivé členské štáty, však zásadne odmietli aj všetky parlamentné aj mimoparlamentné strany.

Napriek snahe Roberta Fica odpútať pozornosť od problémov v zdravotníctve, školstve a justícii, sústredením sa na antimigrantskú otázku, dva mesiace pred parlamentnými voľbami začali veľké demonštrácie učiteľov a zdravotných sestier. Tie do značnej miery oslabili protiutečenecké emócie a začali poukazovať na dlhodobu neriešene situácie v oblasti školstva a zdravotníctva.

V rámci volebnej kampani došlo aj k osobným útokom, a to medzi premiérom Robertom Ficom a lídrom hnutia OĽaNO Igorom Matovičom. Premiér obvinil predsedu Obyčajných ľudí z daňových podvodov, prezentujúc verejne s dokladmi, ktoré podliehajú daňovému tajomstvu. Igor Matovič kontroval informáciami z anonymných zdrojov, že Robert Fico disponuje nelegálnymi finančnými zdrojmi, ktoré údajne má na Belize v schránkovej firme. Ani jedno obvinenie sa nakoniec nepotvrdilo. Tento ostrý konflikt, ktorý odštartoval predseda vlády však premiérovi skôr uškodil a pomohol Igorovi Matovičovi a jeho hnutiu.

7.2 Výsledky volieb

Voľby do NR SR v roku 2016 sa uskutočnili 5. marca. Vo voľbách kandidovalo 23 politických subjektov, teda o tri menej ako vo voľbách v roku 2012. Volebná účasť dosiahla 59,82%, čo predstavovalo najvyššiu volebnú účasť od volieb

v roku 2002. Novinkou oproti predchádzajúcim voľbám bolo dvojtyždňové moratórium na zverejňovanie prieskumov popularity politických strán. Toto novým sa však nestretlo s pozitívnym ohlasom analytikov ani voličov. Podľa sociológov a analytikov sa veľa ľudí rozhoduje v poslednej chvíli a prieskumy tieto javy nedokážu odhaliť. Práve absencia najnovších dát mala za následok, že výsledky volieb spôsobili veľké prekvapenia a zmenu slovenskej politickej mapy.

Víťazom volieb sa stala strana Smer-SD s 28,28% hlasov, čo znamenalo prepad o 16,13%. Zisk 49 mandátov značilo stratu až 34 poslaneckých kresiel. Napriek predpokladom, že vládna strana neobháji svoju väčšinu v zákonodarnom zbore, jej výsledky boli značne horšie ako predpovedali posledné, najmenej 14 dní staré, prieskumy. Posledný prieskum agentúry Focus nameral Smeru-SD 34,60%.¹¹² Ďalším, väčším prekvapením bolo umiestnenie strany SaS na druhom mieste s 12,10% a 21 poslaneckými mandátmi. Liberáli dlhodobo bojovali o účasť v NR SR a strane posledné uverejnené prieskumy namerali len niečo vyše 5%. Na treťom mieste, taktiež nečakane, skončilo hnutie OĽaNO-NOVA, ktoré získalo 11,02% a 19 mandátov. Hnutiu OĽaNO po dohode s hnutím NOVA, pripisovali predvolebné prieskumy približne 6% hlasov. Na štvrtom mieste sa ocitlo SNS so ziskom 8,64% a 15 mandátmi. Výsledok národnárov nebol neočakávaný, keďže úspešný reštart po výmene jej kontroverzného predsedu Jána Slotu, za diplomatickejšieho a umierneniejšieho Andreja Danku, sa očakával. Najväčším prekvapením volieb bol šokujúci výsledok extrémistickej strany ĽSNS, ktoré historicky prekročilo brány parlamentu s 8,04% a 14 mandátmi. Od roku 1990 bude subjekt s podobným profilom zastúpený v slovenskom zákonodarnom zbore a ešte aj financovaný zo štátneho rozpočtu. Podľa posledného uverejneného prieskumu, by strana Mariána Kotlebu dosiahla len 2,1%.¹¹³ Za ňou nesledovala strana Smer rodina – Boris Kollár s výsledkom 6,62% hlasov a 11 poslaneckými mandátmi. Na siedmom mieste sa umiestnil Most-Híd so ziskom 6,50% a rovnako 11 poslancami. Strana Bélu Bugára tak opäť mierne klesla a stratila 2 poslancov. Poslednou stranou, ktorá sa dostala do parlamentu bola strana Siet', ktorá nečakane získala iba 5,60% hlasov a 10 kresiel

---

¹¹² Kern, Miroslav: Posledné prieskumy: súboj pravice a bloku Smer – SNS môže byť tesný. *Denník N* [on-line]. 18. február 2016. Dostupné z <https://dennikn.sk/375938/posledne-prieskumy-suboj-pravice-bloku-smer-sns-moze-byt-tesny> [cit. 29. apríl 2016].

¹¹³ Krbatová, Lucia: Posledný prieskum Focusu: Smer nestúpa, potreboval by partnera. *Denník SME* [on-line]. 18. február 2016. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/20098383/prieskum-focus-smer-nestupa-potreboval-by-koalicneho-partnera.html> [cit. 29. apríl 2016].

v NR SR. Strana sa pritom dlhodobo umietňovala na druhej priečke voličskej podpory. Prvýkrát sa od svojho vzniku do NR SR nedostalo KDH. Strana síce dlhodobo čelila poklesu voličskej podpory, no volebný výsledok 4,94% a neúčast' v parlamentne sa však nepredpokladal. Po tretíkrát neprekročilo prah parlamentu SMK s 4,04%. Jej preferencie taktiež v porovnaní s výsledkami v roku 2012 klesli.

Tabuľka č. 11 Výsledky volieb do NR SR v roku 2016

Politická strana	Počet platných hlasov	Podiel hlasov v %	Počet mandátov	Počet mandátov oproti 2012
Smer-SD	737 481	28,28	49	– 34
SaS	315 558	12,10	21	+ 10
OLaNO	287 611	11,02	19	+ 3
SNS	225 386	8,64	15	+ 15
LSNS	209 779	8,04	14	+ 14
Sme rodina	172 860	6,62	11	+ 11
Most-Híd	169 593	6,50	11	+ 11
Siet'	146 205	5,60	10	+ 10
KDH	128 908	4,94	0	– 16
SMK	105 495	4,04	0	0

Zdroj: Štatistický úrad SR, 2016.

7.3 Povolebná konštelácia

Oproti predošlému volebnému obdobiu zastúpenie v parlamente získalo osem politických subjektov, teda o dva viacej. Došlo k výraznému oslabeniu vládnej strany Smer-SD, vstupu troch nových strán do parlamentu, z ktorých jedna je kryptonacistická (LSNS), ďalšia (Sme rodina) je politicky a ideovo absolútne nevyprofilovaná a tretia – strana Siet', ktorú prieskumy pasovali do pozície lídra pravice a samotný Radoslav Procházka si trúfal na premiárske kreslo, získala iba 5,60% hlasov a skončila ako posledná strana, ktorej sa podarilo prekročiť prah NR SR. Z parlamentu vypadli stálice slovenského politiky – KDH a totálny prepád niekdajšej najviac proreformnej slovenskej strany SDKÚ-DS. Do NR SR sa vrátila nacionalistická SNS. Toto všetko vytvorilo takmer patovú situáciu, keďže všetky strany odmietli spoluprácu s Kotelbovou LSNS a nebola tak možno vytvorenia vlády

bez dovtedy nepredstaviteľnej spolupráce strán SNS a Most-Híd. Situácia tak neumožňovala sformovať väčšinovú vládnu koalíciu ani podľa programovej a ideologickej blízkosti strán, ani podľa doterajších typických delica ideových, hodnotových a etnických línií, ktoré sa dlhodobé formovali medzi jednotlivými stranami. Určitú zmenou oproti minulosti bolo, že pri porovnaní s neonacistami z Kotlebovej strany vyzerá SNS, známa svojou nacionalistickou rétorikou, pod vedením nového predsedu Andreja Danku ako umiernená strana, ktorá sa zo dňa na deň stala prijateľným partnerom pre stredo-pravé subjekty.¹¹⁴

Vytvorili sa tak dve možné riešenia vytvorenia vlády. Prvým z nich bola štvorkoalícia Smeru-SD, SNS, Most-Híd a Siet', ktorá by mala dokopy 85 poslancov. Strany SaS, OĽaNO-NOVA a Sme rodina razantne odmietli spoluprácu so stranou Roberta Fica. Rovnako tak, túto možnosť nepripúšťali ani Most-Híd a Siet', ktoré taktiež odmietli zúčastniť sa na prípadnom rokovaní so Smerom-SD o vytvorení vlády, hoci ich predvolebná rétorika bola voči Smeru-SD viac ambivalentnou ako vymedzujúcou. Druhým riešením by bola koalícia šiestich strán – SaS, OĽaNO-NOVA, SNS, Sme rodina, Most-Híd a Siet' s 87 mandátmi. Skloňovala sa aj alternatíva vytvorenia úradníckej vlády ako aj predčasných volieb, ktoré však všetky parlamentné strany odmietli.

Poverenie na zostavenie vlády obdržal líder víťaznej strany Smer-SD, dosluhujúci predseda vlády Robert Fico. Napriek tomu, predseda SaS Richard Sulík ako predstaviteľ najsilnejšej stredo-pravej strany začal sériu neformálnych rokovaní s ostatnými stredo-pravými stranami o možnosti vytvorenia pravicovej vlády. Neformálne rokovania odmietol predseda SNS Andrej Danko s odôvodnením, že sa zúčastní iba oficiálnych rokovaní s tým, kto má poverenie na zostavenie vlády. Dovtedajšie stretnutia lídrov nasvedčovali tomu, že vytvorenie pravicovej vlády, na čele s Richardom Sulíkom, sa javí byť reálnejšiou možnosťou ako koalícia so Smerom-SD. Povolebné televízne diskusie však ukázali na nekončiace osobné animozity a spory medzi jednotlivými predsedami stredo-pravých strán. Najkritickejšie voči sebe vystupovali predseda OĽaNO-NOVA Igor Matovič a predseda Most-Híd Béla Bugár. Navyše líder strany Sme rodina – Boris Kollár odmietol priamu účasť v exekutive a prípadnej stredo-pravej vláde by prejavoval iba

---

¹¹⁴ Mesežnikov, Grigorij: Šokující výsledky slovenských voleb. *Tidenik Dotyk* [on-line]. 12. marec 2016. Dostupné z http://www.dotyk.cz/11-2016/20_sokujici-vysledky-slovenskych-voleb-fakta-a-souvislosti [cit. 30. apríl 2016].

tichú podporu. Navyše boli medializované fotografie zachytávajúce Borisa Kollára s ľuďmi, figurujúcimi na mafiánskych zoznamoch.

Pravicová vláda by tak bola komplikovaná a nestabilná a jej trvácnosť otázná. 7. marca prijal prezident Andrej Kiska lídrov všetkých strán, ktoré sa dostali do parlamentu, s výnimkou Roberta Fica, ktorý bol na summite Európskej únie a Mariana Kotlebu z ĽSNS. Denník Nový čas uverejnil na druhý deň fotografie zachytávajúce Radoslava Procházku ako opúšťa Úrad vlády. Napriek uverejneným fotografiám predseda Siete poprel stretnutie s Robertom Ficom a odmietol špekulácie o rokovaní a možnej vláde so Smerom-SD.¹¹⁵ Neskôr priznal stretnutie na Úrade vlády s Robertom Kaliňákom.

Kľúčovým momentom však bol snem strany SNS týždeň po voľbách t.j. 12. marca, kedy národnári odmietli možnú účasť vo vláde s „neštandardnými stranami“ za ktoré považovali hnutie OĽaNO-NOVA a stranu Sme rodina. V ten istý deň v reakcii na to sa zišlo predsedníctvo Mosta-Híd, ktoré dementovalo svoje predošlé vyhlásenia nerokovať so Smerom-SD a deklarovalo pripravenosť rokovať s Robertom Ficom.¹¹⁶ Na druhý deň bolo zvolané aj predsedníctvo strany Siet', ktoré rovnako zmenilo svoje stanovisko a odsúhlasilo rokovania so Smerom-SD.¹¹⁷ V reakcii na toto rozhodnutie ohlásili traja novozvolení poslanci Miroslav Beblavý, Katarína Macháčková a Simona Petrik svoje rozhodnutie opustiť Siet', ak strana vstúpi do vlády so Smerom-SD, SNS a Mostom-Híd. Pre stranu by to znamenalo nemožnosť vytvorenia poslaneckého klubu v NR SR. Bol dokonca vytvorený webový portál nievmojommene.sk, kde mohli voliči ale aj členovia Siete na poslancov apelovať, aby nešli do vlády so Smerom-SD.¹¹⁸ Rokovania medzi štyrmi stranami pokračovali raketovým tempom. V priebehu troch dní bola dosiahnutá dohoda o spoločných programových prioritách budúcej koalície a o rozdelení kresiel vo vládnom kabinete. Zo strany Most-Híd následne vystúpil jej podpredseda a jeden zo

---

¹¹⁵ HNonline.sk: Procházka poprel stretnutie s Ficom. Nový Čas ho nafotil pred Úradom vlády. *Hospodárske noviny* [on-line]. 8. marec 2016. Dostupné z <http://tv.hnonline.sk/aktualne-video/593527-prochazka-poprel-stretnutie-s-ficom-novy-cas-ho-nafotil-pred-uradom-vlady> [cit. 30. apríl 2016].

¹¹⁶ Krajánová, Daniela, Pažitková, Martina: Bugár je pripravený rokovať s Ficom, ak dostane pozvánku. *Denník N* [on-line]. 12. marec 2016. Dostupné z <https://dennikn.sk/403795/bugar-pripraveny-rokovat-ficom-dostane-pozvanku> [cit. 30. apríl 2016].

¹¹⁷ SITA: Predsedníctvo Siete odsúhlasilo rokovania so Smerom o vláde. *Webnoviny.sk* [on-line]. 13. marec 2016. Dostupné z <http://www.webnoviny.sk/parlamentne-volby-2016/clanok/1047552-predsednictvo-siete-odsuhlasilo-rokovania-so-smerom-o-vlade> [cit. 30. apríl 2016].

¹¹⁸ Dugovič, Matej: Siet' sa na Smere rozpadá, Most je zatiaľ jednotný. *Denník N* [on-line]. 14. marec 2016. Dostupné z <https://dennikn.sk/405677/siet-sa-smere-rozpada-most-zatial-jednotny> [cit. 30. apríl 2016].

zakladateľov Zsolt Simon. Vládna koalícia tak prišla o piatich poslancov a ostala jej väčšina s 81 mandátmi. Dňa 22. marca bola podpísaná koaličná zmluva a o deň neskôr prezidentom Andrejom Kiskom vymenovaná nová vláda. Na rozdiel od všetkých doterajších koaličných zmlúv, lídri koaličných strán dokument nezverejnili. Hoci sa takáto povinnosť naň nesťahuje, je však zaužívaným pravidlom.

Rovnako tak ako volebné výsledky, tak aj rýchle zostavenie vlády v zdanlivo neriešiteľnej situáciu vyvolali šok ako aj značnú časť pobúrenia. „Účasť Most-Híd a Siete na takto rýchlo zlepenej koalícii, vyvolala búrku nevôle zo strany ich voličov a partnerov v stredo-pravom tábore. Začali padať obvinenia z politického kupovania, z vydierania, z podľahnutia tlakom, vyvíjaným miestnymi oligarchami, ktorí by neradi prišli o svoje doterajšie výhodné postavenie pri biznise so štátom, ktoré im zabezpečoval Smer-SD.“¹¹⁹ Skloňovali sa aj úvahy o dopredu dohodnom postupe ešte pred snemom SNS.

Na jednej strane vznik vládnej koalície Smer-SD, SNS, Most-Híd a Siet' znamená najzásadnejšiu zmenu v interakciách medzi politickými stranami na Slovensku od roku 1990, na druhej strane formovanie vlády v tomto zvláštnom zložení s veľkou pravdepodobnosťou zabráni výraznejšej zmene vo výkone moci oproti funkčnému obdobiu jednofarebnej vlády Smeru-SD. Silná mocenská pozícia Smeru-SD totiž zostala po voľbách 2016 zachovaná, napriek strate 34 mandátov. Predsavzatia relevantných stredo-pravých strán, deklarované pred voľbami a tesne po nich, že vládnutie Smeru-SD musí byť ukončené a že sa budú o túto prioritu usilovať v maximálnej možnej miere, zostali nenaplnené. Stalo sa to preto, že sa časť stredo-pravého spektra rozhodla spolupracovať so Smerom-SD (t. j. prispela k nevyhnutnej podmienke na pokračovanie jeho vládnutia) bez toho, aby sa čo i len pokúsila o vládu bez Smeru-SD. Prekvapujúce je aj rozloženie síl v koalícii, kde Smer-SD disponuje až 9 ministerstvami, SNS 3, Most-Híd 2 a Siet' 1 ministerstvom. Strany Most-Híd a Siet' argumentovali svojimi nízkymi volebnými výsledkami, avšak bez ich účasti by žiadna vláda nemohla vzniknúť. V koaličných vládach všeobecne platí, že slabší členovia koalície získavajú posty nad svoju nominálnu váhu (počet mandátov v parlamente). Most-Híd a Siet' však na túto svoju pozičnú silu dezertovali. Rozdelenie vládnych kresiel medzi novými koaličnými partnermi svedčí o jednoznačnej

---

¹¹⁹ Mesežnikov, Grigorij: Slovenské voľby 2016: šok pre slovenskú demokraciu. *Heinrich Böll Stiftung Praha* [on-line]. 22. marec 2016. Dostupné z <http://cz.boell.org/cs/2016/03/22/slovenske-volby-2016-sok-pre-slovensku-demokraciu> [cit. 30. apríl 2016].

dominancii Smeru-SD a marginálnom postavení stredo-pravej dvojice Most-Híd a Siet' aj z hľadiska počtu získaných ministerstiev, aj z hľadiska významu rezortov, ktoré pripadli ich zástupcom. Toto hegemonne postavenie Smeru-SD v rámci vládnej koalície deklaruje aj samotné Programové vyhlásenie vlády v ktorom sa uvádza, že vládna koalícia je „vládou kontinuity a pokroku“.

„Nie je celkom jasné, ako tieto strany budú realizovať svoje priority (zjavne odlišné od priorít Smeru-SD, ak vychádzame z ich volebných programov) v situácii, keď prakticky vo všetkých významnejších rezortoch zostávajú vo vedúcich pozíciách tí istí ľudia zo Smeru-SD na čele s jeho predsedom. Úvahy o tom, že by Most-Híd a Siet' mohli žiadať radikálne zmeny v rozdelení kresiel (alebo v personálnom obsadení niektorých kľúčových pozícií), neboli celkom realistické. No samotný fakt, že Smer-SD poľahky odsúdil dve stredo-pravé strany de facto do pozície štatistov, svedčí o tom, že musel počítat' od samého začiatku, že tieto strany nebudú mať proti takémuto rozdeleniu pozícií vážnejšie námietky.“¹²⁰

Medzi argumenty, ktoré sa najčastejšie uvádzajú na zdôvodnenie vstupu Mosta-Hídu a Siete do vlády so Smerom a SNS, patrí nevyhnutnosť zachovania celkovej politickej stability v krajine, potreba zabezpečiť proeurópske a transatlantické zahraničnopolitické smerovanie a zabránenie rozširovania fašizmu v spoločnosti. No pri bližšej analýze sa ukazujú tieto argumenty ako nie veľmi presvedčivé. Najmä posledný argument – zastaviť šírenie fašizmu neobstojí. Jeden z dôležitých faktorov vzostupu extrémistických síl bola oligarchizácia demokracie, korupcia, klientelizmus a nevyžiteľnosť práva, teda neduhy spoločnosti, ktoré dve vlády Smeru-SD priamo svojou činnosťou podporovali. Rovnako tak aj rozduchovanie protiimigrantských vášní Robertom Ficom a jeho stranou. Práve vstup do koalície so stranou, ktorá nesie osemročnú zodpovednosť za stav spoločnosti, čím Most-Híd a Siet' popreli vlastné predvolebné aj povolebné vyhlásenia a najmä spôsobom a rýchlosťou akou sa vládna koalícia sformovala, spoločnosť viac frustrujú a posilňujú tak radikálne sily.

Napriek pochybnostiam ohľadne spôsobu a dôvodu vzniku vládnej koalície, spolupráca medzi stranami SNS a Most-Híd predstavuje historický milník, ktorý

---

¹²⁰ Mesežnikov, Grigorij: Smer obsadil Most-Híd a Siet' do pozície štatistov. *Denník SME* [on-line]. 27. marec 2016. Dostupné z <http://komentare.sme.sk/c/20126237/smer-obsadil-most-hid-a-siet-do-pozicie-statistov.html> [cit. 1. máj 2016].

môže napomôcť slovensko-maďarským vzťahom a ukončiť tak deliace čiary a zneužívanie tzv. maďarskej karty. Zároveň však vznikajú nové medzi vládnu koalíciou, ktorú opozičné stredo-pravé strany nazývajú aj „zlepencom oligarchov“ a stranami SaS, OĽaNO-NOVA a Sme rodina.

Ďalšou polarizáciou je medzi neofašistickou stranou ĽSNS a ostatnými demokratickými silami. Jej neofašistický charakter vyplýva najmä z jej minulosti, teda keď strana existovala pod názvom Slovenská pospolitosť, a ktorá bola Najvyšším súdom rozpustená, pretože jej politická činnosť bola v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky. Členovia strany verejne oslavovali prostredníctvom uniforiem, pozdravov („Na stráž!“) a rôznych insígnií vojnový Slovenský štát. Hoci ĽSNS bola nútená upustiť od flagrantných prejavov sympatií ku klerofašistickému režimu, jej korene ako aj verbálne i neverbálne prejavy členov strany, či na sociálnych sieťach alebo zhromaždeniach ostali nezmenené.

7.3.1 Dôvody úspechu ĽSNS

Osem percent slovenských voličov svojou podporou vo voľbách legitimizovalo stranu, ktorá je v zásadnom rozpore so všetkým, čo tvorí vnútorné základy a vonkajšie rámce súčasného spoločenského usporiadania krajiny – s liberálno-demokratickým modelom, s existujúcim systémom ochrany ľudských práv, s miestom Slovenska v integrovanej Európe, s bezpečnostnými zárukami poskytovanými našim členstvom v NATO a záväzkami z neho vyplývajúcimi, s protifašistickou štátnou doktrínou, s celkovým odkazom novembra 1989. Ideál krajiny, ktorý prezentujú ľudia z tejto strany a z jej kandidátskej listiny, je akási modernejšia odroda niekdajšieho fašistického tisovskeho štátu, s ktorou súčasné demokratické usporiadanie Slovenskej republiky nemá nič spoločné, nehovoriac o jej medzinárodnom statuse. Priamymi a nepriamymi spolutvorcami atmosféry, ktorá značne nahrala extrémistom, sa stali umiernené politické sily. Najväčšiu zodpovednosť za to nesie vládny Smer-SD, ktorý rozpútal protimigračnú hystériu. Protiutečenecká kampaň v réžii Smeru-SD prekonala dokonca aj silnú protimaďarskú kampaň, ktorú táto strana rozpútala pred parlamentnými voľbami 2010. Vládna strana tak legitimizovala nenávisťné emócie voči inakosti rôzneho druhu. Celkovo však platí, že posilňovanie antagonizmu voči istej skupine ľudí neposilňuje stranu, ktorá ju

rozpútala (ako sa Smer-SD domnieval), ale extrémistické sily, ktoré ponúkajú populistické jednoduché „riešenia“.¹²¹

Za posledné roky silnela a silnie frustrácia z oligarchizácie spoločnosti, únosu štátu, nevymožiteľnosti práva, korupcie, klientelizmu, ktoré sú rozrastené na všetkých úrovniach spoločnosti, neriešenie rómskej problematiky, problémov v zdravotníctve a školstve ako aj prehľbovanie rozdielu medzi bohatými a chudobnými. K týmto náladám sa pridala spomínaná antagonistická rétorika voči imigrantom, ktoré posvätili a vyburcovali politicky deklarovanú nevraživosť aj k inej minorite, a to rómskej, ktorá na rozdiel od imigrantov je reálnym slovenským problémom. Pri dlhodobom zanedbávaní týchto otázok môže dôjsť aj k podkopávaniu celého systému liberálnej demokracie, keďže jej elity tieto problémy nedokážu resp. nechcú riešiť. Útočisko potom istá časť voličov hľadá práve v antisystémových až radikálnych stranách, ktoré stoja v opozícii voči samotnému režimu a podkopávajú jeho legitimitu. Keď zlyhávajú elity, posilňujú extrémisti a antiestablishmentové strany so svojimi populistickými heslami a riešeniami. Hoci medzi voličmi ĽSNS sú pochopiteľne aj prívrženci fašistickej alebo nacistickej ideológie, časť elektorátu tvoria voliči, ktorí sú deprimovaní neriešením ich problémov a ktorí by za iných okolností volili demokratické politické subjekty. Ide o tzv. protestných voličov. Pozoruhodným a zároveň alarmujúcim ukazovateľom je fakt, že medzi voličmi ĽSNS bola aj veľká časť prvovoličov, čo je exemplárnou ukážkou krízy slovenského školstva.

Je preto možné očakávať ďalšie posilňovanie tejto strany, kým palčivé problémy slovenskej spoločnosti nebudú adekvátne riešené. To, že k výrazným zmenám najmä v otázke korupcie a trestnoprávnej zodpovednosti politických a ekonomických špičiek nedôjde, dokumentuje aj opätovné obsadenie ministerstva vnútra Robertom Kalinňákom ako aj pokračovanie nedôveryhodných osôb na najvyšších postoch prokuratúry a polície.

Z teoretického hľadiska ide o klasickú antisystémovú stranu, ktorá má v parlamente pomerne silné umiestnenie (disponuje 14 mandátmi). Jej trvalosť však ukáže až čas. Žiadna iná strana s nie je a zrejme ani nebude ochotná vyjednávať o vláde a strana tak je paralizovaná v opozícii, však nestráca vplyv na stranícku súťaž

---

¹²¹ Mesežnikov, Grigorij: Vírus extrémizmu a zlomový okamih. *Denník SME* [on-line]. 6. marec 2016. Dostupné z <http://komentare.sme.sk/c/20111175/virus-extremizmu-azlomovy-okamih.html> [cit. 30. apríl 2016].

a ako to u antisystémových strán býva, disponuje tzv. vydieračským (resp. opozičným) potenciálom.¹²²

7.3.2 Stredo-pravé strany

Parlamentné voľby 2016 jasne poukázali na to, že si voliči nepriali pokračovanie vlády jednej strany. Voliči preferovali strany, ktoré sa dokázali jasne vyhraniť voči Smeru-SD – strany SaS a OĽaNO-NOVA a potrestali strany, ktoré takéto jasné poslanstvo nedokázali svojmu elektorátu poskytnúť, alebo ho poskytli príliš neskoro po viacerých zmenách postojov, ako to bolo v prípade Siete a Mosta-Híd. Takisto voliči uprednostnili antisystémový populistický projekt Sme Rodina, alebo neonacistickú krajnú pravicu v podobe Kotlebovej ĽSNS. Pohoreli etablované stredo-pravé strany KDH a SDKÚ-DS, ktoré nedokázali voličov presvedčiť svojimi programami a zakryť personálnu vyprázdnenosť. V prípade SDKÚ-DS bol jej výsledok očakávaný, keďže strana dlhodobo počas štyroch rokov upadala.

SaS sa stala novým lídrom stredo-pravého politického spektra. Strana sa pod vedením Richarda Sulíka správa skôr doktrínársky než pragmaticky. Liberáli nie sú nastavení na kompromisy so svojimi ideologickými odporcami a snažia sa chrániť čistotu svojej ideovej línie. „Vzhľadom na to, že SaS opakovane a jednoznačne odmietala pred voľbami koalíčnú spolupráciu so Smerom-SD, pričom jedným z jej hlavných volebných posolstiev bolo ukončenie vlády Smeru-SD. Dodržaním predvolebného sľubu SaS svojich voličov nesklamala, naopak, získala ďalších, čo potvrdili prvé povolebné prieskumy.“¹²³ Strana sa pred voľbami rozhodla pre riskantný krok, a to samostatný postup do volieb a odmietnutie koalície s hnutím OĽaNO a NOVA. Tento krok sa ukázal byť správny, keďže spoločná koalícia by nemusela nutne znamenať vyšší výsledok, aký dosiahli strany samostatne. Keďže strany majú rozdielny typ elektorátu, ich spojenie by automaticky neviedla ku kumulácii hlasov.

Po neúspechu KDH tak v NR SR absentuje zastúpenie konzervatívnej pravicovej strany. Hnutie OĽaNO-NOVA predstavuje voľnejšie zoskupenie osobností, bez striktnej ideologickej profilácie, hoci väčšina jej poslancov inklinuje

---

¹²² Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu* Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 127-128.

¹²³ Mesežnikov, Grigorij: Cesta SaS smerom k Smeru nevedie. *Hospodárske noviny* [on-line]. 13. apríl 2016. Dostupné z <http://dennik.hnonline.sk/slovensko/595429-cesta-strany-sas-smerom-k-smeru-nevedie> [cit. 30. apríl 2016].

ku konzervativizmu. Predseda hnutia Igor Matovič prezentoval snahu otvoriť členstvo a vybudovať ľudové hnutie spoločne s hnutím NOVA Daniela Lipšica a ministranou Jána Budaja¹²⁴.

Vedenie KDH reagovalo na výsledky volieb podaním rezignácie na čele s jej predsedom Jánom Figeľom. Strana si následne bude voliť na najbližšom kongrese nové vedenie. O post predsedu sa bude uchádzať Alojz Hlina, ktorý sa stal členom hnutia len pár týždňov po voľbách ako aj primátora Levoče Milan Majerský. Je však otázne, či strana dokáže prostredníctvom nových ľudí osloviť stratený elektorát, prípadne ho rozšíriť.

Most-Híd po vstupe do koalície so Smerom-SD, SNS a Siet'ou, zrejme stratí časť svojho maďarského, ako aj slovenského elektorátu. Strana delkovovala ochotu rokovať o nožnej budúcej spolupráci s konkurenčnou SMK, tá však stretnutie po vzniku koalície odmietla. Strana napriek tomu, že sa redefinovala z etnickej strany na stranu občiansku, nedokázala zvýšiť svoj elektorát. Napriek kritike zo strany opozície a časti voličstva, najmä intelektuálov, ktorí boli sympatizanti strany, v prvých povolebných prieskumoch si Most-Híd pohoršil minimálne. Budúcnosť strany bude závisieť od jej pôsobenia vo vláde a naplňania jej programu. Z pozície Mosta-Híd ako koaličného partnera Smeru-SD a SNS sa pravdepodobne bude snažiť ťažiť SMK, ktoré taktiež ako KDH čaká výmena vedenia.

Strana Siet', ktorá sa pasovala do pozície lídra stredo-pravej scény nakoniec skončila ako posledná strana, ktorá získala zastúpenie v NR SR. Jej slabý výsledok bol spôsobený najmä lavírovaním jej predsedu ohľadne nožnej spolupráce so Smerom-SD. Radoslav Procházka menil svoje stanoviská a po kauze nahrávky s Igorom Matovičom sa stal pre časť elektorátu nedôveryhodným. Taktiež prehnané ambície a egocentrizmus predsedu Siete mohli odradiť voličov, ktorí dali hlas stranám, ktoré jednoznačne a nemenne odmietli spoluprácu so Smerom-SD. Po vstupe Siete do koalície stranu opsustili traja poslanci a množstvo členov strany. Siet' tak prišla o poslanecký klub skôr ako sa sformoval nový parlament. Potenciálny líder pravice sa tak stal štvrtoradým koaličným partnerom strany, ktorej mal byť priamym vyzývateľom. Voliči tento krok neprijali s pochopením a v prvých povolebných

---

¹²⁴ Ján Budaj je predsedom strany Zmena zdola - demokratická únia. V parlamentných voľbách 2016 kandidoval za hnutie OĽaNO-NOVA a bol zvolený za poslanca NR SR.

prieskumoch by a strana opakovane nedostala do NR SR.¹²⁵ Na rozdiel od Mosta-Híd, ktoré má stabilnejších voličov, je nepravdepodobné, že sa Siet' v ďalších voľbách dostane do NR SR. Jej predseda ako aj celá strana sa vstupom do koalície so Smerom-SD diskvalifikovalo.

Strana Borisa Kollára – Sme rodina je doposiaľ ťažko definovateľný projekt, ktorý v sebe zahŕňa prvky populistického antiestablishmentového naratívu. Stranu možno charakterizovať skôr ako populistickú než antisystémovú, keďže sa nevymedzuje voči parlamentnej demokracii ako takej, na rozdiel od ĽSNS a taktiež disponuje teoretickým koalíčným V strane je dôležitou ideologickou postavou jej podpredseda Milan Krajniak, ktorý bol spolupracovníkom ex-ministra vnútra Daniela Lipšica z hnutia OĽaNO-NOVA. Strana prezentuje konzervatívne postoje v sociálno-kultúrnych otázkach, čo však vzhľadom k osobnosti a spôsobu života jej predsedu vyznieva obskúrne. Podľa prieskumoch vyhotovených tesne po voľbách, by sa strana do NR SR nedostala. Ide o klasický protestný subjekt na jedno použitie, ktoré však na rozdiel od iných strán na jedno volebné obdobie (ZRS, SOP, ANO) nevstúpilo priamo do vlády, ale bude prebývať v opozícii. Životaschopnosť strany, tak bude závisieť na charizme jej predsedu ako aj od schopnosti programovo sa profilovať a oslovovať tým svojich voličov.

Pre SDKÚ-DS parlamentné voľby 2016 zrejme znamenali politický testament. Z pozície predsedu následne odstúpil Pavol Frešo, ktorému sa stranu nepodarilo za štyri roky vzkriesiť, ale pochovať. Strana sa tak zaradila k stranám, ktoré vznikajú a zanikajú so svojim predsedom. Napriek výmene Mikuláša Dzurindu, strana nedosponovala po odchode Ivety Radičovej z politického života osobnosťami, ktoré by ho dokázali nahradiť. Aj keď nešlo apriori o stranu založenú na jednom človeku, štýl politiky oboch jej predsedov mal za následok postupné odchody výraznejších členov strany, ktorí mohli mať potenciál viesť stranu k opätovnému progresu.

Do nadchádzajúcich volieb pravdepodobne vznikne viacero nových subjektov na stredo-pravej časti z ktorých najväčšie predpoklady uspieť má súčasný primátor Trečína a bývalý generálny riaditeľ Slovenskej televízie Richard Rybníček. Ten

---

¹²⁵ Krempaský, Ján: Siet' by sa podľa prieskumu opäť nedostala do parlamentu. *Denník SME* [on-line]. 23. marec 2016. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/20122648/siet-by-sa-podla-prieskumu-opat-nedostala-do-parlamentu.html> [cit. 1. máj 2016].

ohlásil ambíciu založiť novú konzervatívnu stranu, ktorá by zjednotila kresťanských a konzervatívnych voličov, po vzore nemeckej CDU-CSU. Deklaroval aj zámer zmeniť volebný systém, územnosprávne členenie Slovenska, redukciu štátnej správy a ministerstiev ako aj špeciálneho ministra pre rómsku problematiku.¹²⁶ Budúcnosť a šance tohto projektu nemožno v čase spracovávaní diplomovej práce dostatočne prejudikovať vzhľadom na absenciu dát, ktoré by boli k dispozícii o prípadnej voličskej podpore tejto strany. Richard Rybníček však disponuje značnou podporou v meste Trenčín, keď bol za primátora zvolený dve funkčné obdobia po sebe, avšak pre zvyšok Slovenska je skôr neznámy.

---

¹²⁶ Korda, Eugen: Rybníček: Chcem zmeniť túto krajinu a viem ako. *.týždeň* [on-line]. 14. marec 2016. Dostupné z <http://www.tyzden.sk/politika/30437/rybnicek-chcem-zmenit-tuto-krajinu-a-viem-ako> [cit. 1. máj 2016].

Záver

Slovensko zažilo za posledných šesť rokov troje parlamentné voľby a zásadné prekreslenie politickej mapy. Vo voľbách v roku 2010 došlo k výmene vlády, kedy napriek volebnému víťazstvu Smer-SD nedokázal zostaviť vládnu väčšinu. Dovtedajšie vládne strany Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS tak boli nútené odísť do opozície. V prípade ĽS-HZDS išlo o mimoparlamentnú opozíciu, po prvýkrát od svojho založenia. Na ich miesto nastúpili stredo-pravé strany na čele s Ivetou Radičovou a SDKÚ-DS. Tá sa spojila s KDH a dvoma novými politickými subjektmi – SaS a Most-Híd. Tie de facto nahradili predošlú liberálnu stranu (ANO) a stranu maďarskej menšiny (SMK), ktoré boli súčasťou poslednej vlády Mikuláša Dzurindu. Krehká koalícia však pri moci vydržala iba necelé dva roky. Predčasné voľby v roku 2012 opäť spôsobili mocenskú diskontinuitu. Víťazom volieb sa očakávne stal Smer-SD s historicky najvyšším počtom hlasov a preferencií. To Robertovi Ficovi umožnilo zostaviť vládu bez potreby koaličných strán. Voľby významne oslabili SDKÚ-DS a SaS. Strany ĽS-HZDS, SMK a SNS ostali pred bránami NR SR. ĽS-HZDS zakrátko prestalo existovať. Jedinou novou stranou, ktorá zaznamenala relatívny úspech bolo hnutie OĽaNO.

V období druhej vlády Roberta Fica došlo taktiež k dvom závažným voľbám. V roku 2013 vo voľbách do orgánov VÚC zvíťazil kandidát z krajne pravicovej a neofašistickej strany ĽSNS v súboji o post predsedu banskobystrického samosprávneho kraja. O rok neskôr sa konali prezidentské voľby, v ktorých favorita volieb – Roberta Fica porazil občiansky kandidát a do vtedy nie celkom známy Andrej Kiska. Prehra v prezidentských voľbách tak prvýkrát upozornila na zmenu trajektórie popularity dovtedy neohroziteľného Smeru-SD a jeho predsedu Roberta Fica. Štyri roky jeho vlády znamenali aj preskupenie síl na stredo-pravej a opozičnej scéne. Niekdajší líder proreformnej pravice SDKÚ-DS sa marginalizovala na stranu bez politickej relevancie na ktorú mala nahradiť Sieť, nová strana neúspešného prezidentského kandidáta Radoslava Procházku. Krátko pred voľbami v roku 2016 vznikla aj strana podnikateľa Borisa Kollára – Sme rodina, ktorá sa snažila osloviť sklamaných voličov. Podobne ako v prípade Smeru-SD ide o stranu založenú na silnom postavení jej charizmatického lídra. V opozícii vyrástla aj SNS, ktorá sa zmenou vedenia začala profilovať ako viac slušná a umiernennejšia voči maďarskej menšine.

Parlamentné voľby 2016 so sebou nepriniesli iba nové rozloženie v rámci parlamentu, ale aj novú politickú polarizáciu. Na lídra pravice sa dostala namiesto Siete, neočakávane SaS, ktorej ešte pár mesiacov pred voľbami hrozila neúčast' v NR SR. Sieť sa stala najslabšou politickou stranou v novom parlamente v ktorom chýbala stálica – KDH. Šokujúcim úspechom strany ĽSNS došlo k novej situácii, kedy najvyšší zákonodarný zbor obsadili aj protidemokratické sily. Hoci strana bola izolovaná naprieč politickým spektrom, vytvorila sa nová deliaca čiara medzi ľavo-pravou, nacionalisticko-menšinovou vládou a demokratickou opozíciou. Tento antagonizmus bol spôsobený vznikom vlády Smeru-SD, SNS, Mosta-Híd a Siete, keďže Most-Híd aj Sieť pred voľbami odmietali spoluprácu so Smerom-SD. boli Úspešne dopadli voľby aj pre hnutie Borisa Kollára – Smer rodina.

Od volieb v roku 2010 tak prišlo k výraznej zmene v obsadení politických strán v parlamentných laviciach. V najvyššom zákonodarnom zbore ostali zastúpené iba štyri politické subjekty, ktoré boli súčasťou NR SR v roku 2010, a to Smer-SD, SaS, SNS a Most-Híd. Toto obdobie, a najmä posledné parlamentné voľby, poukázali na vyššiu úroveň volatility stredo-právneho elektorátu a nestabilizovaný stranický systém. Jediným relatívne stabilným prvkom je najsilnejšia politická strana Smer-SD, ktorá pravidelne víťazí voľby na všetkých úrovniach. Z dlhodobých trendov však možno konštatovať, že svoj politický zenit už dosiahla, a to vo voľbách v roku 2012. Nie je vylúčená ani jej postupné oslabovanie, ako tomu bolo v prípade ĽS-HZDS, avšak v súčasnosti neexistuje politický subjekt s rovnako silným vodcovským princípom, ktorý by Smer-SD nahradil. Strana sa za svoju existenciu vyprofilovala z tretej cesty na sociálnu demokraciu a usilovala o podporu všetkých častí spoločnosti, oslovujúcu všetky sociálne skupiny a stať sa tzv. catch-all stranou. To sa jej však nepodarilo.

Za obdobie šiestich sa uskutočnili aj dvojce regionálne a komunálne voľby ako aj voľby do EP. Vo voľbách do orgánov VÚC, tak isto ako do miestnych a obecných orgánov došlo k výraznému posilneniu kandidátov bez straníckej príslušnosti, čo indikuje sklamanie a znechutenie nemalého počtu voličov zo straníckej politiky. Na tento trend poukázali aj prezidentské voľby v roku 2014, ktoré vyhral taktiež kandidát bez straníckej príslušnosti ako aj politickej minulosti.

Dôvody, ktoré tieto politické rošády spôsobili je prirodzene viac. Sklamanie a znechutenie stredo-právneho elektorátu z pádu vlády Ivety Radičovej, politická vyhorenosť starých stranických štruktúr, absencia sebareflexie politických lídrov a

hľadanie nových politických ponúk. To malo za následok generačnú výmenu avšak bez hlbšieho ideového určenia. Súčasné parlamentné stredo-pravé strany sú SaS, OĽaNO a Sme rodina – Borisa Kollára, z ktorých len stranu SaS možno presnejšie ideologicky zaradiť. Strana presadzuje liberálne (najmä v kultúrno-etických otázkach) resp. libertariánske postoje (konzervativizmus v oblasti fiškálnej politiky). V otázkach európskej integrácie sa strana, na čele s europoslancom Richardom Sulíkom, prezentuje ako konzervatívna a euroreformná. OĽaNO je skôr zoskupením osobností s rôznym ideovým zaradením, čo sťažuje jej presné definovanie, zatiaľ čo Sme rodina – Borisa Kollára je populistickým projektom založenom na osobnej charizme jej predsedu. V parlamente tak chýba zastúpenie konzervatívcov, hoci jednotliví príslušníci oboch hnutí verejne prezentujú konzervatívne názory v kultúrno-etických otázkach.

Napriek vzniku ľavo-pravej koalície, deliacu čiaru medzi ľavicou a pravitou nemožno po voľbách v roku 2016 považovať za skončenú. Vynorili sa však nové, ďalšie diferenciácie, a to jednak medzi prodemokratickými stranami a neofašistickou stranou, ako aj medzi vládnymi stranami a opozičnými. Tú možno označiť za polarizáciu medzi stranami, ktoré oligarchickú devaluáciu demokracie buď podporujú (Smer-SD), alebo na ňu nečinne prizierajú (SNS, Most-Híd, Siet') a stranami, ktoré deklarujú záujem pretrhnúť vzájomné prepojenie politiky a ekonomických skupín (SaS, OĽaNO).

Súčasný fungovanie slovenskej verejnej politiky, v ktorom sú jasné prepojenia vrcholových politikov s rôznymi oligarchami, finančnými skupinami s dosahmi na políciu, prokuratúru a súdy, možno konštatovať, že naplňa znaky oligarchickej demokracie, tak ako ju definuje Iveta Radičová.

Práve neriešenie oligarchizácie demokracie, korupcie, nepotizmu, zdravotníctva, školstva, justície, chudoby a rómskej otázky sú živnou pôdou pre extrémistické strany ako ĽSNS pravice. Väčšina voličov sa v posledných voľbách jasne vyjadrila, že nesúhlasí s pokračovaním vlády Roberta Fica a strany, ktorá za posledných desať rokov bola osem rokov pri moci a ktorá tieto spoločenské problémy neriešila, dokonca niektoré prehlbovala. Práve táto pretrvávajúca nespokojnosť môže prispieť k ďalšiemu nárastu extrémizmu, ak vládna koalícia nezačne tieto otázky reálne riešiť.

V súčasnosti je vládny potenciál Kotlebovej ĽSNS nulový, čo však a priori neznamená, že v budúcnosti, pri pokračujúcom negatívnom vývoji a neriešení vyššie

spomínaných problémov ich voličská podpora nevzrastie. Napriek tomu, je nepravdepodobné, že by ktorákoľvek prodemokratická strana vstúpila do koalície s touto extrémistickou stranou. V súčasnosti predstavuje reálnu hrozbu pre slovenskú demokraciu resp. pre jej zmenšený podtyp – oligarchickú demokraciu predovšetkým pokračovanie oligarchizácie, neriešenie korupcie, nefungujúci právny štát, teda slabá vymožitelnosť práva a nerovnosť pred zákonom.

Zoznam použitej literatúry

Monografie

BILČÍK, Vladimír. *Ročenka zahraničnej politiky Slovenskej republiky 2011*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, 2012. ISBN 978-80-89645-01-5.

BÚTORA, Martin a Zora BÚTOROVÁ. *Slovenské voľby '10: šanca na zmenu*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2011. ISBN 978-80-89345-29-8.

CABADA, Ladislav a Michal KUBÁT. *Úvod do studia politické vedy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-41-6.

DUVERGER, Maurice. *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*. New York: Wiley, 1954. ISBN 978-0416683202.

KOLLÁR, Miroslav, MESEŽNIKOV, Grigorij a Martin BÚTORA. *Slovensko 2010: správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010. ISBN 80-89345-32-8.

NOVÁK, Miroslav. *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1997. ISBN: 80-85850-22-2.

RADIČOVÁ, Iveta a Ľuba LESNÁ. *Krajina hrubých čiar*. Bratislava: Ikar, 2013. ISBN 978-80-551-3427-7.

RYBÁŘ, Marek. *Politická participácia na Slovensku v kontexte parlamentných volieb 2012*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2014. ISBN 978-80-223-3842-4.

RYBÁŘ, Marek, Peter SPÁČ a Petr VODA. *Prezidentské voľby na Slovensku v roku 2014*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2014. ISBN 978-80-7325-359-2.

SARTORI, Giovanni. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. ISBN 80-7325-062-4.

SPÁČ, Peter. *Priama a zastupiteľská demokracia na Slovensku: volebné reformy a referendá po roku 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-238-0.

SPÁČ, Peter. *Tichý hlas voličov: preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-317-2.

Odborné články

BABOŠ, Pavol a Darina MALOVÁ. *Prelietaví voliči: volebná volatilita v parlamentných voľbách medzi 2010 a 2012*. European electoral studies, Vol. 8 (2013), No. 2, s. 138-142.

BÚTORA, Martin: *Banskobystrický budiček*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7235/sk/publicistika/banskobystricky-budicek> [cit. 22. apríl 2016].

GYÁRFÁŠOVÁ, Oľga: *Diagnóza napravo od stredu*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6717/sk/publicistika/diagnoza-napravo-od-stredu> [cit. 8. apríl 2016].

GYÁRFÁŠOVÁ, Oľga a Grigorij MESEŽNIKOV: *Komunálne voľby 2014 – účet pre politické strany*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7581/sk/aktuality/ivo-komentuje-priebeh-a-vysledky-komunalnych-volieb> [cit. 23. apríl 2016].

MESEŽNIKOV, Grigorij: *Fico zvíťazil so založenými rukami*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6744/sk/publicistika/fico-zvitazil-so-zalozenymi-rukami> [cit. 7. apríl 2016].

MESEŽNIKOV, Grigorij: *Komunálne voľby 2014: fakty a kontexty*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7581/sk/aktuality/ivo-komentuje-priebeh-a-vysledky-komunalnych-volieb> [cit. 23. apríl 2016].

MESEŽNIKOV, Grigorij: *Parlamentné voľby na Slovensku 2010: výsledky a kontext*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6127/sk/publicistika/parlamentne-volby-na-slovensku-2010-vysledky-a-kontext> [cit. 8. apríl 2016].

MESEŽNIKOV, Grigorij: *Slovenské voľby 2016: šok pre slovenskú demokraciu*. Heinrich Böll Stiftung Praha [on-line]. Dostupné z <http://cz.boell.org/cs/2016/03/22/slovenske-volby-2016-sok-pre-slovensku-demokraciu> [cit. 30. apríl 2016].

MESEŽNIKOV, Grigorij: *Stranícky systém po voľbách 2012 - zmeny a kontinuita*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/6748/sk/aktuality/grigorij-meseznikov-stranicky-system-po-volbach-2012-zmeny-a-kontinuita> [cit. 7. apríl 2016].

MESEŽNIKOV, Grigorij: *Xenofóbia na vzostupe*. Inštitút pre verejné otázky [on-line]. Dostupné z <http://www.ivo.sk/7234/sk/publicistika/xenofobia-na-vzostupe> [cit. 22. apríl 2016].

MUDDE, Cas a Cristóbal Rovira KALTWASSER: *Voices of the peoples: populism in Europe and Latin America Compared*. Notre Dame: The Helen Kellogg Institute for International Studies, 2011, s. 5

NOCIAR, Tomáš: *Right-Wing Extremism in Slovakia*. Friedrich-Ebert-Stiftung [on-line]. Dostupné z <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/09567.pdf> [cit. 22. apríl 2016].

RADIČOVÁ, Iveta: *Sloboda je krásna vec, ale „prachy si za ňu nekúpiš“*. Bratislavský inštitút humanizmu [on-line]. Dostupné z http://www.bisla.sk/sk/wp-content/uploads/2014/03/Radicova_1989_BIH-BISLA.pdf [cit. 14. apríl 2016].

WEYLAND, Kurt: *Neopopulism and Neoliberalism in Latin America: how much affinity?* Third World Quarterly, Vol. 24 (2003), No. 6, s. 1097.

Internetové zdroje

Andrej Kiska sa bráni, na Fica už podal trestné oznámenie. [on-line]. Dostupné z <http://www.webnoviny.sk/prezidentske-volby-2014/clanok/802986-andrej-kiska-sa-brani-na-fica-uz-podal-trestne-oznamenie> [cit. 27. apríl 2016].

Aliancia musí byť sklamaná, myslí si politológ Mesežnikov. [on-line]. Dostupné z <http://www.webnoviny.sk/slovensko/clanok/920701-aliancia-musi-byt-sklamana-mysli-si-politolog-meseznikov> [cit. 24. apríl 2016].

Bugár je pripravený rokovať s Ficom, ak dostane pozvánku. [on-line]. Dostupné z <https://dennikn.sk/403795/bugar-pripraveny-rokovat-ficom-dostane-pozvanku> [cit. 30. apríl 2016].

Cesta SaS smerom k Smeru nevedie. [on-line]. Dostupné z <http://dennik.hnonline.sk/slovensko/595429-cesta-strany-sas-smerom-k-smeru-nevedie> [cit. 30. apríl 2016].

Čarnogurský navštívil Kotlebu, Krym za referendum neodsudzuje. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7126756/carnogursky-navstivil-kotlebu-krym-za-referendum-neodsudzuje.html> [cit. 26. apríl 2016].

Dzurinda už dobehol svoj polmaratón. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/6297184/dzurinda-uz-dobehol-svoj-polmaraton.html> [cit. 18. apríl 2016].

Fico hovoril o Rusku u Putina len v dobrom. Sankcie by zrušil, propagandu v TV neriešil. [on-line]. Dostupné z <https://dennikn.sk/149348/fico-u-putina-o-rusku-len-v-dobrom> [cit. 15. apríl 2016].

Fico chce byť prezidentom. Oznámil, že kandiduje. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7043840/fico-chce-byt-prezidentom-oznamil-ze-kandiduje.html> [cit. 26. apríl 2016].

Fico je komunista, takže aj extrémista. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7023216/knazko-fico-je-komunista-takze-aj-extremista.html> [cit. 26. apríl 2016].

Fico reagoval na incident v Kolíne: Nechceme, aby niekto obťažoval naše ženy. [on-line]. Dostupné z <http://dennik.hnonline.sk/slovensko/567354-fico-reagoval-na-incident-v-koline-nehceme-aby-niekto-obtazoval-nase-zeny-video> [cit. 16. apríl 2016].

Fico sa vo videu spovedá, akým je katolíkom. Členstvo v KSČ vynechal. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7060721/fico-sa-vo-videu-spoveda-akym-je-katolikom-clenstvo-v-ksc-vynechal.html> [cit. 26. apríl 2016].

Fico v prihláške do KSČ: Som prísny ateista. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7070789/fico-v-prihlaske-do-ksc-som-prisny-ateista.html> [cit. 26. apríl 2016].

Kostaričania aj schránky z Cypru, odkryli papierových vlastníkov Váhostavu. [on-line]. Dostupné z <http://ekonomika.sme.sk/c/7720605/kostaricania-aj-schranky-z-cypru-odkryli-papierovych-vlastnikov-vahostavu.html> [cit. 11. apríl 2016].

Letáky za Fica a proti Kiskovi išli jedným smerom. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7140780/letaky-za-fica-a-proti-kiskovi-isli-jednym-smerom.html> [cit. 25. apríl 2016].

Na Hrušovského pri debate bučali pre pakt so Smerom. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7124116/na-hrusovskeho-pri-debate-bucali-pre-pakt-so-smerom.html> [cit. 26. apríl 2016].

Pár minút pred vystúpením s Kiskom poslal Kňazko SMS, že nepríde. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7148588/par-minut-pred-vystupenim-s-kiskom-poslal-knazko-sms-ze-nepride.html> [cit. 27. apríl 2016].

Posledné prieskumy: súboj pravice a bloku Smer – SNS môže byť tesný. [on-line]. Dostupné z <https://dennikn.sk/375938/posledne-prieskumy-suboj-pravice-bloku-smer-sns-moze-byt-tesny> [cit. 29. apríl 2016].

Posledný prieskum Focusu: Smer nestúpa, potreboval by partnera. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/20098383/prieskum-focus-smer-nestupa-potreboval-by-koalicneho-partnera.html> [cit. 29. apríl 2016].

Predsedníctvo Siete odsúhlasilo rokovania so Smerom o vláde. [on-line]. Dostupné z <http://www.webnoviny.sk/parlamentne-volby-2016/clanok/1047552-predsednictvo-siete-odsuhlasilo-rokovania-so-smerom-o-vlade> [cit. 30. apríl 2016].

Prieskum Polis: Matovič verzus Procházka: Na webe je nezostrihaná nahrávka. [on-line]. Dostupné z <http://www.aktuality.sk/clanok/275222/matovic-verzus-prochazka-na-webe-je-nezostrihana-nahravka> [cit. 22. apríl 2016].

Prieskum Polis: Polis: Procházková Siet' má už 15 percent. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7226870/polis-prochazkova-siet-ma-uz-15-percent.html> [cit. 20. apríl 2016].

Procházka poprel stretnutie s Ficom. Nový Čas ho nafotil pred Úradom vlády. [on-line]. Dostupné z <http://tv.hnonline.sk/aktualne-video/593527-prochazka-poprel-stretnutie-s-ficom-novy-cas-ho-nafotil-pred-uradom-vlady> [cit. 30. apríl 2016].

Radičová rieši kauzu hayekovci ako Fico. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/5564278/radicova-riesi-kauzu-hayekovci-ako-fico.html> [cit. 16. apríl 2016].

Rybniček: Chcem zmeniť túto krajinu a viem ako. [on-line]. Dostupné z <http://www.tyzden.sk/politika/30437/rybnicek-chcem-zmenit-tuto-krajinu-a-viem-ako> [cit. 1. máj 2016].

Sieť by sa podľa prieskumu opäť nedostala do parlamentu. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/20122648/siet-by-sa-podla-prieskumu-opat-nedostala-do-parlamentu.html> [cit. 1. máj 2016].

Sieť sa na Smer rozpadá, Most je zatiaľ jednotný. [on-line]. Dostupné z <https://dennikn.sk/405677/siet-sa-smere-rozpada-most-zatial-jednotny> [cit. 30. apríl 2016].

Slovenský volič trestá pravicovú gorilu, ľavicová mu nevadí, myslí si analytik. [on-line]. Dostupné z [http://www.ivo.sk/6757/sk/publicistika/slovensky-volic-tresta-pravicovou-gorilu-levicova-mu-nevadi-\(rozhovor\)](http://www.ivo.sk/6757/sk/publicistika/slovensky-volic-tresta-pravicovou-gorilu-levicova-mu-nevadi-(rozhovor)) [cit. 8. apríl 2016].

Slovom prezidentskej kampane je scientológia. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7139900/slovom-prezidentskej-kampane-je-scientologia.html> [cit. 25. apríl 2016].

Smer obsadil Most-Híd a Sieť do pozície štatistov. [on-line]. Dostupné z <http://komentare.sme.sk/c/20126237/smer-obsadil-most-hid-a-siet-do-pozicie-statistov.html> [cit. 1. máj 2016].

Sulík: Procházka z našej dohody vycúval. [on-line]. Dostupné z <http://domov.sme.sk/c/7257803/sulik-prochazka-z-nasej-dohody-vycuval.html> [cit. 20. apríl 2016].

Šokujúci výsledky slovenských voleb. [on-line]. Dostupné z http://www.dotyk.cz/11-2016/20_sokujici-vysledky-slovenskych-voleb-fakta-a-souvislosti [cit. 30. apríl 2016].

Vírus extrémizmu a zlomový okamih. [on-line]. Dostupné z <http://komentare.sme.sk/c/20111175/virus-extremizmu-azlomovy-okamih.html> [cit. 30. apríl 2016].

Z neznámeho lekára sa za Smeru z peňazí štátnej poisťovne stal majiteľ viacerých kliník. [on-line]. Dostupné z <https://dennikn.sk/359520/neznameho-lekara-sa-za-smeru-penazi-statnej-poisťovne-stal-majitel-viacerych-klinik> [cit. 12. apríl 2016].

Zrušenie PPP ušetrilo len na stavbe diaľnic dve miliardy eur. [on-line]. Dostupné z <https://dennikn.sk/274529/zrusenie-ppp-usetrilo-len-na-stavbe-dialnic-dve-miliardy-eur> [cit. 11. apríl 2016].

Zoznam tabuliek

Tabuľka č. 1 Výsledky prvého kola prezidentských volieb v roku 2009

Tabuľka č. 2 Výsledky druhého kola prezidentských volieb v roku 2009

Tabuľka č. 3 Výsledky volieb do EP v roku 2009

Tabuľka č. 4 Výsledky volieb do NR SR v roku 2010

Tabuľka č. 5 Odpovede účastníkov referenda 2010

Tabuľka č. 6 Výsledky volieb do NR SR v roku 2012

Tabuľka č. 7 Výsledky volieb do EP v roku 2014

Tabuľka č. 8 Odpovede účastníkov referenda 2015

Tabuľka č. 9 Výsledky prvého kola prezidentských volieb v roku 2014

Tabuľka č. 10 Výsledky druhého kola prezidentských volieb v roku 2014

Tabuľka č. 11 Výsledky volieb do NR SR v roku 2016